

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HATAY'IN SAMANDAĞ İLÇESİNDE KONUŞULAN
ARAPÇA ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Melike YİĞİT

Çorum – 2019

**HATAY'IN SAMANDAĞ İLÇESİNDE KONUŞULAN
ARAPÇA ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI**

Melike YİĞİT

**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi İclal ARSLAN**

ÇORUM - 2019

KABUL VE ONAY

Melike Yiğit tarafından hazırlanan ^{Hortay'ın Samandıç İğesinde Konuulan Anafyon} üzerine Bir Doktora Çalışması başlıklı bu çalışma, 24/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans / doktora / sanatta yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Musa ALP (Başkan)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi İclal ARSLAN (Danışman)

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim ALABEYDİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

(v.) Doç. Dr. İlker SAKINÇ

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (.24../.06../2019.)

Melike YİĞİT

ÖZET

YİĞİT, Melike. *Hatay'ın Samandağ İlçesinde Konuşulan Arapça Üzerine Bir Derleme Çalışması*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullandığımız bu çalışmada Hatay'ın Samandağ ilçesinde konuşulan Arap diyalekti ele alınmıştır. Samandağ Arap diyalektinin ses, biçim ve cümle bilgisi yönünden temel özellikleri betimlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; Samandağ ve Samandağ'da yaşayan Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tarihi hakkında kısa bilgi verilmiştir. İkinci bölümde; Samandağ Arap diyalektinin incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise, metin örnekleri ve sözlüğe yer verilmiştir.

Günümüzde Samandağ Arapları tarafından temelde Suriye-Lazkiye bölgesi lehçesinin konuşulduğu görülmüştür. Dil etkileşimi sonucunda zamanla ses ve biçim açısından yeni Türkçeye özgü unsurlar barındıran bir alt kolu olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Samandağ Arap lehçesi, Anadolu Arap lehçeleri, lehçe, fusha, Araplar.

ABSTRACT

YİĞİT, Melike. *A Compilation Study Of Spoken Arabic In Samandağ, A District Of Hatay*, (Master Thesis), Çorum, 2019.

In this study, which we used semi-structured interview technique, the Arab dialect spoken in Samandag district of Hatay was discussed. The basic features of the Samandag Arab dialect in terms of sound, form and sentence knowledge are described.

In the first part of the study of Arab origin living in Samandağ Samandağ and it is given brief information about the history of the Republic of Turkey citizens. In the second part, the study of the Samandag Arabic dialect is made. In the third chapter, text samples and dictionary are given.

Today, it is seen that Samandag Arabs talked about the dialect of Syria-Latakia region. As a result of the language interaction, some elements specific to the new Turkish language in terms of voice and form were included in the dialect. In this regard, the Arabic dialect of Samandag, Hatay, is considered as a sub-branch of the Syrian dialect which is composed of elements specific to Turkish.

Keywords: Samandağ Arabic Dialect, Anatolian Arabic Dialects, Dialect, Classical Arabic, Arabs.

TEŞEKKÜR

Bu alıőmamn meydana gelmesinde tecrubesinin ışığında yürüdüğüm, saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İclal ARSLAN'a ve alıőmamn her aşamasında yardımlarını esirgemeyip değerli katkılarını sunan ukurova Üniversitesi öğretim elemanı Arő. Gör. Yusuf ÖZCAN'a, sabrı ve feraseti ile her zaman desteğini gördüğüm değerli aileme, bana zaman ayırmalarından dolayı üçüncü bölümündeki mülakatları gerçekleőtirdiėim değerli Samandağ sakinlerine teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Melike YİĞİT

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	vi
HARİTALAR DİZİNİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
SİMGELER VE ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ÇALIŞMANIN KONU VE YÖNTEM OLARAK TANITILMASI.....	1
1.1.1. Çalışmanın konusu.....	1
1.1.2. Çalışmanın amacı ve önemi.....	2
1.1.3. Çalışmanın kapsamı.....	3
1.1.4. Çalışmanın yöntemi	4
1.1.5. Benzer çalışmaların incelenmesi	5
1.2. SAMANDAĞ VE ARAPLAR.....	9
1.2.1. Samandağ Arapları ve tarihi süreç.....	10
1.2.2. Hatay ve Samandağ'da dil ve kültür çeşitliliği.....	13
1.2.3. Nusayri kültürü	15

İKİNCİ BÖLÜM

FASİH ARAPÇA VE SAMANDAĞ DİYALEKTİ

2.1. SES BİLGİSİ.....	22
2.2. BİÇİM BİLGİSİ.....	26
2.2.1. Zamir Çekimleri.....	26
2.2.2. Fiil Çekimleri.....	27

2.2.3. Zaman İfadeleri.....	29
2.2.4. Sayılar	31
2.2.5. Bazı Edat ve Bağlaçların Kullanımına İlişkin Örnekler	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER-SÖZLÜK

3.1. METİN 1 (دَاهِرٌ أَوْ زُوْهْرٌ - DÂHİR UV ZÜHRÂ - TAHİR VE ZÜHRE).....	35
3.1.1. Transkripsiyon 1 (Dâhir uv Zührâ).....	37
3.1.2. Çeviri 1 (Tahir ve Zühre).....	40
3.2. METİN 2 (حِزْمٌ - HIZİM - AĞIT)	43
3.2.1. Transkripsiyon 2 (Hızim).....	43
3.2.2. Çeviri 2 (Ağit).....	44
3.3. METİN 3 (شَبٌّ - ŞEB - DELİKANLI).....	45
3.3.1. Transkripsiyon 3 (Şeb).....	45
3.3.2. Çeviri 3 (Delikanlı).....	46
3.4. METİN 4 (فَاتِمَةُ إِمَّ عَلِيٍّ - FATMA İM ‘ELİ - ALİ’NİN ANNESİ FATMA)	47
3.4.1. Transkripsiyon 4 (Fatma İm ‘eli).....	47
3.4.2. Çeviri 4 (Ali’nin Annesi Fatma).....	48
3.5. METİN 5 (سَيِّدُنَا مُحَمَّدٌ - SEYYİDNA MUHEMMED - HZ. MUHAMMED)	50
3.5.1. Transkripsiyon 5 (Seyyidna Muhammed)	51
3.5.2. Çeviri 5 (Hz. Muhammed).....	53
3.6. SÖZLÜK.....	56
SONUÇ	83
KAYNAKÇA.....	84

TABLolar DİZİNİ

Tablo	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. Samandağ Nüfusu.....	10
Tablo 2.1. Transkripsiyon Alfabesi.....	24
Tablo 2.2. Munfasıl Zamirler Tablosu.....	26
Tablo 2.3.Muttasıl Zamirler Tablosu.....	26
Tablo 2.4. Samandağ Arap Diyalektinde “كتب” fiilinin Mazi Çekimi.....	27
Tablo 2.5. Samandağ Arap Diyalektinde “كتب” fiilinin Muzari Çekimleri.....	28
Tablo 2.6. Emir Fiil Tablosu.....	29
Tablo 2.7. Zaman İfadeleri Tablosu.....	29
Tablo 2.8. Haftanın Günleri Tablosu.....	30
Tablo 2.9. Saatler Hakkında Tablo.....	30
Tablo 2.10. Sıra Sayıları Tablosu.....	33
Tablo 2.11.Bazı Edat ve Bağlaçların Kullanımına İlişkin Örnekler Tablosu.....	34

HARİTALAR DİZİNİ

Harita	<u>Sayfa</u>
Harita 1.1. Hatay Çoklu Dil Haritası	14
Harita 2.1. Arapça'nın Konuşulduğu Ülkeler Haritası	20

KISALTMALAR

b.	: bin/ibn
Bkz./bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ç.	: Çoğul
çev.	: Çeviren
HİTÜSBE	: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Fa.	: Fasih Arapça
Hz.	: Hazreti
m.	: Müennes/Dişil
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
meç.	: Meçhul Fiil
Ör.	: Örnek
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleştiren
Sur.	: Suriye lehçesi
sy.	: Sayı
T.	: Türkçe
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Sa.	: Samandağ Arap diyalekti
thk.	: Tahkik eden
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ty.	: Tarihsiz
WALS	: World Atlantic of Language Structures
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
yy.	: Yayın yeri yok

SİMGELER VE ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

♀	: Kadın
♂	: Erkek
>	:Dönüşüm yönü
ç	: Çoğul isim
a, â	: (ā) ا
a, e, ı, i, u, ü	: (i) ا
'	: ء
B-b	: ب
P-p	: پ
T-t	: ت
<u>S-s</u>	: ث
C-c	: ج
Ç-ç	: چ
H-h	: ح
Ĥ-h	: خ
Dd	: د
<u>Z-z</u>	: ذ
R-r	: ر
Z-z	: ز
J-j	: ژ
S-s	: س
Ş-ş	: ش
Ş-ş	: ص
<u>Ž-ž</u>	: ض
<u>Ṭ-ṭ</u>	: ط
<u>Z-z</u>	: ظ
'	: ع
Ġ-ġ	: غ
F-f	: ف
Ḳ-k	: ق

K-k	: ك
G-g	: گ
L-l	: ل
M-m	: م
N-n	: ن
V-v, û, u, ü, ô, o, ö	: و
H-h, a, e	: ه
Y-y, î, i, î	: ي

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.ÇALIŞMANIN KONU VE YÖNTEM OLARAK TANITILMASI

Anadolu'da resmi dil olan Türkçenin haricinde birçok dil konuşulmaktadır. Yüzyıllar boyunca yaşamlarını bu topraklarda sürdüren Araplar arasında konuşulan Arapça nesilden nesile sözlü olarak aktarılmıştır. Bazı sebeplerle yöre halkının konuştuğu Arapçanın yazıya aktarılmaması, süreç içerisinde yörenin Arapçasında Türkçe unsurların yer almasına ve bu etki altında diğer Arap lehçelerinden yapı, özellikle de kelime noktasında farklılaşmasına neden olmuştur. Elbette bunda uzun yıllar Türk kültürünün egemen olduğu bir bölgede yaşamlarının etkisi söz konusu olmuştur.

Kültürlerin birbirinden etkilenmesi, gelenek ve göreneklerin kaynaşması gibi diller de kültür gibi birbirlerini etkilemekte, dilleri oluşturan kelimeler de birbirinden etkilenmekte, birbiri ile kaynaşmakta ve sözcükler de gayri ihtiyari birçok dil arasında yüzyıllar boyu seyahat etmektedirler. Bu gelişmeler kendiliğinden olan şeyler olduğundan uzun yıllara sari olmaktadır. Hatta göçlerle kendi kültürlerinin dışına çıkan birçok insan topluluğu, kendi kültürel değerlerinden uzaklaştıkları gibi kendi toplumlarına ait olmayan birçok kavram nesilden nesile farklı topluluklar arasında kullanılmaktadır. Dolayısıyla bir dili oluşturan kelimelerin zaman için evrilmesi olağan karşılanmalıdır. Bu bölümde ilk önce araştırmanın konusu, amacı ve önemi izah edilmeye çalışılarak, kapsamı ve yöntemi üzerinde durulacaktır. Daha sonra da Samandağ'ın bölgesel özelliklerine, buraya göç ederek kültürlerini ve dillerini getiren Arapların kısaca tarihsel seyirlerine değinilecektir.

1.1.1. Çalışmanın konusu

Lehçe; dilin tarihi, coğrafi, siyasi nedenlerle sesi, yapısı ve cümle kurma ilkelerine göre ayrılmış olan bir kolu; şive, bir kelimenin telefuz özelliği; ağız ise zaman içerisinde bölgesel olarak anadil içindeki sesin ve yapının küçük küçük farklılaşmalara uğraması¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Lehçe ve dil arasındaki bu ilişki hareketle

¹ TDK, *Büyük Türkçe Sözlük*, erişim tarihi: 25 Ekim 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts

araştırmamızın konusunu Samandağ'a gelip yerleşen Arap ya da Arap kökenli insanların konuşmuş oldukları Arapça lehçe teşkil etmektedir. Lehçenin Arapça'da ortak olması yönüyle ağız-şive yerine kullanılmıştır.

Çalışmamızda Standart Arap Dili (Yazı dili) ve Samandağ'da konuşulan Arapça (Halk dili) arasındaki benzer ve farklı yönlerin tespiti yapılmaya çalışılacaktır. Çalışmamızda esas itibariyle Samandağ Arap diyalektinin dil ve ses yapısı üzerinde durulacaktır. Ayrıca çalışmamızda Samandağ'da konuşulan ve sözlü olarak aktarılan konuşma dilinde derleme metinlerle konu örneklenmiş olacaktır.

Arapça genel olarak ülkemizin Irak ve Suriye ile sınırı olan güney kesiminde konuşulmaktadır. Ancak son yıllarda Arap coğrafyasındaki bölgesel sorunlar nedeniyle ülkemize yapılan yeni göçlerle Arap dili ve kültürü ülkemizin iç ve daha başka kesimlerine doğru dağılmıştır. Bu gelişmenin kültür ve dil kaynaşması bakımından sonuçları belki yıllar sonra ortaya çıkacaktır. Ancak daha önceki kültür kaynaşmasının bir sonucu olan Samandağ Arapçası bizim çalışmamızın konusu olmuştur. Samandağ'da konuşulan Arapça bölgedeki insanların kültürleri, yaşam tarzları ve göç edip geldikleri yerlerde uğradığı etkileşimle birçok evrim geçirerek günümüze gelmiştir.

İslamiyyet'in zamanla İslam devletleri aracılığıyla tüm bölgeye yayılmasıyla birlikte normatif bir kullanım kazanan ve bu bölgede devlet dili olarak kullanılmasının yanı sıra eğitim-öğretimde daha yaygın hale gelmeye başlayan Arapça² bölge halkları tarafından kendi lehçe ve ağız yapıları içerisine gayri ihtiyari dahil olarak bölge kültürünün bir parçası olmaya başlamıştır. Samandağ'da konuşma dili olan Arapça, Resmi dil olan Türkçe ile etkileşim içerisinde olmuştur. Bununla birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarında Güney Anadolu'yu işgal girişimi olan Fransızların etkisiyle Fransızca'dan da etkilendiği gözlenmiştir. Çalışmamızı sürdürürken bu dillerden Türkçe'nin kelime transferi ve gramer olarak Samandağ lehçesini etkilemiş olduğu, Fransızcanın ise daha çok gramer ve telaffuz olarak bir tesiri olduğu gözlenmiştir.

1.1.2. Çalışmanın amacı ve önemi

Arapça günümüzde farklı lehçeleri ve ağızlarıyla değişik inanç ve kültüre sahip birçok topluluk tarafından konuşulmakta olup çalışmamızda olası dil/lehçe

² W. Fischer, *Classical Arabic* (Leiden, Boston: Brill K. Versteegh ve Diğ. Yay. Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics İçinde, 2006), I, 397-405.

ölümünün/yok oluşunun önüne geçilmesi ve bir değer olarak çok kültürlülüğün, çok dilliliğin korunmasının ve geliştirilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu lehçelerin edebi yönden incelenmesi, dil bilgisi alanının yanı sıra felsefe, sosyoloji, tarih gibi bilim alanlarına da katkı sağlayıp, dil-kültür ilişkisi, dil-tarih ilişkisi, coğrafya ve dil açılarından tahlil yapılmasına da olanak sağlayacaktır. Bu çalışmayla zikredilen alanlarda bilimsel çalışma yürütecek olan araştırmacı, yazar, akademisyen vb. hizmetine sunularak katkı sağlamayı ümit etmekteyiz.

Günümüzde önemli bir yer edinen ve din dili (Kuran Dili) olması hasebi ile süreç içerisinde özellikle yazı alanında dilbilimsel özelliklerini ve varlığını muhafaza eden Arapça, konuşma alanında birbirinden farklı lehçeleri ile devingen bir lisan haline gelmiştir. Günümüz Anadolu Arap lehçeleri arasındaki farklılığın tespiti ve nedenleri üzerinde durmak Arap dilbilim alanında önem arz etmektedir. Bir diğer ifadeyle ülkemizde yaşayan Arap asıllı T.C. vatandaşlarının kültürel birikiminin ortaya çıkarılması ve Anadolu Arap dili lehçeleri haritası çıkarılması gibi hususlar ancak bölge, alan sınırlaması dâhilinde derinlemesine yapılan diyalektoloji çalışmaları ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla ülkemizde konuşulan ve kültürel zenginlik olarak nitelendirdiğimiz Arap dili lehçeleri ancak bu sayede muhafaza altına alınmış ve gelecek kuşaklara aktarılmış olacaktır. Çünkü son zamanlarda ülkemizde Arap dili lehçeleri alanında yapılan çalışmaların ortak noktası yeni nesillerin Arapça konuşmadığı veya konuşulana anlamadığı yönündedir.

1.1.3. Çalışmanın kapsamı

Çalışmamızda Fasih Arapça ile Samandağ lehçesinin karşılaştırması yapılarak, Samandağ lehçesine örnekler sunulacağından çalışmamızın kapsamı Samandağ'da konuşulan lehçe ile sınırlı olacaktır. Araştırmamız, coğrafi açıdan Hatay'ın Samandağ ilçesi olarak sınırlandırılmıştır. Samandağ ilçesinin sınırları içerisine girmeyen bölgelerde yaşayan Araplar çalışma alanımızın dışında olduğundan incelemeye dahil edilmeyecektir.

Araştırmalarda elde edilen veriler ne kadar sağlıklı olursa derlenen bilimsel araştırma sonuçları da o kadar sağlıklı ve güvenilir olmaktadır. Araştırmamız, çalışmamıza katkı sağlayacak olan deneklerin doğru söyledikleri ve cevaplarında samimi oldukları varsayımıyla sınırlı olacaktır. Dil, yapısı itibariyle süreç içerisinde değişiklik arz edebilen bir olgudur. Zamanla insanların kavramlara yüklemiş oldukları

manada veya kelimelerin telaffuzunda değişiklik meydana gelebilir. Bu bağlamda araştırmamız, yapıldığı zaman dilimiyle sınırlı olacaktır. Araştırmanın birinci tekil şahısların ağzından alınmış olması da bu kapsamda önem arz etmektedir. Yani üçüncü bölümde derlenen metinler, Nusayri Arapçasını birebir kendi ana dili olan kimselerin ağzından alınmıştır. Bu yönüyle çalışmamız ele aldığımız Samandağ Arapçasının canlı örneklerini sunması bakımından da dikkat çekicidir.

1.1.4. Çalışmanın yöntemi

Çalışmamızda Arap lehçeleri ile ilgili veri toplama yöntemi kullanılacaktır. Daha doğru bir ifade ile Arap dilini ana dili olarak kullanan, bu dili küçüklüğünden bu yana benimsemiş olan bir toplum üzerinde çalışılacaktır. Araştırma, Arapçayı ikinci dil olarak konuşan bir grup üzerinde değil; Arapçayı doğuştan itibaren anadil olarak benimsemiş bir grup üzerinde yapılmış olması verilerin tezin amacına iyi hizmet etmesini sağlayacaktır. Toplanan veriler ise kritik ve analiz edilerek karşılaştırma yoluyla değerlendirme yapılacaktır.

Araştırmamızda, Hatay'ın Samandağ ilçesinde yaşayan Arap asıllı vatandaşların dil yapıları incelenirken Samandağ Arapları ağzı ile Fasih Arapça arasındaki benzer ve farklı yönlerin belirlenmesinde karşılaştırma yöntemi kullanılacaktır. Samandağ'da yaşayan Arap asıllı ailelerin geldikleri yerler ve kullandıkları dilin bu yerlerle ilişkisi belirlenirken tarihsel ve betimsel yöntem kullanılacaktır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz veriler aktarılırken araştırmanın teorik bölümünde bilgiler sistematize edilerek değerlendirilecek, araştırmanın uygulamalı kısmında ise görüşme usulü kullanılarak elde edilen verilerle Samandağ Araplarının konuştuğu dilin yapısı aktarılmaya çalışılacaktır.

Araştırmamızda, Samandağ Araplarının dil yapılarına ait verilere, görüşme (anket) tekniği ve metin derlemesi teknikleri ile ulaşılabilecektir. Samandağ lehçesini kayıt altına alarak zengin bir çalışma ortaya koyabilmek adına lehçeleri daha az bozulmuş bir dil kullandıklarını düşündüğümüz orta yaşlı ya da yaşlı kişiler tarafından katılımcılar seçilecektir. Derlemeler ses kayıt cihazları ile kayıt altına alındıktan sonra yazıya aktarılacaktır. Böylelikle verilerin güvenilirliği sağlanmış olacaktır.

1.1.5. Benzer çalışmaların incelenmesi

Bu başlık altında, tezimizde benzeri sınırlı bazı çalışmalara değinilecektir. İnceleyeceğimiz çalışmalarda Nusayri dili, kültürü ve toplum yapısına ilişkin bazı özelliklerin daha iyi anlaşılması, farklılıkların ve ortak noktaların tespiti yapılmaya çalışılacaktır.

1.1.5.1. Anadolu'da Konuşulan Arap Dialektleri Üzerine Avrupa ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar – Yaşar ACAT

Anadolu'nun Güney ve Güneydoğu illerinde konuşulan Arap lehçeleri üzerine yapılan Avrupa ve Türkiye'deki inceleme ve çalışmaları ele alan makale çalışması, Anadolu'da konuşulan Arap dialektleri üzerine yabancıların yaptığı incelemeleri ve Türkiye'de yapılan araştırmaları ele almıştır. Bu çalışmanın incelenmesi neticesinde alanda yapılan araştırmaların sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır.³

1.1.5.2. Hatay Yerleşik Arap Dialektleri: Wals'e Göre Dil Özellikleri – Mahmut Ağbaht

Çalışma Türkiye'de ve Hatay'da konuşulan Arap dialektlerini sesbilimi, biçimbilimi ve birçok açıdan incelemeleri yapılarak Hatay'da yerleşik Arap dialektlerinin WALS (World Atlantic of Language Structures) özellikleri bakımından betimlenmesi yapılmıştır. Söz konusu tez çalışmasında bölge genelinde dialektin temel özellikleri ve diğer dialektlerle ilişkileri üzerine önemli veriler içermekle birlikte, daha kapsamlı çalışmaların temelini oluşturması bakımından önem arz etmektedir.⁴

1.1.5.3. Mersin'in Tarsus İlçesinde Konuşulan Arapça Üzerine Bir Derleme Çalışması – Yusuf ÖZCAN

Bu çalışmada Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşayan Arapların Suriye-Lazkiye bölgesi lehçesinin konuşulduğu görülmüş ancak diller arası etkileşim sonucu süreç içerisinde sesbilim ve biçimbilim açısından Türkçeye özgü bazı unsurların lehçeye dâhil

³ Yaşar Acat, “Anadolu'da Konuşulan Arap Dialektleri Üzerine Avrupa ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar”, *Turkish Studies*, Ankara, s.29-44.

⁴ Mahmut Ağbaht, “Hatay Yerleşik Arap Dialektleri: WALS'e Göre Dil Özellikleri”, (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014).

olduğunu ve yerleşik Suriye lehçesinin alt kolu olarak içerisinde Türkçeye özgü unsurlar barındıran Suriye lehçesinin Tarsus ağzı inşa edildiği hakkında bilgiler vermektedir. Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşayan Arapları konu edinen bu tez çalışması bölgede konuşan lehçenin dilbilim alanına katkı sağlaması hedeflenmiş ve lehçenin kayıt altına alınması gerektiği üzerinde durulmuştur.⁵

1.1.5.4.Nusayri Etnik Kimliğinin Simgesel Oluşumu – Tarık ÖZBEK

Çalışmada Nusayri etnik kimliğinin simgesel oluşumu ele alınmış, Hazreti Ali ve ehli beyt sevgisi etrafında bütünleşen sistemin kadın – erkek anatomisinden hareketle şekillenmesi, soy kavramının önemi de göz önünde bulundurularak, ailenin ve akrabalık ilişkilerinin oluşumuna değinilmiştir. Çalışmada, tarihsel örüntü çerçevesinde, sözlü aktarımların ön plana çıktığı hikayelerin önemsendiği bir kültür ortaya çıkmaktadır. İnsanların birbirinden etnik, dini, kültürel ve daha birçok farklılık kaynağı ile ayrışması yeni bir değerler birliği etrafında toplanmalarına neden olmaktadır. İnsanlar sosyal güdeleri ile hareket ederek, kendileri gibi düşünen, konuşan ve yaşayan diğer insanlarla birlikte yaşamaya eğilim göstermişlerdir. Nusayrielerde etnik Arap kimliğinin yanında dini değerler örüntüsü içerisindeki kurallar da büyük ölçüde bağlayıcıdır.⁶

1.1.5.5.Die Arabischen Dialekte der Çukurova – Stephan Prochazka

Stephan Prochazka'nın Çukurova bölgesinde konuşulan Arap diyalektini konu edinen “*Die Arabischen Dialekte der Çukurova*” isimli eserinde bu coğrafyada yaşamını sürdüren Arap kökenli vatandaşların dil yapılarının çözümlemesi üzerinde durmuştur. Coğrafi açıdan geniş bir alanı ele alan bu çalışmada bölgede konuşulan Arap lehçeleriyle yeterince kıyaslama yapılamamıştır.⁷

1.1.5.6.Antakya'nın Dursunlu köyünde Konuşulan Arap Diyalekti-Mahmut

AKBAHT/Werner ARNOLD

Hatay'ın Antakya İlçesinde yer alan Dursunlu köyünde konuşulan Arap

⁵ Yusuf Özcan, “Mersin'in Tarsus İlçesinde Konuşulan Arapça Üzerine Bir Derleme Çalışması”, (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2006).

⁶ Tarık Özbek, “Nusayri Etnik Kimliğinin Simgesel Oluşumu”, (Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2006).

⁷ Stephan Prochazka, *Die Arabischen Dialekte der Çukurova, Harrassowitz (Verlag, Wiesbaden, 2002).*

diyalektini alan bu çalışma ses bilim ve biçim bilim olarak ele alınmıştır. Dilbilim olarak incelendiğinde vermiş oldukları aşğıdaki bazı örneklerinin aynı şekilde Samandağ Arap diyalektinde de kullanıldığı görülmektedir.⁸

‘arûs (gelin)	bandûra (domates)
hınța (buğday)	rihna (gittik)

1.1.5.7. Türkiye’de Konuşulan Arap Dili Lehçelerine Dair Yapılan Çalışmalar:

Kitaplar

1. Stephan Prochazka, *Die Arabischen dialekte der Çukurova* (Harrassowitz Verlag, Wiesbaden: 2002).
2. H-J Saase, *Linguistische Analyse des arabischen Dialekts der Mhallamiye in der Provinz Mardin* (Südoztürkei: 1971).
3. O. Jastrow, *The position of Mardin Arabic in the Mesopamian-Levantine dialect continuum* (Wiesbaden, Harrassowitz Verlag: 2015)
4. W. Arnold, *Die arabischen Dialekte Antiochiens*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag: 1998.

Tezler

1. Lahdo, Ablalahad. “The Arabic dialect of Tillo in the region of Siirt (South eastern Turkey)”, Vastra Aros (Doktora Tezi), Sweden, 2009.
2. Ağbaht, Mahmut. “Hatay Yerleşik Arap Diyalektleri: WALs'e Göre Dil Özellikleri”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.
3. Orhan, Davut. “Yöresel Arapçasında (Muhallemi) Anlatılar ve Özellikleri”. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
4. Yılmaz, Mehmet. “Adana Kozan İlçesinde Yaşayan Arap Kökenli Vatandaşların Dil Yapılarının İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, 2014.
5. Akkuş, Faruk. “The Functional Categories and Phrase Structure of Sason Arabic”. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2014.
6. Özcan, Yusuf. “Mersin'in Tarsus İlçesinde konuşulan Arapça üzerine bir derleme çalışması”. Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, 2006.

⁸ Ağbaht, Mahmut. Werner, Arnold. *Antakya'nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap Diyalekti*, (Nüsha) Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, c.2, 39:2014.

7. Önel, Abdulhekim. “*Harran Araplarında Dil ve Edebiyat Bağlamında Arapça Meseller ve Tahlilleri*”. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2016.
8. Şayır, Mehmet. “*Mardin’de Konuşulan Arapça Lehçenin Sesbilgisi, Biçimbilgisi ve Sözdizimi Bakımından İncelenmesi*”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2017.
9. Özcan, İbrahim. “*Harran Arapçası (Dil ve Üslup Özellikleri)*” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2017.

Makaleler

1. Arnold, W, “*Homonymenfurcht in den arabischen Dialekten Antiochiens*”. Jerusalem Studies in Arabic and Islam, (2004) 135-144.
2. Otto, Jastrow. “Arabic dialects in Turkey-towards a comparative ve typology”, Türk Dili Araştırmaları Dergisi, (2006), c.16.
3. Otto, Jastrow, ”Anatolian Arabic”, Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics, Leiden-Boston, (2006).
4. Demircan, Adnan. ”*Mardin’in Ömerli İlçesinde Kullanılan Bazı Atasözleri*” Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2006), sayı 16.
5. Ağbaht, Mahmut. Werner, Arnold. “*Antakya’nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap Diyalekti*”. (Nüsha) Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, (2014), c2, s. 39.
6. Arpa, Abdulmuttalip. “*Fasih (Kur’ân) Arapça Bağlamında Hatay ve Siirt Ağzları Arasında Bir Değerlendirme*”. The Journal of Academic Social Science Studies, (2015), cilt 2, sayı 3.
7. Yüceol Özezen, Muna. “*Çukurova Arapçasına Türkçeden Geçmiş Fiil Kökleri*”. The Journal of Academic Social Science Studies, (2016), cilt 2, sayı 3.
8. Alp, Musa. Özcan, Yusuf., “*Adana-Akkapı Araplarının Fasih Arapçayı/Kur’ân Arapçasını Anlama Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme*”. Uluslararası e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, (2017), sayı 9.
9. Akdemir, Yılmaz. “*Siirt Arapçasının Türkçeye Zenginleştirilmesi*”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2017), cilt 7, sayı 13.
10. Acat, Yaşar. “*Mhallemi Lehçesinde Kullanılan Atasözü ve Deyimlerin Siirt Arapçasında Kullanılan Atasözü ve Deyimlerin Siirt Arapçasında Kullanılan Atasözü ve Deyimlerle Mukayesesi*” The Journal of Academic Social Science Studies, (2017), sayı 62.
11. Alp, Musa. “*Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca*”. Çukurova

Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Temmuz-Aralık 2011), Cilt 11, Sayı:2, s. 93-94.

1.2. SAMANDAĞ VE ARAPLAR

Büyük İskender'in Makedonyalı kumandanı Selefkos Nikator⁹ tarafından M.Ö. 300 yıllarında kurulan ve bir liman kenti olan Samandağ,¹⁰ Hatay ilinin deniz kıyısı bir kentidir. Asi Nehri Lübnan dağlarından doğarak Suriye'yi geçip Samandağ'dan Akdeniz'e dökülmektedir.¹¹ Tıpkı bu nehir gibi Lübnan ve Suriye'den kopup gelen insanlar da Samandağ'da hayata tutunmaya çalışmışlardır. Samandağ'ın il merkezine uzaklığı ise 27 kilometredir.¹² Bilindiği gibi Hatay Suriye ile Türkiye arasında niza konusu olmuş ve Suriye'den ayrılarak Türkiye'ye halk oylaması ile katılmıştır. Bu vesileyle etnik ve kültürel olarak bölgedeki diğer iller olan (Mardin, Şırnak, Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Osmaniye gibi) Arap etnisite ve kültürünü daha yoğun barındıran illerden bir tanesidir. Dolayısıyla bölgede Arap kültürünün, dil ve edebiyatı özelliklerinin yoğun olarak harmanlanacağı bir toplum yapısı ile karşılaşılması olağandır.

Samandağ hakkında özet bilgi sunularak, bölgenin dil ve kültür dokusu bu başlık altında irdelenmeye çalışılacaktır. Yine Nusayri Araplarının bu bölgeye nereden ve nasıl gelip yerleştikleri, nüfus durumları ele alınmaya çalışılacaktır. Bölgenin dil yönünden ele alınabilmesi için dili oluşturan ya da bir kültürün en önemli temsilcilerinden biri olan dilin tanıtılması ve o dile has özelliklerin kavranmasında dilin ait olduğu kültürel dokunun önemi irdelenmelidir. Elbette dili etkileyen faktörler altında ve kültürün önemli bir parçası olan inanç sisteminin ve bu çerçevede şekillenen tarihi seyrin de önemi büyüktür.

Aşağıda Samandağ'ın on yıllık nüfus verileri listelenmiş olup, kadın ve erkek nüfusun yıllara göre artış ve azalış durumları izlenmiştir. Tabloda belli zaman aralıkları

⁹ Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, *1. Seleukos Nikator*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <http://www.wikizeroo.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSS5fU2VsZXVrb3M>

¹⁰ Hatay tarihi, *Samandağ*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <https://hataytarihi.wordpress.com/ilce/samandag/>

¹¹ Dursun Yıldız, 06.05.2014, *Asi Nehri Ters Akıyor!* erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <http://www.hidropolitikakademi.org/asi-nehri-ters-akiyor.html>

¹² Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, *Mesafe Sorgulama*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <http://www.kgm.gov.tr/sayfalar/kgm/sitetr/uzakliklar/ilcedenilceyemesafe.aspx>

ile İlçe genelinde yaşanan nüfus sirkülasyonlarına dikkat çekilmektedir. İlçede demografik yapının istikrarsızlığının nedeni olarak, 2011 yılından sonra hemen sınır ötesinde yaşanan siyasi, sosyolojik, ekonomik, askeri ve güvenlik anlamında birçok açıdan tehdit unsuru olarak algılanan çatışma ortamının varlığı olduğu düşünülmektedir.

Aşağıdaki tabloda Samandağ'ın on yıllık nüfus verileri listelenmiştir.

Tablo 1.1. Samandağ Nüfusu.¹³

Yıl	Samandağ Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2017	119.558	57.910	61.648
2016	119.176	57.836	61.340
2015	117.770	57.006	60.764
2014	118.373	58.000	60.373
2013	116.151	56.384	59.767
2012	128.303	62.242	66.061
2011	129.424	63.724	65.700
2010	129.644	64.446	65.198
2009	129.124	64.485	64.639
2008	129.011	64.518	64.493
2007	124.830	61.757	63.073

Son on yıllık nüfus verilerinin yer aldığı yukarıdaki tabloya göre Samandağ nüfusu 2013 yılına kadar giderek artmıştır. Ancak son yıllardaki nüfus verilerine bakıldığında İlçe nüfusunun inişli çıkışlı bir seyir izlediği, bunun da büyük ölçüde kaynağının Suriye iç savaşı dolayısıyla bölgede yaşanan istikrarsızlık olabileceği düşünülmektedir. Nüfus veri kaynağında son yılların seyrine bakıldığında Samandağ'ın nüfusu son yıllarda inişli çıkışla seyir izlediği gözlenmiştir.

1.2.1. Samandağ Arapları ve tarihi süreç

Samandağ'ın kısaca tarihçesine değinecek olursak, 1948 yılında Samandağı ismiyle ilçe olduğu görülmektedir. Şüphesiz bu isimde Saint Simonne Manastarı'nın da

¹³ Samandağ Nüfusu, *Hatay*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, https://www.nufusu.com/ilce/samandag_hatay-nufusu

bölgede bulunuyor olmasının etkisi olduğu bilinmektedir.¹⁴ İlçede büyük ölçüde Arap Alevileri olarak bilinen Nusayri Alevi Araplar yaşamaktadır.

Alevi Arapların bölgeye doğru göçleri için bilinen önemli sebepler aşağıda sıralanmıştır:

- M.Ö. 300 lü yıllarda Arapların asıl ana yurdu olan Yemen'den Ortadoğu'ya doğru iklim şartlarına bağlı yaşanan kitlesel bir göç yaşanmıştır. Arabul Arabe yani Asıl Araplar buradan yayılmıştır. Yemen Göçü olarak adlandırmak yerinde olacaktır.
- Medine Göçü olarak bilinen ve Hz Muhammed'in soyundan gelen (Ehli Beytin) kimselerin göç etmek zorunda kalmalarıdır. Bu göçler genellikle Bağdat ve Kufe'ye doğru yaşanmıştır.
- Bağdat Göçleri de Hasan- Askeri'nin talebesi Muhammed bin Nusayr önderliğinde Bağdat'ta şekillenmiştir. Abbasiler döneminde Bağdatta bu görüşleri yaşatmak zor olduğundan Halep'e doğru bir göç daha yaşanmıştır.
- Alevi Arapların lider isimlerinden Şeyh El Hasibi'nin Halep'i adeta bir merkez haline getirmesi ile Halep'e ve Lazkiye'ye doğru bir Alevi göçü yaşanmasına öncülük etmiştir. Yavuz Sultan Selim Han'ın Çaldıran Savaşı dönüşünde Halep üzerinden ordusunu geçirmesi bu bölgede yerleşik Alevi/Nusayri gruplar için bir baskı oluşturmuştur. Böylece büyük ölçüde hayatlarından ve yerlerinden olan Alevi toplulukları kuzeye ve Akdeniz kıyılarına doğru göçe zorlanmışlardır. Yine savaşlarda Nusayra (Yardımcı) olarak küçük gruplar halinde savaşmalarından dolayı "Nusayri" olarak anılmışlar ve yaşadıkları dağlık Suriye topraklarına Nusayra Dağları denmiştir.
- Haçlı seferleri yüzünden buldukları bölgenin siyasi dengesinin bozulması ile de göçlere maruz kalmışlardır.
- Hilafetin Osmanlılara geçmesi ile Müslüman toplumlarda ön plana çıkan ehli sünnet itikadı ve sünni yaşam da Nusayrilerin hakimiyet alanını daraltmıştır.
- Lübnan'da 1975 – 1991 yılları arasında yaşanan uzun iç savaş ve istikrarsızlık bu bölgedeki Alevilerin yurtlarından çıkarak göç etmelerine Amerika, Afrika ve Avustralya'ya uzanan çok geniş bir göç yelpazesinin oluşmasına neden olmuştur.

¹⁴ İl Yıllığı Hazırlama Komitesi. *Cumhuriyetin 50. Yılında Hatay 1973 İl Yıllığı*. Hatay Valiliği, Adana, (1973), 92.

- Arap Baharı ayaklanmalarının neden olduğu Suriye iç savaşı da IŞİD terör örgütünün tehdidi altındaki Alevileri yerlerinden etmiştir.¹⁵

Alevi Arapların tarihinde göçler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Elbette Samandağ dışında başka bölgelere, hatta yurt dışına ve başka kıtalara da göçler yaşanmıştır. Yukarıda izah edilen göçlerin sebepleri ve oluş tarihleri göz önünde bulundurulduğunda, benzer nedenlerle olanlar olduğu gibi, tamamen bir diğerinden bağımsız nedenlerle de yaşananların olduğu görülmektedir. Örneğin Hz. Muhammed (sav)' in vefatıyla ehl-i beytin hicret etmesi ile Suriye iç savaşı ile yurtlarından olan Aleviler'in göç sebepleri birbirinden hem bağımsız hem de farklı zamanlarda olması ile dikkat çekmektedir.

Yukarıda Arap etnisitesine tabi olan Nusayriler'in genel göç sebeplerine kısaca değinilmiştir. Ancak, Hatay'da yerleşen ve çalışmamızın konusunu oluşturan Nusayriler ise genel itibariyle Lazkiye'den ve Cebel-i Ensariye olarak bilinen Suriye'nin Cebel bölgesinden, yukarıda sayılan ya da bunun dışındaki bazı özel nedenlerle (ekonomik, güvenlik, politik vs) Hatay, Adana ve Mersin gibi Türk şehirlerine göç etmişlerdir. Türkiye'nin diğer şehirlerinde yaşayan ve etnik olarak Nusayrilerden farklı olan Türk Alevileri ve Türk Aleviliği ile temelde aynı ama birçok yönden farklılık arz eden bir toplum yapısı barındırmaktadırlar.¹⁶

Samandağ'da konuşulan Arapçanın Fasih Arapçanın bir lehçesi olduğu gerçeğinden yola çıkarak, bu lehçenin etkileşim içerisinde olduğu diğer dilleri sayılacak olursak; resmi dil olan Türkçe, Suriye'de ve Türkiye'de komşuluk yaptıkları Kürt nüfusun dili olan Kürtçe'den, Cumhuriyetin ilk yıllarında Güney Anadolu'yu işgal girişimi bulunan Fransızların etkisiyle Fransızca'dan da ve bölgede konuşulan diğer dillerden etkilenip aynı zamanda etkilediği ihtimal dahilindedir. Nitekim Nusayri Arapçasını etkileyen inanç sistemi ve yaşam tarzı haline gelen Alevilik, sadece Nusayrilere mahsus addedilmemelidir. Zira Alevi kültür ve inancını taşıyan, Alevi itikat sistemini seçtiği halde Türk etnisitesine sahip olan birçok yerleşim merkezi de hem bu bölgede hem de diğer sınır boyunca mevcuttur. Nusayri Araplarının tamamına yakınının Alevi/Şii kültürün bir parçası olmaları dolayısıyla dillerinin de Fasih Arapçadan bir

¹⁵ Cuma Can Güney, *Arap Alevilerinin Delilli Kısa Göç Tarihleri*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <http://blog.milliyet.com.tr/arap-alevilerinin--delilli--kisa-goc-tarihleri/Blog/?BlogNo=459052>

¹⁶ Resul Bağ, Songül Karahasanoğlu. “Türkiye’de yaşayan Arap Alevileri (Nusayriler)’in Etnik ve Müzikal Kimliği”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, (Bahar-2015), Cilt:14, Sayı:53, 48-61.

miktar daha uzak olmasının nedeni olarak; Rasulullah'ın (sav) vefatından sonra Ehli Beytin adeta ikinci hicret diyarı olan Acem ve Türkmen kültürü olması ve bu dillerle kelime alışverişinde bulunmasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

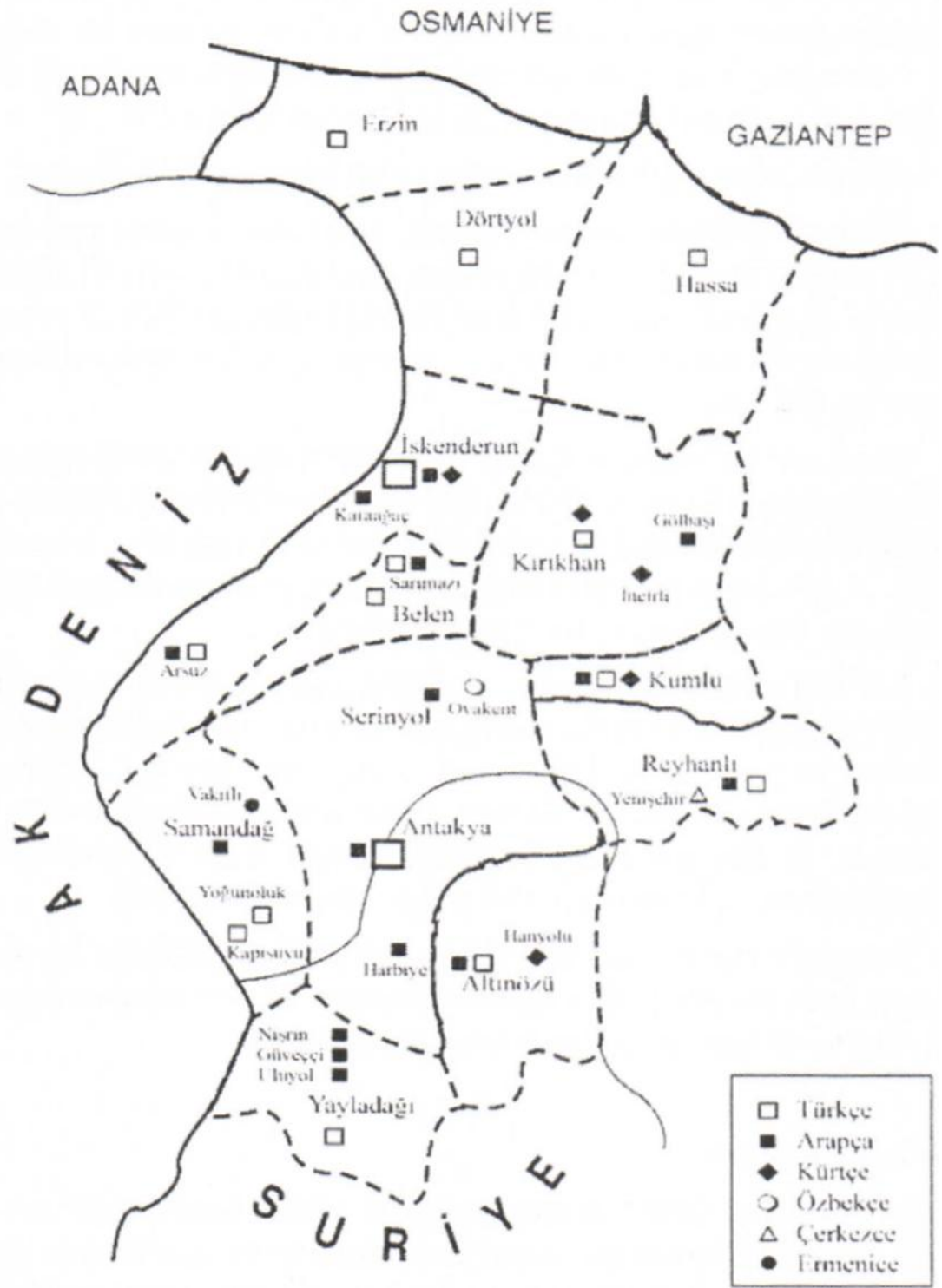
1.2.2. Hatay ve Samandağ'da dil ve kültür çeşitliliği

Türkiye'nin Suriye ile 911 km, Irak ile 384 km'lik kara sınırı mevcuttur. Toplamda yaklaşık 1295 km'lik bir alanda Arap ülkesi ile komşuluğu söz konusu olmaktadır.¹⁷ Yani devletlerin sınırlarının bitmesi ile son bulmayan manevi bir komşuluk daha söz konusudur. Zira bu coğrafya geçtiğimiz yüzyılın başlarında tek bir imparatorluğun, Osmanlıların, hakimiyeti ile yönetilmekte olduğundan, halkların birbirleri ile etnik, dini ve kültürel bağları söz konusu olmaktadır. Üstelik aynı dinden olan Müslüman toplumun kendi aralarında mezhepsel ve tasavvufi açıdan farklılıkları bulunmaktadır. Tüm sınır hattı boyunca Samandağ'da olduğu gibi sadece Alevi/Nusayri Araplar bulunmamaktadır. Alevi/Nusayri Araplarla birlikte sünni Araplar da bu coğrafyada yaşam sürmektedir. Sünni Araplar da Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin gibi sınır vilayetleri başta olmak üzere, hatta son yıllarda Irak ve Suriye'de yaşanan iç karışıklıklardan etkilenen etnik ve dini kimliği farklı yüzbinlerce insan Türkiye'nin iç kesimlerine doğru yerleşmiş vaziyettedirler.

Samandağ'da konuşulmakta olan Arapça, Türkiye'nin diğer yerlerinde yaşamakta olan Sünni ve Hristiyan Araplardan itikadî ve mezhebi açıdan farklı olduğundan ve Samandağ Arap diyalektini oluşturan önemli öğelerden biri olan Samandağ Nusayri Kültürünün gölgesinde şekillendiğinden kendine has tanım, deyiş ve dile özgü diğer özelliklere sahip kendine has, özgün bir yapıya sahip olmuştur. Bu farklılığın ve özgün yapının oluşumunda, bölgeye uzun süre önce göç edilerek gelinen yerde kazanılan dil ve kültürün günümüze kadar sürdürülmesi başta olmak üzere daha birçok etkenin söz konusu olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Aşağıdaki harita Hatay İli genelinde konuşulan dilleri göstermektedir.

¹⁷ Sosyal Bilimler, Ülkemizin Sınırları, *Türkiye'nin Sınır Uzunlukları (km)*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <http://www.mynet.com/cevaplar/sorular-cevaplar/turkiye%E2%80%99nin-sinir-uzunluklari-kmkara-sinirlari-toplami-2-949bulgaristan-269yunanistan-203gucistan-276ermenistan-328-azerbaycannahcivan-18iran-560irak-384suriye-911-deniz-sinirlari-toplami-7-816karad/7025767>

AKDENİZ

Yukarıda verilen haritadan da anlaşılacağı üzere, Hatay İlinin geneli itibariyle Türkçe, Arapça, Kürtçe, Özbekçe, Çerkezce ve Ermenice'nin birlikte konuşulduğu dil ve kültür açısından zengin bir coğrafya olduğu gözlenmektedir.¹⁸ Bu kadar dilin bir arada konuşulduğu bir yerleşim birimi ticari, ekonomik, sosyal vs ilişkiler itibariyle ele alınacak olursa dillerin ve kültürlerin birbirleriyle etkileşim halinde olmadıklarını iddia etmek neredeyse imkansızdır. Böylesine çok kültürlü bir coğrafyada insanların birbirleriyle iletişimi ve ilişkileri dillerin de etkileşim ve ilişki içerisinde olması anlamına gelmektedir. Dikkat edilirse genel itibariyle Arapça'nın güney kesimlerde ağırlıkta olduğu ve İl genelinde yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle çalışmamızın konusunu da oluşturan Samandağ'ı ele alacak olursak İlçe'nin güney kesimleri olan Yoğunluk, Kapısuyu gibi Türkmen bölgelerinde Türkçe konuşulduğu; Samandağ'ın İlçe merkezinde ise resmi konuşma ve yazışma dili olan Türkçenin yanısıra, Arapçanın yerel dil olarak hakim durumda olduğu görülecektir. Yine Samandağ'ın kuzey kesiminde Türkiye'nin bir zenginliği olarak sayılabilecek nitelikte olan, müstakil bir Ermeni köyü, Vakıflı köyü, yer almaktadır. Dolayısıyla Vakıflı'da da Ermenice halk arasında sıklıkla kullanılan başka bir yerel dil durumundadır. Ancak çalışmamız Nusayri Samandağ Arapçasının Fasih Arapça'ya nispeten durumu inceleneceği için sair konularda fazlaca detaya girilmeyecektir.

1.2.3. Nusayri kültürü

Nusayri kelimesi, köken itibariyle birkaç kaynak gösterilmektedir. Bunlar Irak'taki Kufe yakınlarındaki bir köy olan Naşuraya, Nasrani yani Hristiyan isminden geliyor olması, Şia'nın şehit olarak kabul ettiği Hz Ali'nin oğlu veya azatlı kölesi olarak kabul edilen Nusayr isimli kimse ve Nusayriliğin lider ismi Muhammed bin Nusayr isimli kimsedir. Bu sayılanlardan en kabul göreninin Muhammed bin Nusayr isminden geliyor olması daha kabule şayan durmaktadır. Yine Hz Ömer'in Suriye seferinde bu bölgede yerleşmiş olan alevilerin orduya yardımı sayesinde, Halife tarafından bir cihat

¹⁸ Mehmet Özmen, Editörler: Nurettin Demir, Faruk Yıldırım, “*Hatay İli Samandağ İlçesinde İki Dilli Konuşurların Ağız Özellikleri*”, (Makale Yazarı: Jale Öztürk, Mustafa Kemal Üniversitesi. s. 263-276), Çukurova Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, Adana, 2014, erişim tarihi: 15 Ekim 2018 http://turkoloji.cu.edu.tr/mehmet_ozmen_armagani/mozmen_armagan_parca22.pdf.

kuralı gereği bölgenin onlara verilmesi ile bu bölgenin Nusayri adı ile anılır olması özdeşleştirilmektedir.¹⁹

Nusayrilik İslam'ın amel kısmından ziyade, islam sufilik ekolünün, Rasulullah (sav)'in aile ve akrabalarına muhabbet beslemeye, onları koruyup kollamaya dayanan, Hz. Peygamber (sav)'in vefatının ardından Ehl-i Beytin yaşadığı zorluklara, onların çektikleri sıkıntılara ve bu duruma düşürülmelerine bir tepki bir karşı çıkış olarak doğduğu kabul edilmektedir.²⁰

Nusayri kültürü, Arap kültürü ile içiçe geçmiş durumdadır. Dolayısıyla diller de birbiri ile içiçe geçmiştir. Bu örüntü yüzyılların getirdiği bir birlikteliğin ürünüdür. Buldukları bölgeye daha güneylerdeki Arap coğrafyasından getirdikleri yaşam tarzları, gelenekleri, kültürleri ve bu dinamikleri kaynaştıran Arap dilini kullanmalarının da etkisi olmuştur.²¹ Arap dili bölgede Müslümanlar kadar Hristiyan Araplar tarafından da konuşulur olması nedeniyle bu kültürden de etkilenmiş, daha doğru bir ifade ile bu kültüre doğru da genişleme göstermiştir. Dolayısıyla İslam Mezheplerinin ve Alevi kültürünün de Arap diline etkisi ve katkısı olmuştur. İtikat ve amelde ehlişünnet geleneğine taban tabana zıt bir akidesi ve uygulaması bulunmayan Alevilik, bir fıkıh mezhebi veya tasavvuf cemiyeti olarak kabul edilebileceği gibi birçok yönüyle bir tarikat olarak da tanımlanabilecektir.

İnsanlar içinden yaşadıkları toplum sayesinde kazandıkları gelenekleri taklit yoluyla özümser ve gelecek nesillere aktarır. Bu sayede taklit edilen şeylerin devamlılığı tesis edilmiş olur.²² İnsanın içgüdüsel bir ihtiyacı olan atalarını ya da kendinden öncekileri örnek almak, geleneklerin günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Bu minvalden olsa gerek ki kendi ile aynı kültürü ya da inancı paylaşanların kahramanlığına hükmetmek insanın içgüdüsel bir ihtiyacı olagelmiştir. Suriyeli Nusayriler de Samandağ'a, Güney Amerika'ya, Kanada'ya ve Avustralya'ya kadar taşıdıkları kültür, akide ve geleneklerini yüzyıllardır devam ettirmektedirler.

¹⁹ Louis Massignon “Nusayriler” İslam Ansiklopedisi, C. 9 (İstanbul: M.E.B. Yay, 1964), 365-370.

²⁰ Ali Duran Gülçiçek, *Nusayrî Aleviler* (Ankara: Türk Kültürü Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 2005), 34.

²¹ İlber Ortaylı, *Alevilik, Nusayrilik ve Bab-ı Ali Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler, Ensar Neşriyat* (İslami İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul 1999), 42

²² Mehmet Şener, *İslam Hukukunda Örf* (İzmir: Öğrenci Basımevi, 1987), 95.

Samandağ Nusayrilerini, Türk Alevilerden ayıran temel nokta Nusayrilerin etnisite olarak daha çok Arap ve Şii kültürüne yakın ve yatkın olmaları yatmaktadır.²³ Buna mukabil Türk Alevileri ise daha çok Türk ve Şaman geleneğinden öğeler barındırmaktadır. Bu durum hem itikat hem de amel noktasında bu şekilde seyretmektedir. Derleme çalışmamızın önemli kısmına ulaşmamızı sağlayan Samandağ'ın Nusayri Arap kültürünün tipik bir örneğini sunan Yaylıca Köyü ve civarı da kültürel ve sosyolojik açıdan yukarıda değindiğimiz Anadolu Aleviliğinden bazı yönleriyle uzaklaşmakta; ancak inanç ve yaşayış bakımından oldukça yakınlaşmaktadır.

Nusayrileri inanç esasları bakımından sünni kesimden farklı kılan aşağıdaki bazı hususlar sıralanmıştır:

- Halifeliğin Rasulullah (sav)'den sonra sadece Hz. Ali ve onun soyuna özel olduğunu ifade etmişlerdir.
- Hilafet ile ilgili Rasulullah (sav)'den sonra Hz. Ali'ye kadar olan Halifeleri genellikle kabul etmeyerek, Hz. Ali'nin hak gasbına uğradığına inanmışlardır.
- Alevilikte genel olarak tenasüh (reenkarnasyon) inancı, ruhun ölümden sonra tekrar dünyaya gönderilerek hatasız bir yaşam sürmeyi benimseyene kadar bunun tekrarı söz konusudur. Çünkü kulun tekrar tekrar dünyaya gönderilmesi günahsız bir yaşamı benimseyerek cenneti hak etmesi amaçlanmıştır.
- Hulul olarak bilinen Allah'ın yeryüzünde bazı canlıların suretinde tezahür edebileceğine inanmışlardır.
- İttihad olarak bilinen, Allah'ın yeryüzündeki bazı ruhlarla aynı bedende birleşebileceğine inanmışlardır. Ancak bu kimse Hz. Rasulullah, Hz. Ali veya Pir gibi yüksek şahsiyetli biri olmak durumundadır.²⁴

Alevileri inanç bakımından Sünni gelenekten ayıran başlıca esaslar bunlar olmakla birlikte temel olarak tek bir yaratıcı olan Allah'a, son peygamber Hz. Muhammed (sav)'e, meleklerle, kitaplara, kadere ve ahiret gününe olan inançları noktasında herhangi bir şekilde fark bulunmamaktadır. Bu yüzden iman noktasında hiçbir şekilde islam dininin dışında tutulmaları da söz konusu olmayacaktır. Yüzyıllar boyunca islam ordularının en önde savaşan mücahitleri olmuşlar, Osmanlı ordusunda padişahların en güvendiği muhafızları olan yeniçeriler olarak görev alan insanların

²³ Engin Sertel, *Dini ve Etnik Kimlikleriyle Nusayriler* (Ankara:Ütopya Yayınevi, 2005), 89.

²⁴ Ekrem Doğanay, *Selef Müdafası* (İstanbul: Ravza Yayınları, 1997), 26-27.

geldiği yüksek bir kültür olarak kabul edilmelidir. Yine Muhammed bin Nusayr'dan da evvel Nusayriliğin Halepte yerleşmiş lider ismi Şeyh Hamdan El Hasibinin, Kitabl Mecmuu' isimli eserinde Aleviliğin ritlleri sayılan dualara yer verilmiştir.

Ancak yukarıda zikredilen nedenlerle zaman zaman eleştirilmeleri söz konusu olmuş, belli dönemlerde zor zamanlardan geçmişler, hatta Türkiye'de de soykırım boyutuna varan zorluklar yaşamışlar, bu nedenle toplumun dışına itilmişlerdir.

Türkiye'de kültür bakımından azınlık durumunda olan Aleviler, Hristiyan misyonerleri tarafından da aık hedef haline gelmekte, kendi dinlerine çekemedikleri halde Alevilik konusunda bilinenmelerini sağlamakta, toplumun ve ülkede dışlandıkları hissine kapılmalarını sağlamaktadırlar.²⁵

²⁵ Türkiye Diyanet Vakfı, *İslami Değerlerin Geleceği* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 58-59.

İKİNCİ BÖLÜM

FASİH ARAPÇA VE SAMANDAĞ DİYALEKTİ

Arapça'nın, Hami ve Sami Dil ailesinden olduğu, bu ismin de Nuh (as)'ın Tevrat'a konu olan oğulları Ham ve Sam'a atfen verildiği bilinmektedir.²⁶ Arapça ile birlikte bu dil ailesinin başka üyelerinin de var olduğu bilinse de gerek çalışmamızın kapsamı dışında olması gerekse Arapça kadar yaygın ve hakimiyeti olan bir dil olmaması nedeniyle çalışmamıza dahil edilmemiştir.

İslam, kabileciliği yasaklamış olmasına rağmen kabile lehçeleri varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Din dili, kısmen de olsa edebi dil Araplar arasında ortak olarak kullanılmaktadır. Sözlü dil olarak halk dili anlamına gelen Avamca varlığını sürdürmektedir. Özellikle okuma-yazma oranının düşük olması nedeniyle sözlü dil dediğimiz halk dili günümüze kadar gelmektedir. Araplar Avamca yerine lehçe terimini kullanmaktadır.²⁷

Arapça'nın yazımı her yerde benzer özellikler taşımaktadır. Buna mukabil, bazı lehçeleri açısından ele alındığında ise konuşan iki bireyin anlaşmasının neredeyse imkansızlığı söz konusudur.²⁸ Bölge olarak Ortadoğu'nun hemen hemen tamamı ve Afrika'nın bir bölümünde (kuzey ve doğu kesimlerde) konuşulması Arapça'nın yaygınlığına delalet etmektedir. Arapça yaygınlığını büyük ölçüde İslam'ın din dili olmasına borçludur. Ayrıca İslamiyetin yüzyıllarca hüküm sürdüğü coğrafyalarda bir kültür dili olması da yaygın şekilde konuşulmasına vesile olmuştur. Yine İslamın gelmesinden önce de hicaz bölgesinde etkin ve kapsamlı bir şekilde edebiyat ve sanat dili olarak kullanılmıştır. Bu türlü bir kapsamlılık Arapça'ya üstün bir ifade ve anlam derinliği kazandırmış, belagatını ve tesirini artırmıştır. Kur'an'ın da böyle bir dönemde gelmiş olması ve islami birçok öğretinin, başta hadisler olmak üzere, akaid, kelam, tefsir, fıkıh ve mezhepler gibi islami ilimlerde derinleşme sağlanmasına ve bugünlere kaybolmadan aktarılmasına vesile olmuştur. Halen Arapça'nın insanla özdeşleşen

²⁶ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Ankara: T.D.K. Yayınları, 2009), 134.

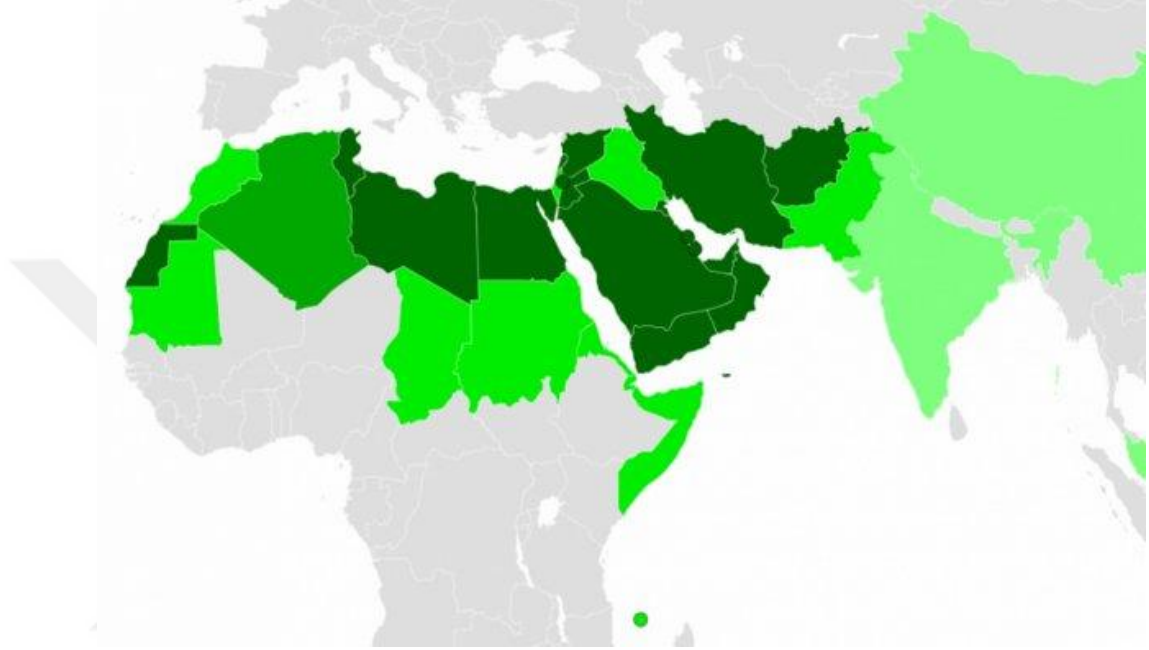
²⁷ Musa Alp, *Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca*, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Temmuz-Aralık 2011), Cilt 11, Sayı:2, s. 93,94.

²⁸ Hüseyin Polat, *"Türkçe Öğrenen Rusların Yazılı Anlatımlarında Yaptıkları Dil Yanıtları Üzerine Bir Araştırma"* (Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, 2014).

köklü düşünceleri ve duyguları bir anlam derinliği içerisinde ifade etmek üzere tarihe mal olmuş Arapça beyitler ve şiirlerin öğrencilere ezberletilmesi uygulaması üzerinden gidilmektedir.²⁹

Aşağıdaki harita Arapça'nın konuşulduğu ülkeleri göstermektedir.

Harita 2.1. Arapça'nın Konuşulduğu Ülkeler Haritası

Yaklaşık 27 ülkede resmi dil olarak 220 milyondan fazla insanın konuştuğu bir dil olması Arapça'nın önemini vurgulaması bakımından önemlidir.³⁰ Yukarıda Arapça'nın konuşulduğu ülkeleri gösteren bir harita verilmiştir. Bu harita Arapça'nın yaygınlığını vurgulaması bakımından önem arz etmektedir. Arapça, etnik olarak Arap kabul edilen ve evvelce tarihte bilinen Arap devletlerinin yönetimi altında kalmış bölgelerde genellikle ve yaygın olarak konuşulmaktadır.

Coğrafi keşiflerle dünyanın dört bir yanına yayılan İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Portekizce gibi dillerle kıyaslandığında Arapça'nın yaygınlığı Ortadoğu bölgesinin geneli ile sınırlıdır. Çalışmamızın konusu olmamakla birlikte Arapça'nın yaygınlaşma biçimi İslamiyet'in benimsendiği coğrafya üzerinde inkıtasız bir üstünlük

²⁹ Yasin Kahyaoğlu, *Şiir ve Nesir Bağlamında Arapçanın İslam Kültüründeki Yeri*, Harran Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, (Ocak-Haziran 2008), Sayı: 19, 81-99.

³⁰ Habertürk Ekonomi, *Kariyer İçin Öğrenilmesi Gereken Sekiz Dil*, 18.02.2014, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <https://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/922538-kariyer-icin-ogrenilmesi-gereken-8-dil/6>

kurmasının ve kalıcı olmasının Kur'an'ın ve Sünnet'in dili olmasının etkisi kabul edilmelidir. Çünkü Arapça'nın ifade kabiliyeti bakımından gelişip, tüm zamanların en üstün ve kapsamlı dili olduğu bir zamanda Kur'an'ın nazil olması ile 'Fasih Arapça' dediğimiz dilin evrenselleşerek zamanlar ve sınırlar ötesi bir hususiyet kazanmasına vesile olmuştur. Dolayısıyla çalışmamız bir yönüyle de bir taraftan Fasih Arapça'nın önemine vurgu yaparken; Samandağ diyalektinin de akademik bir çalışma ile sınırlı bir bölümü üzerinde kayıtlı belge oluşturması bakımlarından önem arz etmektedir.

Arapça'da hitabet geçmişten bu yana önemsenmiş, hitabete ve belagete düşkünlük gösterilmiştir. Bilinen büyük Arap şairler olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'in dahi bu belagat ve fesahatin Arap edebiyatına hakim olduğu zirve sayılacak bir dönemde nazil olmaya başlaması, bilinen birçok şairin bu üsluba hayran olarak islamı kabul etmesine vesile olmuştur. Fasih Arapçanın ifade ve belagat yönünden güçlü olmasının temel nedenlerine değinmek ve bugünlere gelmesinde önemli etkisi olan bazı nedenler aşağıda sıralanmıştır:

- Araplarda milli bir zenginlik olarak fesahate ve belagete düşkünlük olması, ifade kabiliyetinin ve şairane konuşmanın son derece önemli sayılması ile bu alanda derinleşmenin yakalanmış olması,
- Hitabetin öneminin bilinmesi dolayısıyla bir hatibin etrafında potansiyel dinleyiciliğin yaygın olması, bu dinleyiciliğin bir kültüre dönüşmesi,
- Yazının az bilinmesi ve kullanılmasının, yazının ve yazım dökümanlarının bulunmasının, korunmasının ve taşınmasının zorluğu nedeniyle ezber ve irticalen konuşmayı ön plana çıkarması,
- Kabileciliğin önemli olması ve kabilelerin birbirleri ile ilişkilerinde hatiplerin rolünün büyük olması, bir kabilenin üstünlüğünü belirten şiirlerin, deyişlerin halka açık yerlerde ya da çeşitli alanlarda, ortamlarda okunması ile yine kabile üyelerinin örgütlenerek saldırılara karşı önlem alınması ve savaşlara katılımın, birlikteliğin sağlanması amaçları başlıca sıralanabilir.³¹
- Araplarda hitabetin o denli önemi bulunmaktadır ki Hicri 200'lü yıllarda yaşayan Arap bilgini el-Câhiz, her kabilenin kendi hatibi bulunduğunu bu hatiplerin o

³¹ İskenderi Ahmed – İnani Mustafa, (ty.). *El Vasit fil edebil arabiyi ve tarihihi*, (Mısır: Darül-Mearif, 17. Baskı), 24-25.

kabilenin düğün, cenaze, savaş ve anlaşma gibi tüm önemli günlerinde ve merasimlerinde bu önemli vazifeyi üstlendiklerini tafsilatıyla izah etmiştir.³²

Fasih Arapçada hitabetin önemine dair zikrettiğimiz ön bilgilerden hareketle bu bölümde Fasih Arapça'nın fonetiği, morfolojisi, cümle yapısı, sözcük dizimi gibi gramer özelliklerinde hareketle Samandağ Arap Diyakletiğinin başlıca özelliklerine değinilecektir. Arap dilinin yazımında ünlü harfler yerine hareke kullanıldığı için Arapça'da kelimeler okunduğu gibi yazılmaktadır. Bu kaide ile kelime kökünü ifade eden harfler hemen hemen her yerde benzer özellikler taşımaktadır. Genelde vezin farklılıklarından kaynaklı bir değişiklik görülmektedir. İleride örnek kelimelerle izah edileceği üzere aynı kelime farklı bir vezin ile Samandağ diyalektinde kullanılmaktadır.

2.1. SES BİLGİSİ

Fasih Arapça bilindiği üzere yaygın bir ilim dili olarak Osmanlı İmparatorluğunca da benimsenmiş ve kullanılmıştır. Ayrıca Osmanlılar, resmi – gayri resmi her türlü yazışmalarında Arap alfabesini kullanmışlar, Osmanlıca'yı Arap alfabesi ile yazmışlardır.³³ Dolayısıyla bugün Hatay'da kullanılan Arapça'nın Fasih Arapça'dan uzaklaşan kısımları, bu dili konuşanların da bir zamanlar Osmanlı tebaası olmasından kaynaklanan Türkçe, Kürtçe ve Farslı toplumlarla içiçe yaşamalarından, Ehli beyt alimlerinin etkisinde olduklarından bu varyansa yakın ifade türlerini benimsemelerine neden olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Arapça'da ses ve harflerin ağızdan çıkış yeri ya da sesin ağızdan çıkış tarzı, teleffuzu mahreç (مخرج) olarak tanımlanmaktadır.³⁴ Eğer bir kelime bu çıkış yerlerine uygun telaffuz edilmezse konuşmacı tarafından istenilen manayı ihtiva eden kavram oluşturulamayacağı gibi hiç kastedilmeyen tamamen başka bir şey dahi dinleyici tarafından anlaşılabilir. H harfinin bilindiği üzere Arapça'da üç farklı mahreç ile kullanımı (ه - ح - خ) söz konusudur. Bazı kelimelerde bu üç harfin birbiri yerine kullanılması kelimenin istenilen amaca hizmet etmemesi sonucu ile karşılaşılmasına neden olabilecektir.

³² Amr bin Bahr el-Câhiz, *el-Beyân ve 't-tebyin*, (ö.255/869),1968, yy., 206-235.

³³ Nurettin Demir ve Emine Yılmaz, “Osmanlı Türkçesi”, erişim tarihi: 19 Şubat 2019, <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=384013>

³⁴ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük, Türkçe/Osmanlıca/Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen ve En Çok Kullanılan Kelimeler*, (Ankara: Pınar Yayınları, 2008).

Arapça ses ritmi açısından kendine has bir yapıya sahiptir. Sağdan sola yazılır ve harflerin okunmasını sağlayan ‘hareke’ dediğimiz, kendinden önceki harfe adeta yön ve hareket vererek (a-e) – (ı,i) – (u-ü) olarak okunmasını sağlayan işaretlere denir. Bu işaretler Arap lügatinde fetha, kesra, zamme olarak isimlendirilirler. Bir harfin bu işaretlerden, hareketlerden hangisi ile okunacağı, o kelimenin isim, fiil, sıfat, zamir ya da yabancı kökenli bir kelime olup olmadığıyla doğrudan ilgilidir. Türkçe’de olduğu gibi kelimenin kök kalıbı olmadığından fiillerde doğrudan üçüncü gaib kişi (هو) zamiri esas alınmaktadır. Bu kural Arapça’nın kurallı bir dil olmaktan ziyade ihtimal ki ifade ve anlatma kabiliyetini ve önceliğini önemseyen bir dil olmasından kaynaklanmaktadır.

Aşağıda Arap alfabesinde kullanılan harflerin listesi verilmiştir. Fasih Arapça da kullanılan harfler yirmidokuz adet olduğu bilinmektedir. Bunlara ilaveten Fasih Arapça’da olmayıp, Samandağ bölgesinde kullanılan harfler Osmanlı alfabesinden yararlanılarak izah edilmeye çalışılacaktır.³⁵ Fasih Arapça’da olmadığı halde Osmanlıca’da kullanılan harflerin tabloya dahil edilmesi, Samandağ’da kullanılan diyalektin bölgede Türkçe’nin de etkin ve yaygın Resmi Dil olarak etkin bir şekilde kullanılması ile tonlama ve telaffuz bakımlarından fasih Arapçadan farklı olan kelimelerin daha iyi anlaşılmasına katkı sunması beklenmektedir.

Aşağıda paylaştığımız tabloda Fasih Arapça’da kullanılmayan (پ - P), (چ - Ç), (ج - J), (ڭ - Ñ) harfleri ilaveten verilmiştir. Bu harfler bölgede Resmi dil olarak Türkçe konuşan ve çevresindeki çok kültürlülüğün etkisi Fasih Arapça’ya nispeten telaffuz bakımından daha esnek bir hal alan Samandağ Diyalektinin daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. (پ - P) harfi Fasih Arapça’da olmadığı halde, Samandağ halkı tarafından günlük konuşmada kullanılan Türkçe ve Yabancı kelimelerin telaffuzunda kullanılmaktadır.

³⁵ Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca), *Transkripsiyon Alfabesi*, erişim tarihi: 15 Ekim 2018, <https://www.google.com.tr/search?q=OSMANLI+ALFABES%C4%B0&safe=active&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiLvMKp4ezeAhWCjCwKHa>.

Tablo 2.1. Transkripsiyon Alfabeti.

ا (أ)	a, ā	ص	ş
ا (إ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	g
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

Aşağıda, Samandağ Diyalektinde bazı harflerin değiştirilerek kullanılmasına ya da evrilerek kullanılmamasına örnekler verilecektir. Bu harf değişimleri sadece harfin okunuşuna ilişkin olmamakta, birçok yerde kelimenin yapısına ve telaffuzuna etki etmektedir. Bu harflerin değiştirilerek okunması/konuşulması, o harfin diyalekt içinde hiç olmadığı anlamına gelmemekle birlikte, kelimenin yaygın olup olmamasıyla da ilintilidir. Üçüncü bölüm içerisindeki metinlerden derlenen bu örnekler diyalektin içerisinde zamana dayalı bir yaygınlığı olması, kendi içinde bir disiplininin olması dolayısıyla konunun daha iyi anlaşılması bakımından önemlidir.

1. يَابِسْ Yâbis (F.A.) يَابِسْ Yebis (S.A.) = Kuru (TR)
2. أَلْوَجْهَةُ El-vechetü (F.A.) الْوَجْجُ El-Viç (S.A.) = Yüz, Çehre (TR)
3. جَدِيد Cedîd (F.A.) اِزْدِيدُ 'ijdîd (S.A.) = Yeni (TR)
4. ثَلَاثَة Selâşeh (F.A.) تَلَاتِي Tilêtî (S.A.) = Üç (TR)
5. ك Harfi ile Samandağ diyalektinde bir kelime kullanılmamaktadır. Bu harf genel

olarak Arap kültürünün genelinde bulunmamaktadır. Bu harf Türkçe'nin hemen tüm Lehçelerinde sıkça kullanılmaktadır. Ancak bu başlık altında yapılan incelemede ve transkripsiyon çalışmasında Osmanlı alfabesinden yararlanıldığından değinilmesi uygun görülmüştür.

Samandağ Arap Diyalektinde Fasih Arapça'da olduğu gibi kelimeler 'fasih' telaffuz edilmemektedir. Daha doğru bir ifade ile dile getirmek gerekirse konuşma dilinin pratikliğine ve halkın günlük konuşma dili ile sınırlı bir ifade söz konusu olduğundan Fasih Arapça'daki birçok harfin konuşmanın akıcılığını sağlamak için 'yutulduğu' gözlenmiştir. Elbette ki bir dil sadece isim ve fiillerle anlaşılabilir. Sıfatlar, zarflar, kendi başına hiçbir anlam ifade etmediği halde cümlelerin daha çok anlam ihtiva etmesini sağlayan edat, bağlaç ve Arapça'ya özgü daha birçok kavramdan bahsetmek gerekse de biz çalışmamızda öne çıkan bazı kavramların örneklerle izahına yer vereceğiz.

Açıklama	Anlamı	Samandağ Arapçası	Fasih Arapça
Aradaki zaid olan Elif (ا) konuşmanın akıcılığını sağlamak maksadı ile konuşma dilinde düşürülmüştür.	Oldu, İdi.	كُنْ	كَانَ
ا harfi kelimeye kattığı anlam bakımından Fasih Arapçadaki anlamından uzaklaşmamakla birlikte, telaffuzun akıcılığı bakımından Fransızcadaki kullanımına benzer bir hal almıştır.	Vaktiyle	لِزْمَانْ	لِزْمَانْ
Konuşma dilinde Arapçadaki ع harfi yumuşak bir hal alarak ع okunur. Bu, birçok kelime için geçerlidir.	Amca	عَمِّي	عَمُّ
Bu kelimedeki peltek okunan ه harfi yumuşak ve akıcı bir okunuşla keskinliğini kaybederek dal ه olarak okunmaya başlamıştır.	Bu	هَذَا	هَذَا

2.2. BİÇİM BİLGİSİ

Bu bölümde Arap dili lehçeleri açısından belirleyici unsur olarak gördüğümüz zamir ve fiil çekimlerine yer verilecek ve Samandağ Arap diyalektinin çekimlerde Fasih Arapçadan farklı olan yönleri üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda yine lehçeler açısından önem arz eden ve çokça kullanılan bazı edat ve bağlaçların kullanımına ilişkin örnekler ile saatler, haftanın günleri vs. gibi zaman ifadelerinin Samandağ Arap diyalektinde nasıl ifade edildiği belirtilecektir.

2.2.1. Zamir Çekimleri

2.2.1.1. Munfasıl Zamirler

Tablo 2.2. Munfasıl Zamirler Tablosu

/جمعCemi‘ (Çoğul)			/مفردMüfred (Tekil)		
FA.	T.	SA.	FA.	T.	SA.
هم	Onlar	هَينِ / هَوكن / havkin/hinnin	هُوَ	O	هُوَ / huvvu
هُنَّ	Onlar	هَينِ / هَوكن / havkin/hinnin	هِيَ	O	هِيَ / hiyyu
أَنْتُمْ	Siz	أَنْتُو / intû	أَنْتَ	Sen	أَنْتَ / int
أَنْتُنَّ	Siz	أَنْتُو / intû	أَنْتِ	Sen	أَنْتِ / inte
نَحْنُ	Biz	نَحْنِ / nihne	أَنَا	Ben	أَنَا / ene

2.2.1.2. Muttasıl Zamirler

Tablo 2.3. Muttasıl Zamirler Tablosu

/جمعCemi‘ (Çoğul)		/مفردMüfred (Tekil)		
FA.	SA.	FA.	T.	SA.
هم كِتَابُهُمْ	هَينِ كِتَابِنِ / kitêbin/	هو كِتَابُهُ	Onun kitabı	هُوَ كِتَابُو / kitêbu
هُنَّ كِتَابُهُنَّ	هَينِ كِتَابِنِ / kitêbin/	هي كِتَابُهَا	Onun kitabı	هِيَ كِتَابِهَا / kitêbe
أَنْتُمْ كِتَابُكُمْ	أَنْتُو كِتَابِكِنِ / kitêbkin/	أَنْتَ كِتَابُكَ	Senin kitabın	أَنْتَ كِتَابُكَ / kitêbek
أَنْتُنَّ كِتَابِكُنَّ	أَنْتُو كِتَابِكِنِ / kitêbkin/	أَنْتِ كِتَابُكِ	Senin kitabın	أَنْتِ كِتَابُكِ / kitêbik
نَحْنُ كِتَابُنَا	نَحْنِ كِتَابِنَا / kitêbnê/	أَنَا كِتَابِي	Benim kitabım	أَنَا كِتَابِي / kitêbî

2.2.2. Fiil Çekimleri

2.2.2.1.Mazi Fiil

Tabloda Samandağ Arap diyelikinde “كتب” fiilinin mazi çekimi yapılmıştır. Lehçede mazi fiilerin olumsuzunda fiilin başına “ما” olumsuzluk edatı getirilmektedir. Ör. Mâ keteb/ما كتب (Yazmadı).

Tablo 2.4. Samandağ Arap Diyalektinde “كتب” fiilinin Mazi Çekimi

/جمعCemi‘ (Çoğul)		/مفردMüfred (Tekil)	
FA.	SA.	FA.	SA.
هم كتبوا	هين كتبوا /havkin/hinnin -ketbû	هو كتب	هو كتب /huvvu-keteb
هن كتبن	هين كتبوا /havkin/hinnin -ketbû	هي كتبت	هي كتبت /hiyyu-ketbet
أنتم كتبتم	انتو كتبوا /intû-kitebtû	أنت كتبت	أنت كتبت /int-kitebt
أنن كتبن	انتو كتبوا /intû-kitebtû	أنت كتبت	أنت كتبت /inte-kitebti
نحن كتبنا	نحن كتبنا /nihne-kitebnâ	أنا كتبت	أنا كتبت /ene-kitebt

2.2.2.2.Muzari Fiil

Arapçada muzari fiiller geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamanı ifade eder. Lehçede her bir zamanı ifade etmede farklı bir ek kullanılmaktadır. Örneğin muzari fiilin önünde geniş zamanı ifade etmek için “bi-”; şimdiki zamanı ifade etmek için “me,ma-”; gelecek zamanı ifade etmek için “beddi-bedde” ifadeleri yer almaktadır. Oysa Fasih Arapçada muzari fiilerin geniş veya şimdiki zamanı ifade ettiği yardımcı zaman ifadeleri ile anlaşılmalıdır. Lehçede özellikle de şimdiki zamanı ifade etmek için muzari fiile “me,ma-” ekinin getirilmesi ise dikkat çekicidir. Benzer kullanıma Anadolu’nun farklı yerlerinde konuşulan Alevi Arap diyalektlerinde de rastlamaktayız³⁶. Bu bakımdan muzari fiil başlığı altında “كتب” fiilinin geniş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman kipinde çekimlerine yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda “كتب” fiilinin muzari (geniş zaman) çekimi yapılmıştır. Lehçede muzari fiilerin olumsuzu fiilin başına “أ” olumsuzluk eki getirilerek yapılmaktadır. Olumsuzluk eki getirildiğinde ise muzari fiillerin başına getirilen “bi-” eki meczum okunmaktadır. Ör. Ê-byiktib/ما كتب (Yazmaz).

³⁶ Bk. Yusuf Özcan, *Tarsus Arap Diyalekti-Metinler ve Sözlük Bağlamında İnceleme-* (Almanya: Türkiye Alim Kitapları Yayınları, 2016).

Tablo 2.5. Samandağ Arap Dialektinde “كتب” fiilinin Muzari Çekimleri

/جمع Cemi‘ (Çoğul)		/مفرد Müfred (Tekil)	
FA.	SA.	FA.	SA.
هم يَكْتُبُونَ	هِنين يَكْتُبُونَ / <i>hinnin bi-yiktibû</i>	هو يَكْتُبُ	هُوَ يَكْتُبُ / <i>huvvu bi-yiktib</i>
هَن يَكْتُبُ	هِنين يَكْتُبُونَ / <i>hinnin bi-yiktibû</i>	هي تَكْتُبُ	هي يَكْتُبُ / <i>hiyyu bi-tiktib</i>
أنتم تَكْتُبُونَ	هنتو يَكْتُبُونَ / <i>intû bi-tiktibû</i>	أنت تَكْتُبُ	أنت يَكْتُبُ / <i>int bi-tiktib</i>
أنتن تَكْتُبْنَ	هنتو يَكْتُبُونَ / <i>intû bi-tiktibû</i>	أنت تَكْتُبِينَ	أنت يَكْتُبِينَ / <i>inte bi-tiktibî</i>
نحن نَكْتُبُ	نحن يَكْتُبُونَ / <i>nihne bi-niktib</i>	أنا أَكْتُبُ	أنا يَكْتُبُ / <i>'ene bi- 'iktib</i>

Şimdiki zamanın olumsuzu muzari fiilin başına getirilen “mâ/ما” edatı ile yapılmaktadır. Bunun için muzari fiilin başında yer alan ve ona şimdiki zaman anlamı veren “me-ma” atılır. Ör. Mâ-yiktib (O yazmıyor).

/جمع Cemi‘ (Çoğul)		/مفرد Müfred (Tekil)	
FA.	SA.	FA.	SA.
هم يَكْتُبُونَ	هِنين مَيَكْتُبُونَ / <i>hinnin me-yiktibû</i>	هو يَكْتُبُ	هُوَ مَيَكْتُبُ / <i>huvvu me-yiktib</i>
هَن يَكْتُبُ	هِنين مَيَكْتُبُونَ / <i>hinnin me-yiktibû</i>	هي تَكْتُبُ	هي مَيَكْتُبُ / <i>hiyyu me-tiktib</i>
أنتم تَكْتُبُونَ	أنتو مَيَكْتُبُونَ / <i>intû me-tiktibû</i>	أنت تَكْتُبُ	أنت مَيَكْتُبُ / <i>int me-tiktib</i>
أنتن تَكْتُبْنَ	أنتو مَيَكْتُبُونَ / <i>intû me-tiktibû</i>	أنت تَكْتُبِينَ	أنت مَيَكْتُبِينَ / <i>inte me-tiktibe</i>
نحن نَكْتُبُ	نحن مَيَكْتُبُونَ / <i>nihne me-niktib</i>	أنا أَكْتُبُ	أنا مَيَكْتُبُ / <i>'ene me- 'iktib</i>

Lehçede, muzari fiilin başına “beddi/بَدِّي” getirilerek ifadeye gelecek zaman anlamı kazandırılmaktadır.

/جمع Cemi‘ (Çoğul)		/مفرد Müfred (Tekil)	
هِنين / بَدِّي يَكْتُبُونَ		هُوَ / بَدِّي يَكْتُبُ	<i>huvvu beddi yiktib</i>
هِنين / بَدِّي يَكْتُبُونَ	<i>hinin beddi yiktibû</i>	هي / بَدِّي يَكْتُبُ	<i>hiyyu beddi tiktib</i>
أنتو / بَدِّي يَكْتُبُونَ		أنت / بَدِّي يَكْتُبُ	<i>int beddi tiktib</i>
أنتو / بَدِّي يَكْتُبُونَ	<i>Intû beddi tiktibû</i>	أنت / بَدِّي يَكْتُبِينَ	<i>inte beddi tiktibe</i>
نحن / بَدِّي يَكْتُبُونَ		أنا / بَدِّي يَكْتُبُ	<i>'ene-beddi iktib</i>
نحن / بَدِّي يَكْتُبُونَ	<i>nihne beddi niktib</i>		

2.2.2.3. Emir fiil

Bir işin yapılmasını veyahut yapılmamasını emrederken kullanılan kiptir. Ancak birinci tekil ve birinci çoğul kişiler için kullanımı bulunmamaktadır. Emir fiiller olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Tablo 2.6. Emir Fiil Tablosu

Nehy	Emir
int le tiktib (sen yazma-eril)	int iktib (sen yaz-eril)
inte le tiktibe (sen yazma-dişil)	inte iktibe (sen yaz-dişil)
Intû le tiktibû (siz yazmayın)	Intû iktibû (siz yazın)
hinin le yiktibû (onlar yazmasın)	hinin yiktibû (onlar yazsın)

2.2.3. Zaman İfadeleri

Tablo 2.7. Zaman İfadeleri Tablosu

T.	S.A.	F.A.
Sabah	şabâh	صباحًا
Öğle	duhur	ظهرًا
Akşam	‘aşâ	عشاءً
Dün	imbêrih	أمس
Şimdi	hellak	الآن
Yarın	bikra	بكرة

2.2.3.1.Haftanın günleri

Tablo 2.8. Haftanın Günleri Tablosu

T.R.	S.A.	F.A.
Pazartesi	yovmi'l-itneyn	يوم الاثنين
Salı	yovmi'l-itlete	يوم الثلاثاء
Çarşamba	yovmi'l-arb'a	يوم الأربعاء
Perşembe	yovmi'l-ḥamîs	يوم الخميس
Cuma	yovmi'l-cum'a	يوم الجمعة
Cumartesi	yovmi'l-sebit	يوم السبت
Pazar	yovmi'l-eḥḥed	يوم الأحد

2.2.3.2.Saatler

Tablo 2.9. Saatler Hakkında Tablo

T.R.	S.A.	F.A.
Saat Bir	Se'e vedu	الساعة الواحدة
Saat İki	Se'e itneyn	الساعة الثانية
Saat Üç	Se'e itleti	الساعة الثالثة
Saat Dört	Se'e arb'a	الساعة الرابعة
Saat Beş	Se'e ḥamse	الساعة الخامسة
Saat bir buçuk	Se'e vedu uv nîs	الساعة الواحدة ونصف
Saat dörde çeyrek var	Se'e arb'a uv bedde ribiğ	الساعة الرابعة الا ربعاً
Saat beşi çeyrek geçiyor	Se'e ḥamse feyti ribiğ	الساعة الخامسة وربع

2.2.4. Sayılar

Fasih Arapça'da olduğu gibi Samandağ Diyalektinde de sayma sayıları ve sıra sayıları hem müzekker ve müenneslik açısından hem de tekil, ikil ve çoğul açılarından farklılık arz etmektedir. Bir de kullanılagelen kalıpların incelemesi aşağıda iki başlık altında incelenmiştir. Sayma sayıları ve sıralama sayıları ayrı ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.4.1. Sayma sayıları

- 1 *vehad*; Fa. *vâhid*/ واحد.
- 2 *'itneyn*; Fa. *'isnân*/ اثنان.
- 3 *tilêti*; Fa. *selâseh*/ ثلاثة.
- 4 *erbġa*; Fa. *'erbe'ah*/ أربعة.
- 5 *ġamsi*; Fa. *ġamse*/ خمسة.
- 6 *sitti*; Fa. *sitteh*/ ستة.
- 7 *seb'*; Fa. *seb'ah*/ سبعة.
- 8 *timun*; Fa. *semâniyeh*/ ثمانية.
- 9 *tis'a*; Fa. *tis'ah*/ تسعة.
- 10 *'aşra*; Fa. *'aşarah*/ عشرة.
- 11 *ġidâ-'aş*; Fa. *'eġade 'aşar*/ أحد عشر.
- 12 *'itnâ-tinâ-'aş*; Fa. *'isnâ 'aşar*/ اثنا عشر.
- 13 *tilatta-'aş*; Fa. *selâsete 'aşar*/ ثلاثة عشر.
- 14 *'erbeta-'aş*; Fa. *'erbe'ate 'aşar*/ أربعة عشر.
- 15 *ġamste-'aş*; Fa. *ġamsete 'aşar*/ خمسة عشر.
- 16 *sitta-'aş*; Fa. *sittete 'aşar*/ ستة عشر.
- 17 *seb'ata-'aş*; Fa. *seb'ate 'aşar*/ سبعة عشر.
- 18 *timunta-'aş*; Fa. *semâniyete 'aşar*/ ثمانية عشر.
- 19 *tis'ata-'aş*; Fa. *tis'ate 'aşar*/ تسعة عشر.
- 20 *'işrîn*; Fa. *'işrûn*/ عشرون.

- 30 *tilêtîn*; Fa. *selâşûn*/ثلاثون.
- 35 *hamse-v tilâtîn*; Fa. *hamseh ve selâşûn*/خمسة وثلاثون.
- 36 *sitte-v tilêtîn*; Fa. *sitteh ve selâşûn*/سته وثلاثون.
- 37 *seb 'a-v tilêtîn*; Fa. *seb 'ah ve selâşûn*/سبعة وثلاثون.
- 38 *tumêni-v tilêtîn*; Fa. *semâniyeh ve selâşûn*/ثمانية وثلاثون.
- 39 *tis 'a-v tilêtîn*; Fa. *tis 'ah ve selâşûn*/تسعة وثلاثون.
- 40 *'erbe 'în*; Fa. *'erbe 'ûn*/أربعون.
- 50 *hamsîn*; Fa. *hamsûn*/خمسون.
- 60 *sittîn*; Fa. *sittûn*/ستون.
- 70 *seb 'în*; Fa. *seb 'ûn*/سبعون.
- 80 *tumênîn*; Fa. *semânûn*/ثمانون.
- 90 *tis 'în*; Fa. *tis 'ûn*/تسعون.
- 100 *miyyi-miy-miyt*; Fa. *mi 'eh* /مائة.
- 200 *miyteyn*; Fa. *mi 'etân*/مئتان.
- 300 *tilêtimiyyi/miy*; Fa. *selâşü-mi 'eh*/ثلاثمائة.
- 400 *'erba 'amiyyi/miy*; Fa. *'erbe 'u-mi 'eh* /أربعمائة.
- 500 *hamsmiyyi/miy*; Fa. *hamsü-mi 'eh*/خمسائة.
- 600 *sitmiyyi/miy*; Fa. *sittu-mi 'eh*/ستمائة.
- 700 *seb 'amiyyi/miy*; Fa. *seb 'u-mi 'eh*/سبعمائة.
- 800 *timinmiyyi/miy*; Fa. *semânu-mi 'eh*/ثمانمائة.
- 900 *tis 'amiyyi/miy*; Fa. *tis 'u-mi 'eh*/تسعمائة.
- 1000 *'elf*; Fa. *'elf*/ألف.
- 1200 *'elf u miteyn*; Fa. *'elf ve mi 'etân*/ألف ومائتان.

2.2.4.2.Sıra sayıları

Tablo 2.10. Sıra Sayıları Tablosu

T.R.	S.A.	F.A.
Birinci	Evvel	الأول - الأولى
kinici	Têni	الثاني- الثانية
Üçüncü	Têlit	الثالث- الثالثة
Dördüncü	Râbi‘	الرابع- الرابعة
Beşinci	Hâmis	الخامس- الخامسة
Altıncı	Sêdis	السادس- السادسة
Yedinci	Sêbi‘	السابع- السابعة
Sekizinci	Têmin	الثامن- الثامنة
Dokuzuncu	Têsiğ	التاسع- التاسعة
Onuncu	‘Âşir	العاشر- العاشرة
Yirminci	‘İşirûn	العشرون
Otuzuncu	Tiletûn	الثلاثون
Kırkıncı	Arbeğûn	الأربعون
Ellinci	Hamsûn	الخمسون

Dünyanın birçok dillerinde olduğu gibi Arapça’da da isimler cinsiyet bakımından müzekker-müennes olarak ikiye ayrılır. Samandağ Arapçasında müennesin (dişil) az kullanıldığı ancak müzekkerin (eril) daha fazla kullanıldığı görülmüştür.

2.2.5. Bazı Edat ve Bağlaçların Kullanımına İlişkin Örnekler

Tabloda Samandağ Arapçası ile Fasih Arapçadaki bazı edat, bağlaç ve harfî cerlerin kullanımı incelenmiştir.

Tablo 2.11. Bazı Edat ve Bağlaçların Kullanımına İlişkin Örnekler Tablosu

Açıklama	Anlamı	SA	FA
Arapça da harfî cer olarak bilinen bu kelime kullanımında ayn ع harfinin kullanımında Fasih Arapçaya göre oldukça yumuşak bir söylenimle ğayn غ harfine dönüştürülerek okunduğu veya söylendiği görülmektedir. Örnek: سَفَرْتُ عَلَى مَرْدِينُ Sefertû 'ela Mardîn Sefer aldı Mardin'e Yönelme eyleminde kullanılan harficerde sesli harf olan elif ا harfi ile başlanması terk edilerek doğrudan lam ل harfiyle başlandığı ve uzatma harfi olan ye nin kullanılmadığı görülmektedir. Örnek: إِطْفَرَ بِالْحَيْبِ أَوْ رَدَّ لَبَيْتُ itfere bil cîb uv red le beytu. Onu kuyuya itti ve evine geri döndü Bağlaç olan Ve'nin kullanımı Örnek: دَاهِيرُ أَوْ زُوْهْرُ Dâhir uv Zühra Tahir ve Zühra	Üzerinde	عل / على	عَلَى
	-e,-a (yönelme)	ل	إِلَى
	ve bağlacı	أَوْ	وَ

Harfî cerler cümlelerin oluşumunda önemli görevler üstlenirler. Tek başlarına anlamı olmadığı halde önüne geldikleri kelimeyle birlikte bir anlam ortaya koyarlar. Samandağ lehçesinde de bu harfî cerler mevcut olmasına rağmen günlük konuşma dilinde çoğunun kullanılmadığı görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER-SÖZLÜK

Bu başlık altında Samandağ'da konuşulan Arapçanın dilbilimsel açıdan özellikle biçim ve cümle bilgisi yönünden incelenmesinin yapılabilmesi için yeterli bulduğumuz altı örnek metne yer verilmiştir. Metinlerde geçen efsaneler, olaylar veya tarihi şahsiyetlerin anlatımı Samandağ ilçesinde yaşayan Arap asıllı vatandaşların tamamının kabulü olmayıp, tamamen kaynak kişinin tercihini yansıtmaktadır.

3.1.METİN 1 (دَاهِيرُ أَوْ زُوْهْرَ - DÂHİR UV ZÜHRÂ - TAHİR VE ZÜHRE)

Kaynak Kişi : Z.Y

Yaşı : 55

Derleme Yeri : Samandağ

دَاهِيرُ أَوْ زُوْهْرَ
كُنْ بِزَمَانِ دَاهِيرُ أَوْ زُوْهْرَ
كُنْ فِي سُلْطُونِ أَوْ وَزِيرِ
عَلَى سُلْطُونِ إِمْرَتِ جِبَلِ أَوْ عَلِ وَزِيرِ إِمْرَتِ جِبَلِ
قَالُوا لَبَعْدِ إِذَا بِجَيْبِ سَبِّ أَوْ بِأَيْتِ مَانِعِيَيْنِ لَبَعْدِ
سُلْطُونِ سَرْتُلِ بِأَيْتِ عَلِ وَزِيرِ سَرُّ سَبِّ
إِبْنِ الْوَزِيرِ سَمُوْ دَاهِيرُ أَوْ بِئَلِ سُلْطُونِ سَمُوْ زُوْهْرَ
هُودِ الْإِلْوَلْتِ بِكَبْرِ، بِحُبُوْ لَبَعْدِ مِنْ أَوَّلِ مَجْعَلْتِ لَبَعْدِ. بُوْ لَدَاهِيرِ الْوَزِيرِ بِمُوْتِ
بَعْدَانِ أَيْعَتِ زُوْهْرَ لَدَاهِيرِ
دَاهِيرِ بِثِيُوْرِ عَلِ مَرْدِيْنِ
زُوْهْرَ تَبَكِّ عَلِ دَاهِيرِ مَعْلِ أَرْبَعِ بَنَّتِ إِمْتِنْتِرِ عَلِ دَرَبُوْ لَدَاهِيرِ
تَكْشَعِ أَرْبَعِ كِرْوَانِ رَيْحِ لَمَرْدِيْنِ
بِتَقْلِيْنِ :
كِرْوَانِ، كِرْوَانِ. كِرْوَانِ لَوِيْنِ

كَرْوَانُ

كَرْوَانٌ عَلَى مَارِدِينَ

بِقَلْبَيْنِ زُوهرَ: كُتِلُوا لَمَرْدِينَ

? دَاهِيرُ، دَاهِيرُ! بَأْسَ دَهْرِكَ مِثْنُوتٌ -

دَاهِيرُ، بِرَجْعِ كَلْمِ لَزُوهرَ

بِسَبِيَّتِ زُوهرَ أَبُو اِعْيُنِ السُّودِ -

بِرِيذِ دَاهِيرِ لَعْنَدِ زُوهرَ بِقَلِّ

زُوهرَ زُوهرَ اِفْتَحِلَ اِلْبَابَ -

فَتَحُوثُلُو اِلْبَابَ قَلِّ لَزُوهرَ

بَكْنَ عَلَى عَسْرِي اَوْ سَبَّحْتَ عَلَى يَمِينِ -

حَشُو لَبْعَدِ اَوْ بِيَعَشُو لَبْعَدِ

سُلْطُونُ كَنْ قَيْلُو لَقَرَجُولُ؛ اِهْدِمْنِ اِلْبِسْتَانَ بَدِعْتِكَ سِتَّ زُوهرَ. جَا قَرَجُولُ عَلَى بَيْتِ شَفُو لَدَاهِيرِ اَوْ

زُوهرَ حَيْشِينَ بَعْدِ.

قَرَجُولُ سَلَّ شَفُوقْتُ اَوْ سَلَّهَا قَدَمَ سُلْطُونِ

قُلُو:

اَنَا ت اِهْدِيْمَلْكَ اِلْبِسْتَانَ اَوْ دَاهِيرِ لَفَيْفِ زُوهرَ -

سُلْطُونُ يَفْلُو لَقَرَجُولُ: لَدَاهِيرِ سِرْقَ نَلَّ لَمَارِدِينَ. يَفْلُو اِل قَرَجُولُ يَا سُلْطُونِ اِل سَعْدِ - اِنْعَ بِلْكَشْفِ

كَشْفُو. دَاهِيرِ حَيْشَ لَزُوهرَ. قَامُو بِالصَّنْدُوقِ بِسَلَّةِ بِالْبَحُورِ.

زُوهرَ كَلَّ يَوْمَ اِطْرُوخَ عَلَى بَحُورِ، طِنَطُورُ دَرَبِ دَاهِيرِ

دَاهِيرِ مَحْدُودُ بِالسَّفِينِ. دَاهِيرِ بِلْهَكَ بِلَّ سَفِينِ لَى بَلْدَةِ اِفْرَنْجِ. بِنَيْلِ سُلْطُونِ اِفْرَنْجِ بِتُكُونُ مَدِينُورًا عَلَى

بَحْرِ حِيُو اَزْ اَرْبَعِ اِبْنَةِ. بَيْتِ سُلْطُونِ اِفْرَنْجِ بِتَقُلُ

يَا اِبْنَاتُ، يَا اِبْنَاتُ كَلَّ سَيِّدَاةُ اِلْكُونِ، هَذَا هَلَّ سَيِّدُ اِيْقُونِ اِلَّ بِتَقْتَحُ لَهَا

الصَّنْدُوقِ

بَقَى بِشَفُو لَدَاهِيرِ. بِقَلْبَيْنِ دَاهِيرِ

يَا اِبْنَاتُ، يَا اِبْنَاتُ اِفْرَنْجِي. اِرْهُونِي بِهَا اَلْمَيِّتِ. بَعِثْ مَحْبِبَّتِي زُوهرَ، مَا اِحُو اِفْرَنْجِي

بِقَلْبَيْنِ يَا سُلْطُونِ فِرَنْجِي لَصَدِيْقَةٍ:

اِبْنَاتُ، يَا اِبْنَاتُ هَذَا مَحْبِبَّتِي بِالْاِبْلَدِ، مَحْبِبَّتِي عَلَى اَلْغَيْبِ يَا

بُخْدُو بِالصَّنْدُوقِ، بِرُدُّو لَّ اِبْلَدُ. زُوهرَ بِتُكُونُ نَتْرُ لَشَدَّ اَلْبَحُورِ حِيُو اَرْبَعِ اِبْنَاتِ.

بِجَا دَاهِيرٍ أَشَدَّ الْبَحُورِ .بَقَى بِلْبَسُ لَيْسَ ابْنَتُ .بِجُو عَلَ بَيْتُ .بِشِفِّ قَرَجُولُ، دَاهِيرُ أَوْ زُوهرَ نَيْمِ بَقَرْتُ
قَرَشُ بِرُوحَ لَعَنَدُ أَلْ سُلْطُونُ .بِقُلُّ:
أَنَا تَ إِهْدِيمِ الْبِسْتَانُ أَوْ دَاهِيرُ تِي حُوشَ لَزُوهرَ .
بِقُلُّ السُّلْطُونُ :إِشْلَهَنَّ بِلْبَحُورُ لَدَاهِيرُ
بِقُلُّ قَرَجُولُ عَلَ سُلْطُونُ:
إِنَعِ بِالْكَشْفِ .
بِرُوحُو بِالْكَشْفِ .بِكُشَعُ دَاهِيرُ لَفَيْفَ زُوهرَ .كَمْ بِهَاكَ قَالُو، إِنَعُو تَنْفِطَعَ رَأْسُهُ .قَلَّ السُّلْطُونُ، إِذَا دَاهِيرُ
بِنَكْرَ لَزُوهرَ مَنفِطَعُ رَأْسُهُ، إِذَا ابْنَكْرَ أَمَنفِطَعُ رَأْسُهُ .
قَرَجُولُ بِرُوحَ ابِقُلُّ لَزُوهرَ (بِبِكْذِبِ إِغْلِيَه):
بِقُولُ بَكْ تَاتَ كَهْلَى أَوْ زَاوُكْ، إِذَا دَكَرِكَ دَاهِيرُ أَمَنفِطَعَلُو رَأْسُهُ .إِذَا مَدَكَرِكَ دَاهِيرُ مَنفِطَعَلُ رَأْسُهُ .
بِرُوحُو نَيْنِكَلْمُ مِعَلُ دَاهِيرُ .بِقُلُّ دَاهِيرُ عَلَ سُلْطُونُ .
عَمَّ عَمَّ يَا عَمَّ زُوهرَ بَيْتُ عَمِّي لَا خِنْتَ أَوْ لَا خِنْتِنَ .إِذَا ابْتِ سَدَّقَنَ زُوهرَ بَيْتُ عَمَّ مِنْ شِبْكَ أَنَا شَيْفَ
بِقُلُّو عَلَ جِلْدُ إِفْطَعَلُ رَأْسُهُ .
بِنْرُدُّلُ إِفْلَمَ زُوهرَ لَبُوهُ
بِيَّ، بِيَّ، يَا بِيَّ .دَاهِيرُ لَا رَنَ أَوْ لَا رَيْتُ .يَا رَيْتُ السَّنِي إِرْتَبْتُ .مَكَايْبُ لَمَرْدِينُ أَنَا وَدَيْتُ
هُنَا سُلْطَانُ بِنْكَلْمَ لَيْتُهُ .بِقُلُّ :بِتَّ، بِتَّ إِتْقُونُ إِتْحَدْتُ، أَنَا مَقَنْتُ لِقَيْتُ
بَقِي بِكْبُرُ لَدَاهِيرُ .بِكَلْ يَوْمَ زُوهرَ إِطْرُوحَ عَلَ قَبِيرُ، إِتْبَحْرُ لَدَاهِيرُ أَوْ ابِرُوهُ قَرَجُولُ مِعَلُ زُوهرَ
يَوْمَ لِيَوْمَ قَلْتُلُ زُوهرَ لَقَرَجُولُ لَا إِتْجَا مِعَنَا .هَاكَلِ الْيَوْمَ مَاچَا مِعَنَا قَرَجُولُ
رَاخْتُ زُوهرَ أَوْ أَرْبَعُ ابْنَتُ عَلَ إِفْبُورُ .قَامَتْ زُوهرَ حَوَيْقُ حَفَرْتُ الْإِفْبُورُ إِمَهَادِي دَاهِيرُ أَوْ بَجَّتْ
هَلَى
بِيَسْمَعُ قَرَجُولُ، هُوُو بَقُوتُ بَيْنَ نِصِيْنِ بِيچُ هَلُو
لَدَرْبِ الْحَجِّ بِجِي وَ رِدَّتْ تِي لُفُ لَبَعْدِ تَتْلُغُ شَوْقِ بِنَقْرَفِينِ .بِحِبِّ آلَه، لَدَرْبِ حَجِّ أَفْبُرِينِ، بِفِطَعِ هَلْ
شَوْقِ .

3.1.1. Transkripsiyon 1 (Dâhir uv Zühârâ)

Dâhir uv Zühârâ (Tahir ve Zühre)

Ken bi zamanu Dâhir uv Zühârâ.

Ken fi sultôn uv Vezir. ‘el sultôn imretu hible uv ‘el vezir imretu hible. Kalu le bağdin ize bicîb sabe uv bît maniğtiyyin le ba‘din.

Sultôn sarrutlu bît, ‘el vezir sarrû sabe. İbnil vezir semmu Dâhir uv bittil sultôn semmuva Zührâ.

Ĥovdin il ivlet bikberu, bi ĥübbu le ba‘din min evvel micġulet le ba‘din. Bû le Dâhir el-vezir bi müüt. Ba‘den ebi‘tu Zührâ le Dâhir.

Dâhir bityûr ‘ela Mardin. Zührâ tibke ‘ele Dâhir mi‘el erbi‘ benet imtıntır ‘ela derbu le Dâhir. Tikşeġ erbiġ kirven reyĥin le Mardin.

Bitkıllin:

-Kirven, kirven. Kervitkin le veyn?

Kirven:

Kervitne ‘ele Mardîn.

Bitkıllin Zührâ : Kullulo le Dâhir;

-Dâhir Dâhir bi eş dahrek misnût?

Dâhir bi reciġ kelem le Zührâ mi‘il kirven.

-bi sit Zührâ ebu i‘yunil süd.

Bi rîd Dâhir le‘ind Zührâ. Bikille:

- Zührâ Zührâ ifteĥile ilbeb.

Fethutlu il beb. Kalle le Zührâ:

-Ken ‘el ‘isri uv sebbâhit ‘el yemini.

Ĥaşu le baġdin uv biġşu le ba‘din.

Sultôn ken kayullu le Karaçol (Karadiken) iĥdimni il bisten bedi‘tik sit Zührâ. Ce Karaçol ‘el beyt şâfu le Dâhir vâ Zührâ ĥeyşin ba‘din. Karaçol şel şefuktu uv şeleĥe kıddem sulton. Kallu:

-ene te iĥdimlek il bisten uv Dâhir lefif Zührâ.

Sultôn bi kullo le Karaçol:

Le Dâhir sirgenle le Mardîn.

Bi kullo il Karaçol ye sultôn il sa‘edi:

-it‘e bil keşif.

Keşfo. Dâhir ĥeyşe le Zührâ. Kâmu bil sandûk bişleĥu bil baĥur.

Zührâ kil yom itruĥ ‘el baĥur, tıntur derb Dâhir.

Dâhir miĥtut bil sefinu. Dâhir bilĥek bil sefunu le beledit ifrenç. Bittil sultôn il-frenç bitkûn meditdevvâr ‘el baĥur hiyu uv erbiġ ibnet. Bît sultôn ifrençiyi bitkul:

-Ye ibnet, ye ibnet kil seydat ilkun, ĥede ĥel saydu iykun ile. Bittifteĥu leĥel sanduk.

Baka bi şufu le Dâhir. Bi kıllin Dâhir.

-Ye ibnet, ye ibnet ifrençiyi. İrhuni bi hel mâyyet. Be'it mâhbubti Zührâ, me ihve ifrençiyi.

Bitkıllin bît sulţôn Frençiyi le sadikate:

-Ye ibneet, ye ibneet hede mahubtu bil ibledu, mâhbubtu 'ele il 'ayb.

Bi huttu bil sandûk, bi ruddû le ibledu. Zührâ bitkûn netru le şeddil baður hiyyu uv erbîğ ibnet.

Bice Dâhir le şeddil baður. Baça bilebsu libis ibnet. Bicu 'el beyt. Bişifun Karaçol, Dâhir uv Zührâ neymin bi fert ferşu. Bi ruḥ le'ind ul sulţôn. Bi kıllı:

-Ene te ihdim il bisten uv Dâhir tey huşe le Zührâ.

Bi kıllı il sulţôn:

İşleḥne bil baður le Dâhir.

Bi kullo Karaçol 'el sulţôn:

-it'e bil keşif.

Bi ruḥo bil keşif. Bikşe'u Dâhir lefif Zührâ. Kâm bilḥeku kalu, it'u tenikta' rasu. Kel sulţôn, ize Dâhir bitkire le Zührâ manıktağ rasu, ize ebitkire emanıktağ rasû.

Karaçol birûh iykılle le Zührâ. (biykzip i'leyya):

-Bi kul buke tet keḥla uv zovke, ize dekerik Dâhir emanıkta'lu rasu, ize medakerik Dâhir manıkta'lu rasu.

Biruḥo teyitkelmu mi'el Dâhir. Bikullo Dâhir 'el sulţôn:

-'emmi, 'emmi, ye 'emmi Zührâ bît 'emmi. Le ḥinte uv leḥenitne. İze ebit seddikne Zührâ bit 'emmi min şibbek ene şeyfe.

Bikullulo 'el cilled ikta'lu rasu.

Bitruddullu iḳlem Zührâ le buve.

-Beyyi, beyyi ye beyyi. Dâhir le rene uv le reyту. Ya reyт ilseni irtabat. Maḳatip le Mardîn ene videytu.

Hune sulţôn bitkelleme le bittu. Bi kılle:

-Bitte, bitte itkune ithiddette, ene mekinit liḳḳaytu.

Baka bikburu le Dâhir. Kilyom Zührâ itruḥ 'el kabir, itbaḥru le Dâhir uv iyruḥ Karaçol mi'il Zührâ.

Yom le yom ḳalutlu Zührâ le Karaçol le itce mi'nâ. Hekil il yom mece mi'e Karaçol. Raḥet Zührâ uv erbi' ibnet 'el ikbûr. Ḳamet Zührâ havniku ḥafret ikbûr imḥedi Dâhir uv beccet ḥela.

Biysme‘ Karaçol, huvvu bi fuut beyn nıssin bibiç helu.

le derbil heç bici veridten tey luffu le ba‘din titla‘ şevki bitikrifin. Bihib Allâ, le derb hec ukburin, bikta‘a hel şevki.

3.1.2. Çeviri 1 (Tahir ve Zühre)

Tahir ve Zühre

Bir zamanlar Tahir ve Zühre vardı.

Birinin babası sultan, diğerinin babası Vezir idi. Sultanın eşi ve vezirin de eşi hamileydi. Birbirlerine demişlerdi ki, eğer biri kız diğeri de oğlan olursa, onları birbirlerine vereceğiz.

Sultanın bir kızı, vezirinde bir oğlu oldu. Vezirin oğluna Tahir ve sultanın kızına Zühre adını verdiler.

Bu çocuklar büyürler ve birbirlerini severler, zaten birbirlerine adanmışlardı. Tahir’in babası vezir olan vefat eder. Daha sonra Zühre’yi de Tahir’e vermezler.

Tahir Mardin’e gider. Zühre ağlar, dört kızla birlikte yolunu bekler Tahir’in. Mardin’e giden dört tane kervan görür.

Onlara der ki:

-Kervan, kervan. Kervanınız nereye?

Kervan:

Kervanımız Mardin’e.

Zühre onlara der ki: Tahir’e söyleyin;

-Tahir Tahir sırtını kime yaslamışsın?

Tahir de Kervanla kelam gönderir siyah gözlü Zühre hanımefendiye.

Böylelikle Tahir, Zühre’nin yanına geri döner. Ona derki:

-Zühre Zühre bana kapıyı aç.

Kapıyı ona açar. Zühre’ye derki:

-Zorluktaydım, kolaylığa sabahladım.

Birbirlerine sarılırlar ve orada bayılırlar.

Sultan, Karaçol adındaki yardımcısına demişti ki; bistanın işlerini hallet sana Zühre hanımefendiye vereceğim. Karaçol eve gelir, Tahir ve Zühre’yle birbirlerine sarılmış bir vaziyette onları görür.

Karaçol şapkasını çıkartır ve sultanın önüne atar. Der ki:

-Ben bistanın işlerini halledeyim Tahir'i Zühre'ye sarılmış vaziyette onları bulayım.

Sultan Karaçol'a der ki:

-Fakat Tahir'i Mardin'e sürmüştük.

Karaçol sultan hazretlerine der ki:

-Gel keşif yapalım.

Keşfe çıkarlar. Tahir'i Zühre'ye sarılmış bir vaziyette görürler.

Hal böyle olunca Tahir'i sandığa koyup denize atarlar.

Zühre her gün denize gidip Tahir'in yolunu bekler.

Tahir geminin içine konulur ve böylece yabancı memleketlere varır.

Yabancı ülkedeki sultanın kızı denizde geziniyormuş, dört kızla birlikte.

Yabancı ülkedeki sultanın kızı der ki:

-Ey kızlar ey kızlar bütün avlar sizin olsun, bu av da benim olsun. Sandığı açar.

Tahir görürünür, onlara der ki:

-Ey kızlar, ey yabancı kızlar beni bu sulara geri bırakın. Sevdiğim Zühre'den başkasıyla evlenmem.

Yabancı ülkedeki sultanın kızı arkadaşlarına der ki:

-Ey kızlar ey kızlar bunun sevdiği memleketinde, sevdiği uzaklarda.

Sandığın içine koyarlar, geri gönderirler ülkesine. Zühre denizin kenarında bekliyor olur, dört kızla birlikte. Tahir'i deniz kıyısında görürler. Artık ona bayan kıyafeti giydirerek, eve getirirler.

Karaçol'da eve gelir, görür ki Tahir ile Zühre aynı yatakta yatıyorlar. Karaçol sultanın yanına gelerek ona der ki:

Ben bistanın işlerini yapmaya çalışayım ama Tahir'de Zühre'yi almış olsun.

Sultan ona der ki:

Ama Biz Tahir'i denize atmıştık.

Karaçol sultana der ki:

-Gel keşfe çıkalım.

Keşfe giderler ve Tahir'in Zühre'yi sardığını görürler. Bunun üzerine dediler ki; gelin Tahir'in başını keselim. Sultan der ki:

Eğer Tahir Zühre'yi hatırlarsa başını keselim eğer hatırlamazsa Zühre'yi, başını kesmeyelim.

Karaçol Zühre'nin yanına gider ve ona der ki (ona yalan söyler):

-Baban diyor ki göz kalemi sürüp, süslen. Eğer Tahir seni hatırlarsa başını kesmeyeceğiz, eğer hatırlamazsa başını keseceğiz.

Tahir'le konuşmaya giderler. Tahir sultana der ki:

-Amca, amca, ey amca Zühre amcamın kızı. Ne o bana ihanet etti, ne de ben ona ihanet ettim. Eğer bana inanmazsan amcamın kızı Zühre'yi pencereden görüyorum.

Cellatta başını kes derler.

Zühre babasına der ki.

-Baba, baba ey baba. Ne Tahir bana ihanet etti, ne de ben Tahir'e ihanet ettim. Mardin'e mektupları ben ilettim.

Burada sultan kızına cevap verir. Ona derki:

-Kızım, kızım keşke konuşsaydın, ben ona dokunmazdım.

Artık Tahir'i gömerler. Zühre her gün mezara gider, Tahir'i ziyaret eder, Karaçol'da Zühre'yle birlikte gider.

Günlerden bir gün Zühre Karaçol'a bizimle gelme der. O gün de Karaçol onunla gitmedi. Zühre ve dört kız mezara gittiler. Zühre orada mezar kazıdı Tahir'in mezarının yanında ve orada kendini bıçakladı.

Karaçol bu drumu öğrenin öğrenmez, o ikisinin arasına girer ve kendini bıçaklar.

Haç yolunda onların mezarları...

Haç yolu üzerinde iki çiçek, ne zaman birbirlerine sarılmak isteseler aralarından diken çıkar ve onları kırar. Allah'ımı seven, o diken koparır.

3.2.METİN 2 (حَزْمٌ – HIZIM - AĞIT)

Kaynak Kişi : K.N.

Yaşı : 96

Derleme Yeri : Samandağ

يَا تَيْر، يَا أَبُو عَمَلٍ
لَا اِتْعِيشِرُ الْمَدِينِ وَ أَنَا جَرِيحٌ
كَنَ الْعَمِيرُ مَدِينُ دِرِّيْتَلَكْ مَحْرِيْمَةَ
بِيضَى عَلَى لُونَاكَ
أَمْتَه اِيْجِنِي خَبُوْرُ مِنْ اِلْغَالِي يَا اِمْدَلَلَنْ
يَجْعَلُ يَوْمِي كَابِلُ يَوْمَاكَ
دَالزِّيْتَلَكْ مَحْرِيْمَةَ بَدِي الْمَحْرِيْمَه اِئْتِنِي
وَحْدُوهُ لِي لَفَّ الْجَرِيحُ يَا خَائِيِي
وَحْدُوهُ لِي دَامَعَتِ الْعَيْنُ اِطْرَيْنُ عَبَّوْ اُوْ مَشَى
سَفَرْتُ عَلَى مَرْدِيْنُ
ضِيْقُ يَا اِطْبُوْلُ الْحَزْنُ
نَحْنُ اِحْبَابِلُ الْقَلِيْبُ، جِيْنَا

3.2.1. Transkripsiyon 2 (Hızım)

Ye teyr ye ebû ‘emel
Le it‘eşir il midyen ve ene cerih
Ken il ‘imir midyen dizzeytillek maħrime
Bayda ‘ele lonek
Emteħ iycini ħebor min il‘ale ye imdellel
Yic‘el yome kâbil yomek
Dizzeytillek maħrime bedeyil maħrime³⁷ itneyn
Viħdu le leffil il cirih ye ħayyi.
Viħdu le demi‘til ‘eyn

³⁷ Maħrime eşarp olarak çevrildi. Ancak normal eşarbin bağlanma tarzından farklıdır. Alın kısmından arkaya doğru ip misali bağlanma şeklidir. Bu şekilde bağlanan eşarp yasin, çekilen acının büyüklüğünü ifade etmektedir.

tırên ‘ebba uv meşa
Sefertû ‘ela Mardîn
Dıkkû ye itbul il hizin
Niħne iħbebil il kalib, cine.

3.2.2. Çeviri 2 (Ağıt)

Ey kuş, ey amel sahibi
Uzun ömre aldanma ve ben yaralıyım.
Ömür uzundu sana eşarp dizdim.
Beyaz senin renginde
Ne zaman bana haber gelse kıymetliden, ey el üstünde tutulan (kötü haber)
Benim günüm senin gününden önce olsun. (ölüm günü)
Sana eşarp dizdim, iki eşarba bedel.
Bir tanesi yarayı sarmak için ey abim
Bir tanesi de gözyaşı için.

Tren yolcu doldurdu ve yürüdü.
Sefer aldı Mardin’e.
Çalın ey hüzün davulları
Biz kalbin mahbuplarıyız, geldik.

3.3.METİN 3 (شَبُّ - ŞEB - DELİKANLI)

Kaynak Kişi : H. N.

Yaşı : 67

Derleme Yeri : Samandağ

شَبُّ

لَزْمَانِ أَوْلَى كَنْ رَاحَ تَيَجِبُ عَرُوسٍ مِنْ إِبْعِيدِ مَشُوهَا الْعَرَّاسِ، مَشُوكَلِّ إِبْعِيدِ. أَوْ غَثُّو. إِلْعَمَ قُلُّ عَنَّ
شَبُّ: إِنْزَلْ عَنَّ بِيرِ جِبْلِنَا مَائِ.

نِزْلُ شَبِّ تَيْ عَمَبَ مَائِ. نِزْلُ شَرِبِ مَائِ أَوْ مَيْتَ عَنَّ بِيرِ (نِيع)

قُلُّ: شَرِبْتُ، قُلْتُ إِعْلَيْكَ حَمِيدَ يَا رَبِّي، مَا شَيْفَتْ إِلَّا تَعَبِينُ ضَرْبِ نِيبْتُ

يَا لِزِي نِزْلُ عَنَّ بِيرِ أَوْ مَا رَدَّ سَلِمَ

بَلَّى إِعْلَيْكَ يَا عَمَّ طَلَّعَنِي لَ إِرْوَيْسَ رَفَعْتَ شِيمَ هَوَا الْعَرَبِ.

يَا لِزِي نِزْلُ عَنَّ بِيرِ أَوْ مَرَدَ سَلِمَ

بَلَّى إِعْلَيْكَ يَا عَمَّ سَلَمَلِ لَامَ الْحَنُونَ أَوْ قَلَّ حَلَّى إِتْبَدَّلَ وَشِيمَ

بَلَّى إِعْلَيْكَ يَا عَمَّ سَلَمَلِ نَجَلَى أَوْ قَلَّ حَلَّى إِتْبَدَّلَ الْعَصَائِبِ

بَلَّى إِعْلَيْكَ يَا عَمَّ سَلَمَلِ لَأَهْلِيَّتِ أَوْ جَمِيعِ إِفْرَيْبِ. وَ قَلَّيْنِ يَا مَسْلَاطِينَ قَتَّبْتُ عَنَّ قَرَّاسِيهَا

3.3.1. Transkripsiyon 3 (Şeb)

Lezmen evvel ken rehi teycibu ‘erus min ib’îd. Meşû hel-‘irradi, meşû lel ib’îd.

Uv ‘itšo. İl ‘em kallu ‘el şeb:

- inzel ‘el bîr cibilne may.

Nizil şeb tey ‘embe may. Nizil şirib may uv meyt ‘el bîr (nebi’).

Kel;

- şiribt, kult i‘leyk hamit ye rabbi, me şift illa ti‘beyn darab nibnebu.

Ye lizi nizil ‘el bîr uv mered sâlim.

Balla i‘leyk ye ‘em talli‘ni le irveysi refi‘e te şîm heva il ‘arbi.

Ye lizi nizil ‘el bîr uv mered sâlim.

Balla i‘leyk ye ‘em sellimle le imme il hanune uv kille helli itbeddil veşeim.

Balla i‘leyk ye ‘em sellimle le helelitni Necele uv kille helli itbeddil il‘âsayib.

Balla i‘leyk ye ‘em sellimle le ehliite uv cemi‘in ikreyib. Ve kılın ye mâslatin

katbet ‘en karasihe.

3.3.2. Çeviri 3 (Delikanlı)

Çok eski zamanlarda gelin almak için uzağa gitmişlerdi. Yürüdü bu düğüncüler, uzağa yürüdüler. Ve susadılar. Amca, delikanlıya dedi ki:

-Pınara in, bize su getir.

Delikanlı su getirmek için pınara indi, su içti ve pınar başında öldü.

Dedi ki:

-Su içtim, dedim ki; sana hamd olsun ya rabbim, hiçbir yılan görmedim ki kendine vurmasın. Ey pınara inipte sağ salim dönmeyen,

-Sana zahmet amca, beni yüksek bir ovaya götür, batıdan esen havayı koklayayım.

-Sana zahmet amca, yufka yürekli anneme selam söyle ve de ki ona; eşarplarını değiştirsin.

-Sana zahmet amca, helalim Necla'ya selam söyle ve de ki ona; eşarplarını değiştirsin.

-Sana zahmet amca, aileme ve bütün akrabalarımaya selam söyle ve onlara de ki; sultanlar bile kürsülerinden devrildiler.

3.4.METİN 4 (فَاتِمَةُ إِمَ عَلِي - FATMA İM ‘ELİ - ALİ’NİN ANNESİ FATMA)

Kaynak Kişi : A. G.

Yaşı : 77

Derleme Yeri : Samandağ

فَاطِمَةُ إِمَ عَلِي

كُنْ بِزَمَانُ فَاطِمَةَ إِمَ عَلِي . هِيَ جَوْزَةٌ إِذَا بَيَّرُوهُ عَلَ أَرْضِ مَا تَلْهَكُ، إِذَا رَاحَ لَعْنُدُ صَدِيقَاتُو مَا تَلْحَقُو

لَوَيْنُ إِيرُوهُ هُوُو تَلْحَقُو

يَوْمَ لِيَوْمَ جَا لَعْنُدُ صَدِيقُ شَفَى لَمَرَّةٌ مَتَّمْ تَلْحَاقُو لَجُوزَةَ . قَلِّي صَدِيقَهُ : كِلَ زَمَانُ مَنِلَ هَكَكَ هِيكَ

قَلُّ لَصَدِيقُ : كِلَ زَمَانُ هِيكَ تَلْحَقَنَّ

قَلُّ؛ خِدَا عَلَ إِوَر . تَلْحَقُ لَجِيبُ تَشْلَحَا بِالْجِيبِ . هَذَا قَلُّ لَمَرَّةٌ هَيْدِيَتَ دَوْرِكَ

أَخَذَ دَوَارَ لَحَقَى لَعْنُدِ الْجِيبِ . قَلَّ عَيْنَ الْجِيبِ، إِطْفَرَ بِالْجِيبِ أَوْ رَدَّ لَبِيْتُ .

فَاطِمَةُ إِمَ عَلِي وَقَعِيْتُ بِالْجِيبِ . هُونِكَ شَفَتَ تَعْبَيْنُ . صَرَ تَرْقِيدُ حَلْفُو مِنْ مَطْرَحَ لَمَطْرَحِ .

بِلَهْلَ جِيبِ . جَايَ فَايَتِ زَلَمِهِ طَيْرَسُكَ دَبْتُهُ، نَزَلَ صَطُولُ بِالْجِيبِ تَيَّرَحَبَ مَايَ، قَلُّ دَخِيلِكَ :

هَنَا فَاطِمَةُ إِمَ عَلِي خَلَصَنَّ مِنْ . شُو بِنْرِيدَ بَعْطِيكَ، بَعْغِيكَ

بِيَطْلَعُو بَكْلُو : إِشْكَفَ بَدَّكَ تَعْنِينُ؟

بِيَقْلُ : بَدَّ لَيْفَ لَ رَكْبُ بِنْتِ السُّلْطُونِ، بَدَّيْنُ جُو تَيَّنَزَلُونُ

. أَبَدَّ إِنْزَلُ، بَدَّيْ طُولُكَ

بَدَّتْ قُلُّ؛ أَنَا إِبْنَزَلُ . بَدَّ قُلُو لَكْ؛ إِشْكَفَ بَدَّكَ نَزَلُ . بَدَّتْ قُلَيْنُ؛ بَدَّ إِجُولُ إِمَسْرَحُ أَوْ أَنَا بَدَّ نَزَلُ .

بِقَلُّ : إِنْزَلُ يَا إِمْبِرَاكُ .

بِإِنْزَلُ . بِيُعْطُو عَلَ زَلُو إِجُولُ إِمَسْرَ . بَرِيدَهَا التَّعْبَانُ بِلَيْفِ رَكْبِ الْبِنْتِ الْأَزِيرِ . بِيَجُ تَيَّنَزَلُ إِكْمَنُ إِبْنَزَلُ .

بِقَلُو، مِنْ نَزَلُ مِنْ رَكْبِ الْبِنْتِ السُّلْطُونِ بِنَزَلُ عَنْ رَكْبِ الْبِنْتِ الْأَزِيرِ . بِيَجُ إِزَلَمُ تَيَّنَزَلُ، إِبِينَزَلُ .

بِقَلُّ :

جِي فَاطِمَةُ إِمَ عَلِي بَتَ مَوْتِ أَوْ بَتَ مَوْتِكَ .

بِقَ إِبِينَزَلُهَا التَّعْبَانُ، بَرُوحَ أَبَقَ بِيْنِينُ لِأَحَدُ . أَوْ زَلَمَ بِنْتِمْ عَنِي .

3.4.1. Transkripsiyon 4 (Fatma İm ‘eli)

Ken bi zamanu Fatma im ‘eli. Heye cevze ize beyruḥ ‘el ard metilḥeku, iza raḥ le‘ind sadıkatu metilḥaku. Le veyn iyruḥ huvvu tilḥeko.

Yom le yom ce le‘indu sadıku şafe le mertu mettem tilḥaku le cövze. Kallu ye sadıke:

-kil zemen metil hekek hik.

Kallu le sadiku

-kil zemen hik tilhekne.

Kallu; hıde ‘el idvare. Tilhek le cı̄b tişlehe bil cı̄b. Hede kalle le mertu heydi te davrik.

Ehede devvare lehhekka le ‘indil ciib. Kalle ‘eynil cı̄b, itfere bil cı̄b uv red le beytu.

Fatma im ğeli vik‘eyt bil cı̄b. Havnik şafet ti‘beyn. Sar tirkid helıfu min matreh le matreh

Bilhel cı̄b. Ceye fayit zelemi tayizski debtu, nazzel satıl bil cı̄b teyizşeb may. Ken ci

ti‘beyn bil satıl, kallu dehilek:

-hune Fatma im ‘eli halissne minne. Şu bitrid bi‘tik, biĝnik.

Bi tallu‘u bi kullo:

-işkif beddek tıĝnine?

Bi kullo:

-beddi lı̄f le rakbu bintil sulton, beddin cu teynezlune ebeddi inzel, beddi‘eytulek. Beddet kul; ene ibnezlu. Beddikullulek; işkif beddek nezlu. beddet küllin; beddi içvel imsereh uv ene beddi nezlu.

Bi kullu:

-inzel ye imberek.

Biynezl. Biyu‘tu ‘el zeleme içvel imsereh. Bi rı̄d hel tiĝben bi lı̄f rekbil bintil uzir. Bicu teynezlu ikmen ebinzel. Bi kulo, min nezzelu min rekbul bittil sulton bi nezlu ‘en rekbil bittil uzir. Bi ce izzelemi teynezlu, ebiyinzl.

Bi kullo:

-ceyi Fatma im ‘eli bet mevte uv bet mevtek.

Baka ibyinzl hel ti‘ben, bi rı̄h. Ebaka bi beyyin le ehhet. Uv zelemi bitem ğeni.

3.4.2. Çeviri 4 (Ali’nin Annesi Fatma)

Bir zamanlar Ali’nin annesi Fatma vardı. Bu kadının kocası tarlaya gitse peşinden gider, eğer arkadaşlarının yanına gidecek olursa yine peşinden gider. Yani her nereye gidecek olursa peşinden gidiyor.

Günlerden bir gün kocasının yanına arkadaşı gelir. Karısının onun peşinden her yere gittiğini görür. Arkadaşına der ki:

-Eşin her zaman mı peşinden geliyor böyle?

O der ki:

-Evet, her zaman benim peşimden geliyor.

Ona dedi ki; karını bir kuyuya götür ve kuyuya vardığında onu at. Bu da karısına dedi ki; haydi seni gezmeye götüreyim. Onu gezdirdi, kuyuya kadar getirdi. Kuyuya bak deyip onu kuyuya itti ve evine geri döndü.

Ali'nin annesi Fatma kuyuya düştü. Orada bir tane yılan gördü. Kuyunun içinde yılanın peşinden koşmaya başladı, bir yerden bir yere. Oradan bir adam geçerken atına su içirmek için kovasını kuyuya atar. Kovayı yukarı çekerken yılan içinde gelir. Tekrar suya atmak isterken, yılan adama yalvararak dedi ki:

-Burada Ali'nin annesi Fatma var, beni ondan kurtar. Ne istersen veririm, seni ihya ederim.

Onu kuyudan çıkartır ve der ki:

-Beni nasıl ihya edebilirsin?

Adama der ki:

-Ben sultanın kızının boynuna dolanacağım, onlar beni indirmeye çalışacaklar, ben inmeyeceğim ve seni çağıracaklar. Sen diyeceksin ki ben onu indirebilirim. Onlar da sana diyecekler ki nasıl indirebileceksin. Sen de diyeceksin ki bir çuval para istiyorum ve ben de onu indireceğim.

Der ki (yılana):

-İn ey mübarek.

Yılan iner. Adama da bir çuval para verirler. Yılan geri döner, bu seferde vezirin kızının boynuna dolanır. Onu indirmeye çalışırlar, yine inmez. Derler ki onu kim sultanın kızının boynundan indirdiyse, vezirin kızının boynundan da ancak o indirebilir. Adam indirmeye gelir, inmez.

Der ki (yılana):

-Ali'nin annesi Fatma geliyor. Beni de öldürecek seni de.

Bu yılan iner kızın boynundan ve gider. Bir daha da kimseye görünmez. Adam da böylelikle zenginleşmiş olur.

3.5.METİN 5 (سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ - SEYYİDNA MUḤEMMED - HZ. MUHAMMED)

Kaynak Kişi : N. G.

Yaşı : 79

Derleme Yeri : Samandağ

سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ابْنُ عَبْدِمُطَّلِبٍ، اِمُّهُ اَمِنَةٌ. هُوَ مِشْ كُنْ بِ بَطْنِ اُمِّ اَبُو مَآيْتِ. اُمُّ بَعْدِ الْخَلْقِ سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ اَعْطَيْتِ لَمَرَ تَنْعَايْنِ اِعْلِيَه ، تَتَّ رَدَضْعُوَا هَذَا الْمَرَ بَعْدِ الرَّاحِ لَعِنْدُ مُحَمَّدٌ اللَّهُمَّ مَصَلِّ وَسَلِّمْ. زَادَتْ عِنْدَ نِعَمِ اَكْبَرِ. بَعْدِ الْكَفِّ سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ سَبْعِ اِسْنِيْنِ جَبْتِ عَطِيْتُوْ اَلَامُ اَمِنَةٌ.

بِنَقِيْلٍ لَامِنَةٌ:

اَنَا بِنَشْكُرُ عَلَيْكَ. مِشْ اَعْطَيْتِيْنَ مُحَمَّدٌ زَادَتْ عِنْدَ النِّعْمَةِ، كَثُرَتْ.

بَعْدِيْنَ، اُمُّ اَسَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ قُلْتُ:

يَا اَبْنَ رِيْدُ تَنْرُوْحُ تَنْزُرُ قَبْرِ بُوْكُ

قَبْرِ الْبُو قَبْلُ مَا تَلْهَآكِ لَمَدِيْنَ. رَآحُو زَارُ قَابِرُ بُو، هِنِّيْنِ اُوْجِيْنِ عَلَ طَرِيْقُ وِلِدَتْ اَسَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ عَلَ طَرِيْقُ مَآتَتْ. بَبْ دِ الْمَآتَتْ جِدُّ لَسَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ صَارُ اِيْرَبُّ. بَعَتْ كِبْرُ سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ جِدُّ عَمْدُ الْمُطَّلِبِ رَوَّلِ الْعَيْبِ. اِسْتَلَّمُ بُو لَسَيِّدْنَا عَلِي اَبُو طَالِبِ، صَارُ اِيْرَبُّ اُوْ طَعِمِ. اَبُو طَالِبِ عَمَّ الرَّسُوْلُ بِاَلتَّجَارَه يَشْنِغِلُ. يَوْمَ الْوَدِي عَمُو اَبُو طَالِبِ يِمِ الْبَدْعِ اِرْسِقُ عَلَ شَامِ. قُلُّ اِبْنِ خُو سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ:

يَا عَمَّ اُوْ اَنَا خَدْنِ مِعْكَ عَلَ شَامِ

قُلُّ يَا اِبْنَ هِي (مِيْخَلِفِ)

بَدَّ اَخْدَكَ مِعِي عَلَ شَامِ-

كُنْ سَيِّدْنَا مُحَمَّدٌ مِشْ اَحْدُ مِعِي اِبْنِ اِنْتَعَشِرُ سَنِ. قَدَّمْ مَا يَلْهَآكَ عَلَ شَامِ حَتُو مَطْرَآخِ فِي فَيْلُتُوْتِ. هَادِالْتُوْتِ نِيْمِ تَحْتِ مَنَا. حَوْلُهُ اِحْوَلِ لِحَيَايِ، وَالْعُقْرَابُ وَقْفُ اِمْهَادِ اُوْ مَالِزِقُ اِعْلِيَه، مَا زَقُ نُوبِ، لِيْلَزِقُ اِحَادُ اِعْلِيَه. شَافَهُو رَاهِبُ جَا لَعْنُدُ قُلُّ: اِنْتِ مِنْ؟

قُلُّ: اَنَا مُحَمَّدٌ اِبْنِ عَبْدِاللَّهِ اِبْنِ عَمِّ مُطَّلِبِ

قُلُّ رَاهِبُ: يَا بَنِي اِنْتِ مِنْ رَمِيْقِ هُوْنُ

قُلُّ: عَمَّ اَبُو طَالِبِ رُوهُ عَلَ شَامِ نِيْ بِيْعِ الْبَدَاْعِ

قُلُّ رَاهِبُ: يَا بَنِي مَهْدُ نَمِ تَحْتِ الْهَاتِ ثُوْتِ مَا اَكْلُ اِحْيَايِ، اِفْرَبُ اُوْ مَيْتِ.

قُلْ رَاهِبٌ (اِثْرِقَةَ :) اِسْمُكَ؟
قُلْ: مُحَمَّدٌ ابْنُ عَمَدَلَّ ابْنِ عَمْبَلْمَطْلَبِ
قُلْ رَاهِبٌ: يَا بُنَيَّ اِفْتَحِلِي دَهْرَكَ
شَفُّ رَاهِبٌ اَدَهْرُلْ سَيِّدَنَا مُحَمَّدٌ مِهْرُلْ نُبُوْبِيَّ.
قُلْ اِنْ رَاهِبٌ: وَاللّٰهُ بِاللّٰهِ اَنَا شَيْفُلْ بِالْكِتَابِ الْاِنْجِلِ اِحْ رَسُوْلٌ عَلٰى مُسْلِمِيْنَ يَا اَحْمَدُ يَا مُحَمَّدُ. بَعْدِيْنَ جَا
عُمُّ اَبُوْطَالِبِ
قُلْ رَاهِبٌ: اِنْتِ هَلْ شَخْسٌ عُمُّ؟ دِرْ بَلْكَ لَهْلْ شَبْ. هَذَا بَايَصِيْرُ رَسُوْلٌ عَلٰى اِسْلَامِ كَلَيْتِ. اَلْدُ جِبُّ اِنْرِقْ
عَلْ شَامْ. هُنَا الْكُفُوْرُ يَنْخَفُوْ.
بَعْدَ عُمِّ اَبُوْ طَالِبِ پَرَبِّ وَ مَرْتٌ عُمُّ فَاتِمَهْ بِنْتِ الْاَسَدِ عَيْنَتْ اِعْلَ اِكْتِرُ اَوْ حَبَّتْ اِكْتِرُ. بَعْدَ صُوْرِ عُمْرُ
سَبْعَتَشْ-اِتْمِنَطَعَشْ سَنِ بِشْتِيْعَلْ عِنْدَ خَدِيْجَةَ. يَهْدَلْ اِلْبَدَاعَهْ، اِيْبِعَهْ اَوْ اِيْحْ. كِلْ رُوْحٌ اَوْ جِيَّ تِكْسَبْ مِنْ
مَصَارَ كَتِيْرٍ. فَامَتْ سَمِيَتْ مُحَمَّدٌ الْاَمِيْنِ.
بَعْدِ الشَّفِيْتِ اَمِيْنِ رَادَتْ تَجَوْرُ مِعُو. بَعْدِ الْجَوْرَتْ مِعُو صَرُوْ مِيْنَا اَوْلَتْ اَوْ مَاتُو. فَادِلْتُ فَاتِمِ الزَّهْرَا
عِنْدَ. بَعْدِ الصُّوْرِ غَمْرُوْ اَرْبَعِيْنَ سَنِ جَا وَحَهْ مِنْ اَللّٰهِ مِعَ الْجَبْرَائِيْلِ عَسَلَمْ. صَارَ بَعْدَ اَرْبَعِيْنَ سَنِ
صَارَ نَبِيَّ تِيَّ اَدْبِ اِسْلَامْ. هُنَا هَتْ اِعْلِيَهْ بَنُوْ فُرَيْشِ الْكُفُوْرِ. رَادُوْ اِيْمُوْتْ، قَامَ اِنْهَزَمْ مِنْ مَكِّي عَلِ
مَدِيْنِي. بَعْدًا بِالْمَدِيْنِي جَا كُلُّ اَوْلَادِ مَدِيْنِي بِالْاَزْلَغْدِ وَ بِالْفَرَاخِ. بَعْدَ عَلِ مُسْلِمِيْنَ عَلْمَلِيْنَ الدِّيْنِ اَوْ الْاِيْمَانِ .
بَعْدًا عَمْرُوْ اِتْلَتْ اَوْ سِتِّيْنُ رَوَّلَ الْعَيْبِ.

3.5.1. Transkripsiyon 5 (Seyyidna Muḥammed)

Seyyidna Muḥammed Allāhumma salli vesellem ‘ale. Ebû ‘ibdalla ebin ‘ebdû muttaliḥ,
immuhu Emina. Huvu mişi ken bi batın ummu ebû meyt. Ummu ba‘dil ḥılûk seyidna
Muḥammed ‘atitu le mara tet‘eynil i‘le, tet rad‘u. Ḥezil mara ba‘dil raḥ le ‘inde
Muḥammed Alāhuma salli vesellem. Zedet ‘inde ni‘mi ikbiri. Ba‘dil keffe seyidna
Muḥammed sebi‘ isnin cebitu ‘etitu le immu Eminâ.

Bitḡille le Eminâ:

-Ene bitşekker ‘aleyke. Mişe i‘taytine Muhammed zatet ‘inde ilni‘mi, kitret.

Be‘den, ummu le seyitna Muḥammed kalutlu:

-ye ubne rîd tenrûḥ tenzur kâbir bûg.

Kâbril bû abil meatileki le Medine. Raû zarû kâbir bû, hinnin uvceyin ‘eltarik velidettu le seyidna Muammed ‘el tarik matet. Ba‘dil matet ciddu le seyyidna Muhammed sar iyrebbi. Ba‘it kibir seyidna Muhammed ciddu ‘emdulmuttâlib revvel il ‘aybi. İstelemu bû le seyidna ‘eli Ebutalib, sar iyrebbi uv ta‘mi. Ebutalib ‘emmil resul bit ticare yiti‘il. Yom il vedi ‘emmu Ebutalib yimil bada‘a (irrisik-elindeki mal) ‘el em. Kallu ibin û seyidna Muhammed:

-ye ‘emmi uv ene idni mi‘ek ‘el em.

Kallu ye ibin eyyi (meyalif):

-beddi edek mi‘i ‘el em.

Ken seyidna Muemmed mii eadu mi‘u ibin itna‘ır seni. ıddem meyileku ‘el em attu metra fiy fiyeltıl tuti. edil tuti neym teht minna. avlu ivâle liyeya, vil‘ikreb vakfu imedi uv melizku i‘le, mezku növbi, le yilzak aâd i‘le. afu reib ce le‘indu kallu:

-int min?

Kallu:

-ene Muammed ibin ‘ımdalla ibin ‘ambulmuttalib.

Kallu reib:

- ye buney int min remik hon.

Kallu:

-‘amme Ebutalib ro ‘el em tey bi‘ ilbada‘a.

Kallu reib:

-ye buneyya mehet nem tetil et tuti me eklu iyeya, ikreb uv meyt.

Kallu reib (itrika):

-ismek?

Kallu:

- Muammed ibin ‘ımdalla ibin ‘ambulmuttalib.

Kallu reib:

-ye buneyya ifteli darek.

efu reib le daril seyidna Muammed miril nububiyye.

Kalu il rehib:

-vallahu billehi ene şeyful bil kitabil incili ice resul ‘el muslimini ye Eħmet ye Muħammet. Ba‘den ce ‘emmu Ebutâlib.

Kallu rehib:

-Int hel şeyhîs ‘emmu? Dir belek le hel şeyb. Hede baysir resûl ‘el islem killeyte. Led cibi itrika ‘el Şem. Hune ilkufför biyığfû.

Ba‘de ‘emmu Ebutâlib bi rebbi ve mert ‘emmu Fatimâ bintil esed ‘eynet i‘le iktir uv hebbitu iktir. Ba‘id sor‘imru sebi‘taş-itmintaş seni yişti‘il ‘ind Hedicce. Yeħidle il bada‘a, iybi‘e uv iyce. Kil revħa uv ceyyi tikseb minnu masare ketir. Kâmet sammitu Muhammet il Emin.

Ba‘dil şeyfitu emin râdet ticcavvez mi‘o. Ba‘dil cevzet mi‘o sarru minne ivlet uv mâto. Fadiltu Fatimil Zehre ‘indu. Ba‘dil sor ‘imru erb‘iin seni ce veh min Alla mi‘il Cebrail ‘eleselem. Sar bağiid erbi‘în seni sar nebi tey eddib islem. Hune ħattu i‘le benu kureyşel kûfför. Radu iymevtu, kâm inhezem min Mekki ‘el Medini. Ba‘den bil Medini çekulû ivled Medini bil ızlağit ve bil feraħ. Ba‘de ‘el Müslimin ‘ellemlin il din uv il imen. Ba‘den ‘imru itlete uv sittin revvel il ğeybi.

3.5.2. Çeviri 5 (Hz. Muhammed)

Hz. Muhammed (SAV)’in babasının adı Abdullah, annesinin adı ise Amine’dir. Kendisi daha anne karnındayken babası vefat eder. Annesi, Hz.Muhammed doğduktan sonra ona bakması ve emzirmesi için süt anneye verir. Hz.Muhammed sallahu aleyhi ve sellem süt annesinin evine verildikten sonra, süt annesinin evinde nimet artar. Hz. Muhammed (SAV) yedi yaşını doldurduktan sonra getirip annesi Amine’ye verdi.

Amine’ye der ki:

-Ben sana teşekkür ederim. Ne zaman ki bana Muhammed’i verdin, benim evimde nimet artı ve daha da büyüdü.

Daha sonra annesi Hz.Muhammed’e dedi ki:

-Ey oğlum, babanın mezarına gidip onu ziyaret etmek istiyorum.

Babasının mezarı Medine'ye yetişmeden önce. Gittiler ve mezarını ziyaret ettiler. Onlar yolda gelirlerken, Hz Muhammed'in annesi ölür. Annesi öldükten sonra dedesi ona bakmaya başlar. Hz.Muhammed büyüdüktan sonra, dedesi hayata veda eder. Onu Hz. Ali'nin babası Ebu Talib alır. Onu beslemeye ve büyütmeğe başlar. Resulun amcası Ebu Talib, ticaretle uğraşıyordu. Günlerden birgün Amcası Ebu Talib Şam'a mal götürmüştü. Abisinin oğlu Hz. Muhammed ona dediki:

-Ey amca beni de seninle Şam'a götür.

Dedi ki ey abimin oğlu (muhalif olmadan):

-Seni yanımda Şam'a götürürüm.

Amcası yanında götürdüğü zaman Hz. Muhammed'i on iki yaşındaydı. Şam'a yetişmeden önce, onu dut ağacının gölgesinde oturttu. Bu dut ağacının altında uyudu. Etrafını yılanlar, akrepler sardı ancak ona dokunmadılar, nöbet tuttular etrafında kimse ona dokunmasın diye.

Onu bir rahip gördü, yanına geldi. Ona sordu:

-Sen kimsin?

Dedi ki:

-Ben Muhammed, bin Abdullah bin Abdülmuttalib.

Rahip dedi ki:

-Ey oğlum seni buraya kim bıraktı?

Dedi ki:

-Ebu Talib amcam, Şam'a gitti malları satmak için.

Rahip dedi ki:

-Ey oğlum, kim bu dut ağacının altında yattıysa onu yılanlar ve akrepler yedi ve öldü.

Rahip sordu (tekrar):

-Adın?

Dedi ki:

- Muhammed bin Abdullah bin Abdülmuttalib.

Rahip dedi ki:

-Ey oğlum bana sırtını aç.

Rahip, Hz. Muhammed'in sırtında peygamberlik mührünü gördü.

Rahip dedi ki:

-Vallahi billahi, ben İncil kitabında görmüştüm, Müslümanlara ya Ahmet ya da Muhammet adında bir peygamber geleceğini.

Daha sonra amcası Ebu Talib geldi.

Rahip amcasına dedi ki:

-Sen bu şahsın amcası mısın? Bu delikanlıya göz kulak ol. Bu, bütün Müslümanların peygamberi olacak. Bir daha Şam'a getirme onu. Burada kafirler onu yok ederler.

Daha sonra, amcası Ebu Talib onu büyütür ve amcasının eşi Fatma bint Esed ona iyi bakar, sever onu koruyup kollar. On yedi ya da on sekiz yaşlarına geldiğinde Hatice'nin yanında çalışmaya başlar. Mallarını alır, satar ve geri gelir. Her gidiş-gelişinde ondan dolayı Hatice çok para kazanırdı. Böylelikle adını Muhammet Emin koydu.

Onu bu kadar emin gördükten sonra onunla evlenmek ister. Onunla evlendikten sonra çocukları olur ve sonra da ölürlür. Sadece Fatıma kalır ona. Yaşı kırk olduktan sonra Allah'tan vahiy gelir Cebrail Aleyhisselam aracılığıyla. Kırk yaşından sonra peygamber olur islam halkını terbiye etmek üzere. Kureyşteki kafirler ona zorluk çıkartmak isterler. Hatta onu öldürmek istediler. Bu durumdan ötürü ki Mekke'den Medine'ye kaçtı. Medine halkı Hz Muhammed'i coşkuyla, neşeyle ve zılgıtlarla karşıladı. Daha sonra Müslümanlara dini ve imanı öğretti. Yaşı 63 olunca da hayata veda etti.

3.6.SÖZLÜK

Bu başlık altında genel hatlarıyla Samandağ bölgesinde ortak olarak kullanılan Arapça kelimelerin Fasih Arapça ile karşılaştırılması yapılarak birlikte sunulmuştur.

Sözlük çalışmamız incelendiği zaman söz konusu lehçenin Fasih Arapça'ya nispeten benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Aşağıda tespit ettiğimiz bazı örnekleri burada da sunmak faydalı olacaktır. Ör. Sa. *tîn*; Fa. *tîn*; “İncir”, Sa. *kaşîr*; Fa. *kaşîr*; “Kısa”, Sa. *kağîr*; Fa. *kağîr*; “Güç yetiren, güçlü”, Sa. *lihâf*; Fa. *lihâf*; “Yorgan”, Sa. *leben*; Fa. *leben*; “Yoğurt”, Sa. *harûf*; Fa. *harûf*; “Koç” gibi.

Arapçanın Türkçeye etkisi diğer dillerde olduğu gibi, sadece kelime haznesini kapsamıyla değil fonotik ve morfolojik alanlarını da etkilemektedir. Samandağ Arapçasının da aynı şekilde etkilenmiş olması doğaldır ki aşağıda tespit edilen bazı kelimeleri örnek olarak vermek yarar sağlayacaktır. Ör. Sa. *doğre*; Fa. *'el-'itticâhü'l-müstekîm*; “Doğru (yön); doğru (sahih)”, *yesâk*; Fa. *memnû'*; “Yasak”, Sa. *beyrâk*; Fa. *'alem*; “Bayrak”, Sa. *çugîr*; Fa. *hufrah*; “Çukur”. Sa. *çatôl*; Fa. *şevkeh*; “Çatal” gibi Türkçe kökenli unsurları aşağıda derlediğimiz sözlük çalışmamızda da yer almaktadır. Aynı şekilde Farsça kökenli olup da Türkçe'de kendine yer edinmiş kelilemelerden de Türkçe aracılığıyla etkilendiği anlaşılmaktadır. Ör. Sa. *zîl*; Fa. *ceras*; “Zil”. Sa. *şorba*; Fa. *hasâ'*; “Çorba”. Samandağ'ında konuşulan Arapça'nın yine Türkçe aracılığıyla çeşitli dillerden de etkilendiği sunduğumuz bazı kelime örneklerinde görülmüştür. Ör. Sa. *kundûra*; Fa. *na'l*; “Kundura”. Sa. *balina*; Fa. *hût*; “Balina”, Sa. *pôlis*; Fa. *şurtah*; “Polis”, Sa. *picêma*; Fa. *menâmeh*; “Pijama”vs.

-İ-

أبر -'br	'ibri ç. 'abar; Fa. 'ibrah ç. 'iber; “İğne”.
أخذ -'hd	eħad/-yâħed; Fa. 'eħaze/-ye 'ħuzü; “Aldı; götürdü; ulaştırdı”.
أدب -'db	'eddeb/-y'eddib; Fa. 'edübe/-ye 'dübü; “Edepli, saygılı oldu”.
أدرس -'drs	'adrês; Fa. 'unvân; “Adres”.
أرخ -'rh	têrîh; Fa. târîh; “Tarih”.

أرد - 'rd	'ard; Fa. 'arż; “Yeryüzü; dünya”.
أرد - 'rd	'ordi; Fa. Ceyş; “Ordu”.
أرنب - 'rnb	'erenbi; Fa. 'erneb; “Tavşan”.
أشقد - 'şkd	'eşkâd; kem Fa. kem; “Kaç”.
إزبيب - 'zbb	'izbîb; Fa. zebîb; “Kuru Üzüm”.
أزن - 'zn	'izn; Fa. 'izn; “İzin”.
أسر - 'sr	'isôr; Fa. yesâr; “Sol”.
أسم - 'sm	'ism ç. 'isêmi- 'ismîn; Fa. 'ism ç. 'esâmi- 'esmâ'; “İsim”.
أش - 'ş	'işcî; Fa. 'âmil; “İşçi”.
أفرن - 'frn	'âferîn; Fa. 'ahsent; “Aferin”.
أكل - 'kl	'ekele/-ye 'kûlû; Fa. 'ekele/-ye 'kûlû; “Yedi”.
ألدون - 'ldvn	'eldivên; Fa. kuffâz; “Eldiven”.
أمم - 'mm	'ammâ; Fa. lâkin; “Ama”.
أمم - 'mm	'ümme- 'imme; Fa. 'ümm; “Anne”.
أنس - 'ns	'insên ç. nês- 'insênêt; Fa. 'insân ç. nâs; “İnsan”.
أهل - 'hl	'ehl; Fa. 'ehl; “Aile”.

أود - 'vd	'ovda; Fa. ğurfeh; “Oda”.
أيز - 'yz	'îze; Fa. 'izâ; “Şayet”.
أين - 'yn	'eyne; Fa. 'eyne; “Nerede?”.

-ب-

بيج - bbç	bâbûç; Fa. hıẓâ' -huff; “Terlik”.
بتك - btk	bitkî; Fa. nebât; “Bitki”.
بحر - bhr	baħr; Fa. baħr; “Deniz”.
بدد - bdd	bedde; talebe Fa. talebe/-yeṭlubu; “İstedi”.
بدل - bdl	bedli ç. bedlêt; Fa. bedleh ç. bedlât; “Takım elbise”.

بدن- <i>bdn</i>	<i>beden</i> ; Fa. <i>beden</i> ; "Beden, vücut".
بربر- <i>brbr</i>	<i>berbôr</i> ; Fa. <i>hallâk</i> ; "Berber".
برد- <i>brd</i>	<i>berid</i> ; Fa. <i>bârid</i> ; "Soğuk".
برر- <i>brr</i>	<i>barra</i> ; Fa. <i>berran-ĥâric</i> ; "Dışarı".
برر- <i>brr</i>	<i>berr</i> ; Fa. <i>berr</i> ; "Ova".
برغ- <i>brġ</i>	<i>birġi</i> ; Fa. <i>burġiyy</i> ; "Vida".
برغل- <i>brġl</i>	<i>burġol</i> ; Fa. <i>burġul</i> ; "Bulgur".
برغت- <i>brġt</i>	<i>barġût</i> ; Fa. <i>berġûs</i> ; "Pire".
برم- <i>brm</i>	<i>berem/-yibrim</i> ; Fa. <i>leffe/-yeliffü</i> ; "Çevirdi".
بزق- <i>bzġ</i>	<i>bezek</i> ; Fa. <i>bezeġa</i> ; "Tükürdü".
بسکلیت- <i>bsklyt</i>	<i>bisikleyt ç. bisiklêtêt</i> ; Fa. <i>derrâceh hevâ'iyeh</i> ; "Bisiklet".
بسمر- <i>bsmr</i>	<i>bismor</i> ; Fa. <i>mismâr</i> ; "Çivi".
بشکر- <i>bşkr</i>	<i>beşkîra</i> ; Fa. <i>minşafeh</i> ; "Havlu".
بصل- <i>bşl</i>	<i>başol</i> ; Fa. <i>başal</i> ; "Soğan".
بطخ- <i>bṭḥ</i>	<i>batṭîḥ</i> ; Fa. <i>bitṭîḥ</i> ; "Kavun".
بطط- <i>bṭṭ</i>	<i>batâta</i> ; Fa. <i>batâtâ</i> ; "Patates".
بطط- <i>bṭṭ</i>	<i>batṭa</i> ; Fa. <i>batṭah</i> ; "Ördek".
بطن- <i>bṭn</i>	<i>batn</i> ; Fa. <i>batn</i> ; "Karın".
بعث- <i>b't</i>	<i>be'at/-yib'at</i> ; Fa. <i>be'aşē/-yeb'aşü</i> ; "Gönderdi".
بعد- <i>b'd</i>	<i>ba'ad'an/-yib'ad</i> ; Fa. <i>be'ide'an/-yeb'adü</i> ; "Uzaklaştı".
بعد- <i>b'd</i>	<i>be'id</i> ; Fa. <i>ba'id</i> ; "Uzak".
بغج- <i>bġc</i>	<i>baġcu</i> ; Fa. <i>ĥadîkah</i> ; "Bahçe".
بغد- <i>bġd</i>	<i>beġad/-yibġad</i> ; Fa. <i>beġaza/-yebġazu</i> ; "Nefret etti".
بغدنس- <i>bġdns</i>	<i>baġdûnes</i> ; Fa. <i>baġdûnes</i> ; "Maydanoz".
بقر- <i>bġr</i>	<i>baġra</i> ; Fa. <i>baġarah</i> ; "İnek".
بقل- <i>bġl</i>	<i>baġġâl</i> ; Fa. <i>baġġâl</i> ; "Bakkal".
بقلو- <i>bġlv</i>	<i>baġlâva</i> ; Fa. <i>baġlâvah</i> ; "Baklava".
بکی- <i>bky</i>	<i>beke/-yibki</i> ; Fa. <i>bekê/-yebkî</i> ; "Ağladı".

بلد- <i>blđ</i>	<i>beled ç. bilêd; Fa. beled ç. bilêd; “Yurt, sıla”.</i>
بلیش- <i>blş</i>	<i>belleş/-ybelliş; Fa. bede’e/-yebde’u; “Başladı”.</i>
بلط- <i>blt</i>	<i>balta; Fa. fe’s; “Balta”.</i>
بلك- <i>blk</i>	<i>belkî; Fa. rübbemâ; “Belki”.</i>
بلین- <i>blyn</i>	<i>balina; Fa. hût; “Balina”.</i>
بننت- <i>bnt</i>	<i>bint-bit; Fa. bint; “Kız”.</i>
بندر- <i>bndr</i>	<i>bandûra; Fa. tamâtim; “Domates”.</i>
بنك- <i>bnk</i>	<i>banka; Fa. benk; “Banka”.</i>
بوب- <i>bvb</i>	<i>bêb ç. ’ibvêb; Fa. bâb ç. ’ebvâb; “Kapı”.</i>
بوس- <i>bvs</i>	<i>bêse; Fa. kabbele/-yukabbilu; “Öptü”.</i>
بییت- <i>byt</i>	<i>beyt ç. biyût; Fa. beyt ç. buyût; “Ev”.</i>
بییت- <i>byt</i>	<i>bâyit; Fa. bâ’it; “Bayat, çürümüş”.</i>
بید- <i>byd</i>	<i>’abyod; Fa. ’ebyaz; “Beyaz”.</i>
بید- <i>byd</i>	<i>baydâ; Fa. beyz; “Yumurta”.</i>
بیرق- <i>byrk</i>	<i>beyrâk; Fa. ’alem; “Bayrak”.</i>
بیع- <i>by’</i>	<i>bê’a/-ybê’a meç. ’imbê’a; Fa. bâ’a/-yebî’u meç. bî’a; “Sattı”.</i>
بیی- <i>byy</i>	<i>beyyi; Fa. ’eb; “Baba”.</i>

-پ-

پجم- <i>pcm</i>	<i>picêma; Fa. menâmeh; “Pijama”.</i>
پلس- <i>pls</i>	<i>pôlis ç. pıvâlsa; Fa. şurtaş; “Polis”.</i>

-ت-

تحت- <i>tht</i>	<i>tehte; Fa. tahte; “Alt”.</i>
تخ- <i>thh</i>	<i>tıhha/-yıtıhha; Fa. tahha/-yetıhhu-fesede/-yefsüdü; “Çürüdü”.</i>
	<i>tıhhân; Fa. fâsid; “Çürük”.</i>
ترب- <i>trb</i>	<i>turâb; Fa. turâb; “Toprak”.</i>
ترن- <i>trn</i>	<i>trên; Fa. kıtâr; “Tren”.</i>

تفح- <i>tfh</i>	<i>tiffêh</i> ; Fa. <i>tuffâh</i> ; “Elma”.
تقس- <i>tks</i>	<i>taksî</i> ; Fa. <i>teksî-seyyâratü 'l- 'ücrâh</i> ; “Taksi”.
تقل- <i>tkl</i>	<i>tıkıl</i> ; Fa. <i>sekîl</i> ; “Ağır”.
تلج- <i>tlc</i>	<i>telc</i> ; Fa. <i>selc</i> ; “Kar”.
تلفزین- <i>tlfzyn</i>	<i>tilfîzyôn</i> ; Fa. <i>tilfîzyûn</i> ; “Televizyon”.
تلفن- <i>tlfn</i>	<i>tilfûn</i> ; Fa. <i>hâtif</i> ; “Telefon”.
تلل- <i>tll</i>	<i>telli</i> ; Fa. <i>telleh</i> ; “Tepe”.
تمر- <i>tmr</i>	<i>temra</i> ; Fa. <i>temrah</i> ; “Hurma”.
تمز- <i>tmz</i>	<i>temmez/-yittemmiz</i> ; Fa. <i>nazzafe/-yunazzifu</i> ; “Temizledi”.
تمم- <i>tmm</i>	<i>temêm</i> ; Fa. <i>temâm</i> ; “Tamam”.
توت- <i>tvf</i>	<i>tût</i> ; Fa. <i>tût</i> ; “Dut”.
توم- <i>tvm</i>	<i>tûm</i> ; Fa. <i>sûm</i> ; “Sarımsak”.
تین- <i>tyn</i>	<i>tîn</i> ; Fa. <i>tîn</i> ; “İncir”.

-ج-

جَبَس- <i>cbs</i>	<i>cebsi ç. cebes</i> ; Fa. <i>buṭṭîhah ç. buṭṭîhât</i> ; “Karpuz”.
جبل- <i>cbl</i>	<i>cebel ç. cibêl</i> ; Fa. <i>cebel ç. cibâl</i> ; “Dağ”.
جبن- <i>cbn</i>	<i>cibn</i> ; Fa. <i>cübn</i> ; “Peynir”.
جج- <i>cc</i>	<i>cêc</i> ; Fa. <i>decâceh</i> ; “Tavuk”.
جحش- <i>chş</i>	<i>cahş</i> ; Fa. <i>cahş-ḥumâr</i> ; “Eşek”.
جدد- <i>cdd</i>	<i>ceddi</i> ; Fa. <i>cedd</i> ; “Dede”.
جرب- <i>crb</i>	<i>cerrabe/-yücerribü</i> ; Fa. <i>cerrabe/-yücerribü</i> ; “Denemek, test etmek, sinamak”.
جرب- <i>crb</i>	<i>curêb</i> ; Fa. <i>curâb</i> ; “Çorap”.
جرح- <i>crḥ</i>	<i>carah/-yicrah</i> ; Fa. <i>cerâha/-yecrahu</i> ; “Yaraladı”.
	<i>cirḥ</i> ; Fa. <i>curḥ</i> ; “Yara”.
	<i>cerîḥ</i> ; Fa. <i>cerîḥ</i> ; “Yaralı”.
جرد- <i>crd</i>	<i>cirêd ç. cirêdêt</i> ; Fa. <i>cerâdeh ç. cerâd</i> ; “Çekirge”.
جزدن- <i>czdn</i>	<i>cüzdôn</i> ; Fa. <i>maḥfazah</i> ; “Cüzdan”.

جزر-czr	cezer; Fa. cezer; “Havuç”.
جسر-csr	cisr; Fa. cisr; “Köprü”.
جفن-cfn	cefn ç. cifûn ; Fa. cefn ç. cüfûn; “Kaş”.
جلد-cld	celed/-yiclid; Fa. celed/-yeclidü; “Kırbaçladı”.
جلد-cld	cellêd; Fa. cellâd; “Cellat”.
جمع-cm‘	cemâ‘a; Fa. cemâ‘ah; “Topluluk; grup”.
جمل-cml	cemel ç. ‘ecmêl; Fa. cemel ç. ‘ecmêl; “Deve”.
جنب-cnb	ceneb; Fa. cânib; “Taraf”.
جهز-chz	cihêz; Fa. cihâz; “Cihaz”.
جوب-cvb	civêb; Fa. cevâb; “Cevap, yanıt”.
جوز-cvz	cevvez/-yitcevviz; Fa. tezevvece/-yetezevecü; “Evlendi”.
جون-cvn	cuvvê; Fa. cuvvâniyy; “İç, dâhil”.

-ج-

چتل-çtl	çatôl; Fa. şevkeh; “Çatal”.
چر-çr	çâre; Fa. hîle; “Çare”.
چرچو-çrçv	çerçîve; Fa. ‘itâr; “Çerçeve”.
چرز-çzz	çez/-yçiz; Fa. haţta/-yehuţtu; “Çizdi”.
چکچ--çkç	çêkûç; Fa. mıtraķah; “Çekiç”.
چگر-çgr	çugîr; Fa. hufrah; “Çukur”.
چلك-çlk	çilek; Fa. firayz; “Çilek”.
چللك-çllk	çellîk; Fa. şulb; “Çelik”.
چنتي-çnty	çentâ ç. çantâyêt; Fa. haķîbeh ç. haķâ‘ib; “Çanta”
چي-çy	şây; Fa. şây; “Çay”.

-ح-

حبيب-ħbb	ħabb/-yħibbe meç. ‘inħab; Fa. ħabbe/-yuhıbbu meç. ‘eħabbe; “Sevdi”.
----------	---

حجج- <i>hcc</i>	<i>hâcci ç. hâccîn; Fa. hâcc ç. huccâc; “Hacı”.</i>
حجر- <i>hcr</i>	<i>hacra ç. hacor; Fa. hacar ç. 'ahcâr; “Taş”.</i>
حديد- <i>hdyd</i>	<i>hadîd; Fa. hadîd; “Demir”.</i>
حرر- <i>hrr</i>	<i>hâr; Fa. hâr; “Sıcak”.</i>
حرر- <i>hrr</i>	<i>harîr; Fa. harîr; “İpek”.</i>
حرر- <i>hrr</i>	<i>hurriyye; Fa. hurriyyeh; “Özgürlük”.</i>
حرق- <i>hrk</i>	<i>harrîka; Fa. harîk; “Yangın”.</i>
حرقص- <i>hrkş</i>	<i>hırkşa; Fa. cerâdeh; “Çekirge”.</i>
حرم- <i>hrm</i>	<i>hurme; Fa. hurmeh; “Hürmet”.</i>
حسب- <i>hsb</i>	<i>haseb/-yihşib; Fa. hasebe/-yahşibu; “Hesap etti”.</i>
حسر- <i>hsr</i>	<i>hasre; Fa. hasrah; “Hasret”.</i>
حسس- <i>hss</i>	<i>hiss; Fa. hiss; “his”.</i>
حشش- <i>hşş</i>	<i>haşîş; Fa. haşîş- 'uşbeh; “Ot”.</i>
حطب- <i>htb</i>	<i>hatab; Fa. hatab; “Odun”.</i>
حطط- <i>htt</i>	<i>hatta/-yhuţ; Fa. hatta/-yehuţtu; “Koydu”.</i>
حفد- <i>hfd</i>	<i>hafad/-yihfid; Fa. hafeza/-yehfizu; “Ezberledi”.</i>
حفن- <i>hfn</i>	<i>hefni; Fa. hafneh; “Avuç”.</i>
حكي- <i>hky</i>	<i>hikêyi; Fa. hikâyeh; “Hikâye”.</i>
حلب- <i>hlb</i>	<i>halîb; Fa. halîb; “Süt”.</i>
حلبك- <i>hlbk</i>	<i>hâlbûkî; Fa. ve 'l-hâl 'enne; “Hâlbuki”.</i>
حلق- <i>hlk</i>	<i>helek/-yihlik; Fa. haleka/-yehliku; “Tıraş etti”.</i>
حلق- <i>hlk</i>	<i>halek; Fa. halkah ç. halkât-halak; “Küpe”.</i>
حلك- <i>hlk</i>	<i>halk, şa 'b; Fa. şa 'b; “Halk”.</i>
حلو- <i>hlv</i>	<i>halêvi ç. halêvêt; Fa. halâveh ç. halvayât; “Helva”.</i> <i>hiluv; Fa. hulv; “Tatlı”.</i>
حمد-- <i>hmd</i>	<i>hâmud; Fa. hâmiż; “Ekşi”.</i>
حمل- <i>hml</i>	<i>hemel/-yihmil; Fa. hamele/-yahmilu; “Taşdı”.</i>
حمم- <i>hmm</i>	<i>hamêm; Fa. hamâm; “Güvercin”.</i>

حمي- <i>hmy</i>	<i>hame/-yihmi</i> ; Fa. <i>hamê/-yehmî</i> ; “Korudu”.
حنط- <i>hnt</i>	<i>hınṭa</i> ; Fa. <i>hınṭah</i> ; “Buğday”.
حنف- <i>hnf</i>	<i>hanefiyyi</i> ; Fa. <i>hanefiyyeh</i> ; “Musluk”.
حوجب- <i>hvcb</i>	<i>huvécib</i> ; Fa. <i>hâcib ç. havâcib</i> ; “Kaş”.
حول- <i>hl</i>	<i>hâl</i> ; Fa. <i>hâl</i> ; “Durum, hal”.
حيو- <i>hyv</i>	<i>hayvên ç. hayvênêt</i> ; Fa. <i>hayvân ç. hayvânât</i> ; “Hayvan”.
حيي- <i>hyy</i>	<i>hey ç. 'ihyéye</i> ; Fa. <i>hayyeh ç. hayyât</i> ; “Yılan”.

-ح-

خبب- <i>hbb</i>	<i>habbe/-yhubbe</i> ; Fa. <i>habe'e/-yehbe'u</i> ; “Sakladı, gizledi”.
خبر- <i>hbr</i>	<i>hâbar/-yhâbir</i> ; Fa. <i>'ahbera/-yuhbiru</i> ; “Haber verdi”.
	<i>habr</i> ; Fa. <i>haber</i> ; “Haber”.
خببز- <i>hbyz</i>	<i>hubeyzu</i> ; Fa. <i>hubz</i> ; “Ekmek”.
ختم- <i>htm</i>	<i>hâtem</i> ; Fa. <i>hâtim</i> ; “Yüzük”.
ختير- <i>htyr</i>	<i>hutyêr ç. hutyêrîn</i> ; Fa. <i>müsin</i> ; “Yaşlı”.
خدد- <i>hdd</i>	<i>muhaddi</i> ; Fa. <i>muhaddeh</i> ; “Yastık, minder”.
خدم- <i>hdm</i>	<i>hadem/-yihdem</i> ; Fa. <i>hademe/-yehdumu</i> ; “Hizmet etti”.
خدم- <i>hdm</i>	<i>hiddêm ç. hiddêmêt</i> ; Fa. <i>hâdim ç. hademeh-huddâm</i> ; “Hizmetçi”.
خرب- <i>hrb</i>	<i>hareb/-yihreb</i> ; Fa. <i>harabe/-yahrubu</i> ; “Harap etti, yıktı”.
خرف- <i>hrf</i>	<i>harûf</i> ; Fa. <i>harûf</i> ; “Koç”.
خستخن- <i>hsth</i>	<i>hastehâni</i> ; Fa. <i>müsteshfâ</i> ; “Hastane”.
خشب- <i>hşb</i>	<i>haşeb</i> ; Fa. <i>haşebah</i> ; “Tahta”.
نچار- <i>ncr</i>	<i>niccar</i> ; Fa. <i>neccâr</i> ; “Marangoz”.
خشق- <i>hşk</i>	<i>haşûka</i> ; Fa. <i>mi'lakah</i> ; “Kaşık”.
خشن- <i>hşn</i>	<i>hışin</i> ; Fa. <i>semîn-zahm</i> ; “Şişman”.
خس- <i>hşs</i>	<i>haşş</i> Fa. <i>hass</i> ; “Marul”.
خفف- <i>hff</i>	<i>hafif</i> ; Fa. <i>hafif</i> ; “Hafif”.
خلف- <i>hlf</i>	<i>half</i> ; Fa. <i>half</i> ; “Arka”.

خلق- <i>ḥlk</i>	<i>ḥalāk/-yihlak</i> ; Fa. <i>ḥalaka/-yehluku</i> ; “Yarattı”.
خنزر- <i>ḥnzr</i>	<i>ḥunzîr</i> ; Fa. <i>ḥunzîr</i> ; “Domuz”.
خوخ- <i>ḥvḥ</i>	<i>hoh</i> ; Fa. <i>ḥavḥ</i> ; “Erik”.
خوف- <i>ḥvf</i>	<i>ḥâf/-yḥâf</i> ; Fa. <i>ḥâfe/-yehâfu</i> ; “Korktu”.
خول- <i>ḥvl</i>	<i>ḥâl</i> ; Fa. <i>ḥâl</i> ; “Dayı”.
خیل- <i>ḥyl</i>	<i>ḥiyêl</i> ; Fa. <i>ḥayâl</i> ; “Hayal”.
خیم- <i>ḥym</i>	<i>ḥaymu</i> ; Fa. <i>ḥaymah</i> ; “Çadır”.

-د-

دبب- <i>dbb</i>	<i>dibb</i> ; Fa. <i>dubb</i> ; “Ayı”.
دبج- <i>dbḥ</i>	<i>debaḥ/-yıdbah</i> ; Fa. <i>zebeḥa/-yezbeḥu</i> ; “Kesti, boğazladı”.
	<i>debḥ</i> ; Fa. <i>zebḥ</i> ; “Kesme, kesim”.
	<i>debîḥa</i> ; Fa. <i>zebîḥah</i> ; “Kurban”.
دبس- <i>dbs</i>	<i>dibs</i> ; Fa. <i>dibs</i> ; “Pekmez”.
دبن- <i>dbn</i>	<i>dibbêni ç. dibbênet</i> ; Fa. <i>zübâbe ç. zübâb</i> ; “Karasinek”.
دحك- <i>dḥk</i>	<i>duḥuk/-yudḥak</i> ; Fa. <i>zahake/-yezḥakü</i> ; “Güldü; alay etti”.
دخل- <i>dḥl</i>	<i>deḥal/-yudḥil</i> ; Fa. <i>deḥale/-yedḥulü</i> ; “Girdi”.
دخن- <i>dḥn</i>	<i>dahnu</i> ; Fa. <i>duḥân</i> ; “Duman”.
در- <i>dr</i>	<i>dera</i> ; Fa. <i>zürâh</i> ; “Mısır”.
درب- <i>drb</i>	<i>darab/-yıdrib</i> ; Fa. <i>zarabe/-yezribu</i> ; “Dövdü; vurdu”.
درب- <i>drb</i>	<i>derb</i> ; Fa. <i>derb-ṭarîk</i> ; “Yol”.
دربن- <i>drbn</i>	<i>dürbîn</i> ; Fa. <i>minzâr</i> ; “Dürbün”.
درنك- <i>drnk</i>	<i>dernek</i> ; Fa. <i>niḳâbeh</i> ; “Dernek”.
دست- <i>dst</i>	<i>dist ç. disût</i> ; Fa. <i>dist ç. düşüt</i> ; “Kazan”.
دشمن- <i>dšmn</i>	<i>düşmôn</i> ; Fa. <i>‘aduvv</i> ; “Düşman”.
دعف- <i>d‘f</i>	<i>da ‘îf</i> ; Fa. <i>za ‘îf</i> ; “Zayıf”.
دعو- <i>d‘v</i>	<i>de ‘a/-yud ‘a</i> ; Fa. <i>de ‘â/-yed ‘û</i> ; “Dua etti”.
دغر- <i>dğr</i>	<i>doğre</i> ; Fa. <i>‘el-‘itticâhü ‘l-müstekîm</i> ; “Doğru (yön); doğru (sahih)”.

دفتر- <i>dft</i>	<i>deftor</i> ; Fa. <i>defter</i> ; “Defter”.
دفتر- <i>dfr</i>	<i>dıfr</i> ; Fa. <i>zıfr</i> ; “Tırnak”.
دفف- <i>dff</i>	<i>deff</i> ç. <i>deffêt</i> ; Fa. <i>haşeb</i> ; “Tahta”.
دقتر- <i>dktr</i>	<i>doktor</i> ; Fa. <i>tabîb</i> ; “Doktor”.
دقق- <i>dkk</i>	<i>daķika</i> ç. <i>daķâyık</i> ; Fa. <i>daķıķah</i> ç. <i>daķâ'ik</i> ; “Dakika”.
دقق- <i>dkk</i>	<i>daķka/-ydaķk</i> ; Fa. <i>daķka/-yeduķku</i> ; “Dövdü; öğüttü; parçaladı”.
دقن- <i>dkn</i>	<i>deķn</i> ; Fa. <i>zeķn</i> ; “Çene”.
	<i>deķn</i> ; Fa. <i>zeķn</i> ; “Sakal”.
دکر- <i>dkr</i>	<i>deker/-yidkir</i> ; Fa. <i>zeķera/-yezķüru</i> ; “Hatırladı”.
دگرج- <i>dgrc</i>	<i>degrec/-yiddegrec</i> ; Fa. <i>deķrace/-yüdaķricü</i> ; “Yuvarladı”.
دلب- <i>dlb</i>	<i>duleb</i> ; Fa. <i>hızâne</i> ; “Dolap”.
دلل- <i>dll</i>	<i>dall/-ydall</i> ; Fa. <i>zalle/-yezullü 'alâ</i> ; “kaldı”.
دلیم- <i>dlim</i>	<i>delleṃ/-ydellim</i> ; Fa. <i>şerraḥa/-yüşerriḥu</i> ; “Dilimledi”.
دمر- <i>dmr</i>	<i>damôr</i> ; Fa. <i>verîdeh</i> ; “Damar”.
دملك- <i>dmlk</i>	<i>demlîki</i> ; Fa. <i>'ibrîķ- 'ibrîķu 'ş-şây</i> ; “Demlik”.
دمم- <i>dmm</i>	<i>demṃ</i> ; Fa. <i>demṃ</i> ; “Kan”.
دن- <i>dn</i>	<i>dên</i> ç. <i>dênêt</i> ; Fa. <i>'üzñ</i> ; “Kulak”.
دندرم- <i>dndrm</i>	<i>dondîrma</i> ; Fa. <i>müsellec</i> ; “Dondurma”.
دني- <i>dny</i>	<i>dini</i> ; Fa. <i>dünyâ</i> ; “Dünya”.
دهر- <i>dhr</i>	<i>dahr</i> ; Fa. <i>zahr</i> ; “Sırt”.
دود- <i>dvd</i>	<i>dûdi</i> ç. <i>dûdêt</i> ; Fa. <i>dûde</i> ç. <i>dûd</i> ; “Kurt, solucan”.
دور- <i>dvr</i>	<i>duvvêr</i> - <i>'aşfûr</i> ; Fa. <i>dûriyy- 'aşfûr</i> ; “Serçe”.
دور- <i>dvr</i>	<i>devvor/-ydevver</i> ; Fa. <i>dâvera/-yüdüviru</i> ; “Dolaştı”
	<i>devri</i> ; Fa. <i>devriyy</i> ; “Dolaşım, dolaşma”.
دوشن- <i>dvşn</i>	<i>devşen/-yiddevşen</i> ; Fa. <i>fekkera/-yüfekkiru</i> ; “Düşündü”.
دوع- <i>dv'</i>	<i>dê'a</i> ; Fa. <i>ķaryeh</i> ; “Köy”.
دول- <i>dvl</i>	<i>devli</i> ; Fa. <i>devleh</i> ; “Devlet”.
دوم- <i>dvm</i>	<i>dêvim/-ydêvim</i> ; Fa. <i>dâveme/-yüdüvimü</i> ; “Devam etti”.

	<i>dâ'im</i> ; Fa. <i>dâ'im</i> ; “Devamlı”.
دوي-dvy	<i>dovvi/-yidvi</i> ; Fa. <i>'ezâ'e/-yüzî'u</i> ; “Parlamak”.
	<i>dovv</i> ; Fa. <i>zav'</i> ; “Işık”.
دير-dyr	<i>mudîr</i> ; Fa. <i>müdîr</i> ; “Müdür”.
ديس-dys	<i>dîsi</i> ; Fa. <i>'avsec</i> ; “Böğürtlen”.
ديع-dy'	<i>dayye'/-ydayyi'</i> ; Fa. <i>zayye'a/-yuzayyi'u</i> ; “Kaybetti”.
ديق-dyķ	<i>deyyik</i> ; Fa. <i>zayyik</i> ; “Dar”.
ديك-dyk	<i>dîk</i> ; Fa. <i>dîk</i> ; “Horoz”.
دين-dyn	<i>dâyon</i> ; Fa. <i>'ıştabera/-yaştabiru</i> ; “Dayandı”.
دين-dyn	<i>deyn</i> ; Fa. <i>deyn</i> ; “Borç”.

-ر-

رأد-r'd	<i>re'ed/-yir'ed</i> ; Fa. <i>ra'ade/-yer'adu</i> ; “Gök gürledi”.
رأي-r'y	<i>mirây</i> ; Fa. <i>mir'âh</i> ; “Ayna”.
ربب-rbb	<i>rabbê'/-yrabbi</i> ; Fa. <i>rabbê/-yürabbî</i> ; “Besledi, büyüttü”.
ربط-rbṭ	<i>rabeṭa/-yırbaṭ</i> ; Fa. <i>rabeṭa/-yerbüṭu</i> ; “Bağladı”.
رجع-rc'	<i>rici'/-yirca'</i> ; Fa. <i>race'a/-yerci'u</i> ; “Döndü”.
رجف-rcf	<i>reccef/-yriccef</i> ; Fa. <i>raccefe/-yuraccifu</i> ; “Kaş, göz vs. oynattı”.
رجل-rcl	<i>riccel ç. riccêlet</i> ; Fa. <i>racul ç. ricâl</i> ; “Adam, erkek”.
رجو-rcv	<i>ircê'</i> ; Fa. <i>ricâ'</i> ; “Rica, istek, dilek”.
رحم-rĥm	<i>rahîm</i> ; Fa. <i>rahîm</i> ; “Merhametli”.
رخص-rĥş	<i>rıĥîş</i> ; Fa. <i>rahîş</i> ; “Ucuz”.
ردد-rdd	<i>redde/-yraddi</i> ; Fa. <i>radde/-yeruddu</i> ; “Reddetti”.
ردع-rd'	<i>râda'/-yrâdi'</i> ; Fa. <i>'arza'a/-yürzi'u</i> ; “Emzirdi”.
ردی-rdy	<i>radyû</i> ; Fa. <i>'izâ'ah</i> ; “Radyo”.
رزق-rzķ	<i>rızķ</i> ; Fa. <i>rızķ</i> ; “Mal, mülk, rızık”.
رس-rs	<i>râs</i> ; Fa. <i>ra's</i> ; “Baş”.
	<i>re'îs</i> ; Fa. <i>re'îs</i> ; “Başkan”.
	<i>re'îs'l cumhur</i> ; Fa. <i>re'îsü'l-cumhûriyye</i> ; “Cumhurbaşkanı”.

رطب- <i>rṭb</i>	<i>rutub</i> ; Fa. <i>râṭib</i> ; “Islak”.
رفق- <i>rḥk</i>	<i>refik</i> ; Fa. <i>refik</i> ; “Arkadaş”.
رقب- <i>rḥd</i>	<i>râḳab/-yurâḳibu</i> ; Fa. <i>râḳabe/-yurâḳibu</i> ; “Takip etti”. <i>raḳbe</i> ; Fa. <i>raḳabeh</i> ; “Boyun”.
رقش- <i>rḥş</i>	<i>reḳeş/-yirḳiş</i> ; Fa. <i>ḥafera/-yehfiru</i> ; “Kazdı”.
رقق- <i>rḥk</i>	<i>raḳîk</i> ; Fa. <i>raḳîk</i> ; “Kibar”.
رفیق- <i>rḥyḳ</i>	<i>'ırḳayḳa</i> ; Fa. <i>ruḳâriḳ</i> ; “Sığ, derin olmayan”.
ركب- <i>rkb</i>	<i>rikib/-yirkeḳ</i> ; Fa. <i>raḳibe/-yerkebu</i> ; “Bindi”.
ركك- <i>rkk</i>	<i>rakke/-yirikki</i> ; Fa. <i>raḳene/-yerkünü</i> ; “Dayandı, yaslandı”.
رگد- <i>rgd</i>	<i>reged/-yirged</i> ; Fa. <i>rakeza/-yerküzu</i> ; “Koştu”.
رمح- <i>rmḥ</i>	<i>rumḥ</i> ; Fa. <i>rumḥ</i> ; “Ok”.
رمل- <i>rml</i>	<i>reml</i> ; Fa. <i>reml</i> ; “Kum”.
رمن- <i>rmn</i>	<i>rimmên</i> ; Fa. <i>rümmân</i> ; “Nar”
رمي- <i>rm</i>	<i>rami/-yirmi</i> ; Fa. <i>ramê/-yermî</i> ; “Bıraktı”.
روح- <i>rvḥ</i>	<i>roḥ</i> ; Fa. <i>râḥa/-yerûḥu</i> ; “Gitti”. <i>rîḥa</i> ; Fa. <i>râ'ihah</i> ; “Koku”. <i>rîḥ</i> ; Fa. <i>rîḥ</i> ; “Rüzgâr”.
ريد- <i>ryd</i>	<i>râd/-yurîd</i> ; Fa. <i>'erâde/-yurîdu</i> ; “İstedi”.

-ز-

زائاً- <i>ztn</i>	<i>zâten</i> ; Fa. <i>leḳad</i> ; “Zaten (Zarf)”.
ززر- <i>zrr</i>	<i>zırr</i> ; Fa. <i>zırr</i> ; “Düğme”.
زرع- <i>zr'</i>	<i>zera'/-yızra'</i> ; Fa. <i>zera'a/-yezra'u</i> ; “Ağaç vs. dikti”.
زعل- <i>z'l</i>	<i>zi'il/-yiz'al</i> ; Fa. <i>ze'ile/-yez'alu</i> ; “Üzöldü”. <i>zi'lên</i> ; Fa. <i>ze'lân</i> ; “Üzgün”.
زغر- <i>zgr</i>	<i>zağir m. zağira</i> ; Fa. <i>şagîr m. şagîrah</i> ; “Küçük”.
زلحف- <i>zlhḥf</i>	<i>zilihfi</i> ; Fa. <i>sülahḥfâḥ</i> ; “Kaplumbağa”.
زلم- <i>zlm</i>	<i>zelme ç. zilêm</i> ; Fa. <i>racul ç. ricâl</i> ; “Adam”.
زمن- <i>zmn</i>	<i>zemên</i> ; Fa. <i>zemân</i> ; “Vakit, zaman)”.

زنبر-znbr	zenbûr; Fa. zenbûr; “Eşek Arısı”.
زني-zny	zenâ; Fa. zinâ’; “Zina, fuhuş”.
زهر-zhr	zihri; Fa. zehrah; “Çiçek”.
زيتن-zytn	zeytûn; Fa. zeytûn; “Zeytin”.
زِيل-zyl	zîl; Fa. ceras; “Zil”.
زين-zyn	zeyyen/-yitzeyyen; Fa. tezeyyene/-yetezeyyenü; “Süsle(n)di”.

ژ-

ژدد-jdd	'ijdîd; Fa. cedîd; “Yeni”.
---------	----------------------------

س-

سبل-sbl	sebli; Fa. sebel; “Başak”.
ستت-stt	sitti; Fa. ceddeh; “Nine”.
سجر-scr	secra ç. secerat; Fa. şecerah ç. 'eşcâr; “Ağaç”.
سرق-srğ	serağ/-yisriğ; Fa. serâğa/-yesriğu; “Çaldı”.
سرك-srk	surkî; Fa. nev' min 'envâ 'i'l-cübn; “Çökelek”.
سري-sry	sûrî; Fa. sâraḥah; “Sürü”.
سعد-s'd	se'âdi; Fa. se'âdeh; “Mutluluk”.
سفف-sff	şiffi; Fa. şefeh; “Dudak”.
سفل-sfl	sifl; Fa. sıfl; “Mağara vs. dip”.
سکت-skt	seket/-yiskit; Fa. sekete/-yeskütu; “Sustu”.
سكر-skr	sekker/-ysekkir; Fa. sekera/-yüsekkiru; “Kapattı”.
	musekkir/-muğlağ; Fa. muğlağ; “Kapalı”.
سكر-skr	sikkor; Fa. sükker; “Şeker”.
سكن-skn	sikkîn ç. sikêkîn; Fa. sikkîn ç. sekâkîn; “Bıçak”.
سلح-slh	silêh; Fa. silâh; “Silah”.
سلطن-slṭn	sulṭôn; Fa. sülṭân; “Padişah, kral”.
سلل-sll	selli; Fa. selleh; “Sepet”.

سلم- <i>slm</i>	<i>sellem/-y sellim</i> ; Fa. <i>selleme/-yüsellimu</i> ; “Teslim etti”. <i>müslimên</i> ; Fa. <i>müslim</i> ; “Müslüman”.
سلم- <i>slm</i>	<i>sillem</i> ; Fa. <i>süllem</i> ; “Merdiven”.
سمع- <i>sm‘</i>	<i>simi’/-yisma’</i> ; Fa. <i>semi’a/-yesme’u</i> ; “İşitti”.
سمك- <i>smk</i>	<i>semek</i> ; Fa. <i>semek</i> ; “Balık”.
سمم- <i>smm</i>	<i>semm</i> ; Fa. <i>semm</i> ; “Zehir”.
سمن- <i>smn</i>	<i>semnî</i> ; Fa. <i>zübdah-semn</i> ; “Tereyağ”.
سن- <i>sn</i>	<i>sinni ç. sinen</i> ; Fa. <i>sinn ç. ’esnân</i> ; “Diş”.
سنر- <i>snr</i>	<i>senner/-yitsenner</i> ; Fa. <i>gâzibe/-yağzebu</i> ; “Sinirlendi”.
سن- <i>sn</i>	<i>seni ç. ’isnên-senevât</i> ; Fa. <i>senah ç. senevât</i> ; “Sene”.
سهل- <i>shl</i>	<i>sehel/-yishel meç. ’insehel</i> ; Fa. <i>se’ele/-yes’elü meç. sü’ile</i> ; “Sordu”.
سهن- <i>shn</i>	<i>sehna</i> ; Fa. <i>mesrah</i> ; “Sahne”.
سوق- <i>svk</i>	<i>sûk</i> ; Fa. <i>sûk</i> ; “Çarşı”.
سوك- <i>svk</i>	<i>sêku</i> ; Fa. <i>mi’taf</i> ; “Ceket”.
سوي- <i>svy</i>	<i>sevva/ -fe’ale</i> ; Fa. <i>fe’ale/-yef’alu</i> ; “Yaptı”.
سير- <i>svr</i>	<i>siyyêra ç. siyyêrât</i> ; Fa. <i>seyyârah ç. seyyârât</i> ; “Araba”.

ش-

شب- <i>sb</i>	<i>şeb ç. şebêb</i> ; Fa. <i>şâbb ç. şebâb</i> ; “Genç”.
شبع- <i>sb‘</i>	<i>şeba’/-yışba’</i> ; Fa. <i>şebi’a/-yeşbe’u</i> ; “Doydu”.
شرب- <i>şrb</i>	<i>şerib/-yışrab meç. ’inşerab</i> ; Fa. <i>şeribe/-yeşrabu meç. şüribe</i> ; “İçti”. <i>meşrûbât</i> ; Fa. <i>meşrûb</i> ; “İçecek”.
شرب- <i>şrb</i>	<i>şorba</i> ; Fa. <i>hasâ’</i> ; “Çorba”.
شرط- <i>şrt</i>	<i>şarata/-yışrata</i> ; Fa. <i>şarata/-yeşruṭu</i> ; “Yırtmak, yarmak”.
شرط- <i>şrt</i>	<i>şurta</i> ; Fa. <i>şurṭah</i> ; “Polis”.
شرع- <i>şr‘</i>	<i>şêri’</i> ; Fa. <i>şâri’</i> ; “Cadde”.
شرق- <i>şrk</i>	<i>şark</i> ; Fa. <i>şark</i> ; “Doğu, yön”.
شرول- <i>şrvl</i>	<i>şurvel</i> ; Fa. <i>sirvâl</i> ; “Şalvar”.

ششمن -şşmn	şışmôn; Fa. semîn-zâhm; “Şişman”.
شعر -ş‘r	şa‘r; Fa. şa‘r; “Saç, kıl”.
شغل -şğl	şığl/-‘amel; Fa. ‘amel; “İş”.
	şıggâl/-‘âmil; Fa. ‘âmil; “İşçi”.
شقف -şkf	şakkûf ç. ‘ışkâkif; Fa. ‘ukâb ç. ‘ıkbân; “Kartal”.
شكر -şkr	şükren; Fa. şükran; “Teşekkür”.
شمس -şms	şems; Fa. şems; “Güneş”.
شمیل -şmyl	şimeyl; Fa. şemâl; “Kuzey”.
شهد -şhd	şâhed/-yşêhid/-itferreç; Fa. şâhede/-yüşâhidu; “İzledi televizyon, tyatro vs.”.
شو -şv	şû, şikil; Fa. mâzâ; “Ne?”.

ص-

صبح -şbh	şabâh‘ul-ğayr-nûr; Fa. şabâh‘ul-ğayr-nûr; “Günaydın”.
صبن -şbn	şâbun; Fa. şâbûn; “Sabun”.
صبي -şby	şabiy; Fa. şabiyy; “Oğlan”.
صبي -şby	şobâyu; Fa. midfe‘eh; “Soba”.
صحح -şhh	şahh; Fa. şahha; “İyileşti”.
صحن -şhn	şahn; Fa. şahn; “Tabak”.
صخر -şhr	şahra; Fa. şahrah; “Kaya”.
صدر -şdr	şidr; Fa. şadr; “Göğüs”.
صدق -şdk	şaddak/-yşaddak-yşaddik; Fa. şaddeka/-yuşaddıku; “İnandı”.
	şadâka ç. şadâyık; Fa. şadakah ç. şadağât; “Sadaka”.
	şadik; Fa. şadik; “Arkadaş”.
صرن -şrn	şorûn; Fa. müşkileh; “Sorun”.
صغل -şğl	şagul; Fa. şükran; “Teşekkürler”.
صغلم -şglm	şığlôm; Fa. metîn; “Sağlam”.
صقس -şks	şaksî; Fa. şatl; “Saksı”.
صلح -şlh	şulh; Fa. şulh; “Barış, anlaşma”.

صلن- <i>şln</i>	<i>şalôn</i> ; Fa. <i>kâ'ah</i> ; “Salon”.
صمن- <i>şmn</i>	<i>şommûni/- hıbeyzu</i> ; Fa. <i>hubz</i> ; “Ekmek, somun ekmek”.
صندق- <i>şndk</i>	<i>şandûk</i> ; Fa. <i>şandûk</i> ; “Sandık”.
صنف- <i>şnf</i>	<i>şınıf</i> ; Fa. <i>şaff</i> ; “Sınıf”.
صنك- <i>şnk</i>	<i>şanki</i> ; Fa. <i>ke'enne</i> ; “Sanki”.
صهر- <i>şhr</i>	<i>şıhr</i> ; Fa. <i>şıhr</i> ; “Damat”.
صوج- <i>şvc</i>	<i>şavce</i> ; Fa. <i>nâ'ib 'âmm</i> ; “Savcı”.
صوچ- <i>şvç</i>	<i>şovç</i> ; Fa. <i>zink</i> ; “Çinko”.
صوص- <i>şvş</i>	<i>şuvş</i> ; Fa. <i>şuvş</i> ; “Civciv”.

ط

طبخ- <i>tbh</i>	<i>tabah/- yıtbah</i> ; Fa. <i>tabaħa/- yetbuħu</i> ; “Pişirdi”.
	<i>maṭbah</i> ; Fa. <i>maṭbah</i> ; “Mutfak”.
طرح- <i>trh</i>	<i>maṭraħ</i> ; Fa. <i>maṭraħ</i> ; “Yer, mekân”.
طرف- <i>trf</i>	<i>taraf</i> ; Fa. <i>taraf</i> ; “Yön, taraf”.
طرق- <i>trk</i>	<i>tırık/- merrah</i> ; Fa. <i>merrah</i> ; “Kez, defa”.
طعم- <i>t'm</i>	<i>ta'âm</i> ; Fa. <i>ta'âm</i> ; “Yemek”.
	<i>maṭ'am</i> ; Fa. <i>maṭ'am</i> ; “Lokanta”.
طلب- <i>tlb</i>	<i>talab</i> ; Fa. <i>ṭalebe</i> ; “İstedi”.
	<i>ṭalebe</i> ; Fa. <i>ṭâlib</i> ; “Öğrenci”.
طلع- <i>tl'</i>	<i>ṭılı' min</i> ; Fa. <i>ṭale'a min</i> ; “Çıktı”.
طمم- <i>tmm</i>	<i>ṭimm</i> ; Fa. <i>femm</i> ; “Ağız”.
طول- <i>tvl</i>	<i>ṭovîl</i> ; Fa. <i>ṭavîl</i> ; “Uzun”.
	<i>ṭûl</i> ; Fa. <i>ṭûl</i> ; “Uzunluk”.
طير- <i>tyr</i>	<i>ṭıyyâra ç. ṭıyyârât</i> ; Fa. <i>ṭayyârah ç. ṭayyârât</i> ; “Uçak”.

عتق - 'tk	'atîk; Fa. 'atîk; "Eski".
عجب - 'cb	'a'ceb; Fa. 'a'cebe; "Beğendi, hoşuna gitti". 'a'cib hâlu; Fa. mu'ceb bi-nefsihi; "Kendini beğenmiş, kibirli". 'aceb; Fa. 'aceben; "Acaba".
عدد - 'dd	'add/-y'add; Fa. 'adde/-ye'uddü; "Saydı".
عدس - 'ds	'adis; Fa. 'ades; "Mercimek".
عدن - 'dn	ma'din; Fa. ma'din; "Maden".
عرس - 'rs	'arîs; Fa. 'arûs; "Damat". 'arûs; Fa. 'arûseh; "Gelin". 'irs; Fa. 'urs; "Düğün".
عرف - 'rf	'irif-'aref/-yü'raf; Fa. 'arafe/-ye'rifu; "Bildî". te'arfe/-yüt'arfe; Fa. te'arrafe/-yete'arrafu; "Tanıştı".
عرق - 'rk	'arîk; Fa. hark; "Kanal"
عرمط - 'rmt	'armût; Fa. 'iccâş; "Armut".
عزب - 'zb	'a'zeb; Fa. 'a'zeb; "Bekâr".
عسكر - 'skr	'askor ç. 'askerî; Fa. 'askeriyü ç. 'askeriyûn-'asêkir, cünd; "Asker".
عسل - 'sl	'asel; Fa. 'asel; "Bal".
عشق - 'şk	'aşk; Fa. 'aşk; "Aşk". 'âşik; Fa. 'âşik; "Âşık".
عشي - 'şy	'aşî; Fa. 'ışâ'; "Akşam".
عشي - 'şy	'ışiy; Fa. 'ayş; "Hayat".
عصفر - 'sfr	'aşfûr ç. 'aşâfîr; Fa. 'uşfûr ç. 'aşâfîr; "Kuş".
عطي - 'ty	'e'ta/-ya'ti; Fa. 'e'tâ/-yu'tî; "Verdi".
علب - 'lb	'ilbi; Fa. 'ulbeh; "Kutu".
علترق - 'ltrk	'altrîk; Fa. kehrabâ'; "Elektrik; el feneri".
علم - 'lm	'allem/-y'allim; Fa. 'alleme/-yu'allimu; "Öğretti". mu'allim; Fa. mu'allim; "Öğretmen". 'âlem; Fa. 'âlem; "Elalem".
عمر - 'mr	'ammâro/-y'amro; Fa. 'eşleha/-yuşlihu; "Tamir etti".

	'ammîr; Fa. müsinn; "Yaşlı".
	'amr; Fa. 'umr; "Ömür".
عمل - ml	'ammal/-y'ammil; Fa. 'amile/-ya'melu; "Çalıştı".
	'amel; Fa. 'amel; "İş".
	'immâl; Fa. 'âmil; "İşçi".
	'ista'mel/-yista'mil; Fa. 'ista'mele/-yesta'milu; "Kullandı".
عنب - nb	'enîb; Fa. 'ineb; "Üzüm".
عنز - nz	'anzi; Fa. 'anzeh; "Keçi".
عوچ - vc	mi'veç; Fa. mu'vec; "Eğri".
عيش - yş	'âşe; Fa. 'âşe; "Yaşadı".
عين - yn	'aynî; Fa. nefş; "Aynı".
عين - yn	'ayyen; Fa. nazara; "Baktı".
	'ayn ç. 'uyûn; Fa. 'ayn ç. 'uyûn; "Göz".

-غ-

غرب - grb	ğarb; Fa. ğarb; "Batı".
	ğab; Fa. ğurûb; "Batma".
	ğarîb; Fa. zâ'i; "Garib, zavallı".
	ğarîb ç. ğarîbîn; Fa. ğarîb ç. ğurabâ; "Yabancı".
غزت - gzt	ğazata; Fa. cerîdeh; "Gazete".
غزل - gzl	ğazêl; Fa. ğazâl; "Ceylan".
غسل - gsl	ğasel; Fa. ğasele; "Yıkadı".
	ğissêle; Fa. ğassâleh; "Çamaşır Makinası".
غطت - gtt	ğatṭa/-setera; Fa. setera; "Gizledi, örttü".
غفي - gfy	ğıfê; Fa. ğafê; "Uyudu".
غلق - glk	ğalak/-yığlak; Fa. 'eğlaka/-yuğlıku; "Kapattı".
	mığlûk; Fa. muğlak; "Kapalı".
غلو - glv	ğâli; Fa. ğâlin; "Pahalı".
غمق - gmk	ğamîk; Fa. 'amîk; "Derin".
غئل - gnl	ğonûl; Fa. fu'âd; "Gönül".

غنم- <i>gnm</i>	<i>ġanem</i> ç. 'aġnâm; Fa. <i>ġanem</i> ç. 'aġnâm; “Koyun”.
غيب- <i>gyb</i>	<i>ġayb</i> ; Fa. <i>ġayb</i> ; “Yitik, bulunmayan, öteki âlem”. <i>rava ġayb</i> ; “Ölmek, vefat etmek anlamında deyim.”.
غير- <i>gyr</i>	<i>ġayr</i> ; Fa. <i>ġayr</i> ; “Başka, hariç”.
غيم- <i>gym</i>	<i>ġaym</i> ; Fa. <i>ġaym</i> ; “Bulut”.

-ف-

فار- <i>fr</i>	<i>fâre</i> ç. <i>fîrên</i> ; Fa. <i>fa'r</i> ç. <i>fi'rân</i> ; “Fare”.
فبرق- <i>fbrq</i>	<i>fabrîka</i> ç. <i>fabrîkâyât</i> ; Fa. <i>maşna'</i> ç. <i>maşâni'</i> ; “Fabrika”.
فتح- <i>ftḥ</i>	<i>fataḥ/-yiftaḥ</i> ; Fa. <i>feteḥa/-yefteḥu</i> ; “Açtı”. <i>miftêḥ</i> ç. <i>mifêtîḥ</i> ; Fa. <i>miftâḥ</i> ç. <i>mefâtîḥ</i> ; “Anahtar”. <i>miftûḥ</i> ; Fa. <i>mefûtîḥ</i> ; “Açık”.
فتس- <i>fts</i>	<i>fitus/-yiftes</i> ; Fa. <i>ġarika/-yaġraķu</i> ; “Boğuldu”.
فحم- <i>fḥm</i>	<i>fehîm</i> ; Fa. <i>fehîm</i> ; “Kömür”.
فخرج- <i>fḥc</i>	<i>faḥce</i> ç. <i>faḥcêt</i> ; Fa. <i>ḥuṭveh</i> ; “Adım”.
فخذ- <i>fḥd</i>	<i>fiḥd</i> ; Fa. <i>faḥd</i> ; “Baldır, bacak”.
فدل- <i>fdl</i>	<i>faddal</i> ; Fa. <i>tefażżal</i> ; “Buyur”.
فرت- <i>frt</i>	<i>fert</i> ; Fa. <i>ferd</i> ; “Tek, bir”.
فرج- <i>frc</i>	<i>ferrac/-yüferric</i> ; Fa. <i>ferrace/-yüferiicü</i> ; “Rahatladı”.
فرح- <i>frḥ</i>	<i>ferah/-yifrah</i> ; Fa. <i>feriḥa/-yefraḥu</i> ; “Sevindi”. <i>fîrhân</i> ; Fa. <i>ferhân</i> ; “Mutlu”.
فرش- <i>frş</i>	<i>ferşi</i> ; Fa. <i>ferşeh</i> ; “Yatak”.
فس- <i>fs</i>	<i>fês</i> ; Fa. <i>fe's</i> ; “Balta”.
فستق- <i>fstq</i>	<i>fistok</i> ; Fa. <i>füstuk</i> ; “Fıstık”.
فستن- <i>fstn</i>	<i>fistên</i> ; Fa. <i>füstân</i> ; “Fistan, elbise”.
فصلي- <i>fşly</i>	<i>faşûli</i> ; Fa. <i>faşûliyah</i> ; “Fasulye”.
فطر- <i>ftṛ</i>	'iftîr ç. 'iftêyır; Fa. <i>faṭîrah</i> ç. <i>faṭâ'ir</i> ; “Börek”. <i>iftûr</i> ; Fa. <i>faṭûr</i> ; “Kahvaltı”.
فقر- <i>fqr</i>	'itfâķar/-yıtfaķır; Fa. 'ifteķara/-yefteķiru; “Fakirleşti”.

فكر-fkr	fekker/-yfekkir; Fa. fekkera/-yüfekkiru; “Düşündü”.
فلج-flc	fellec/-yiflec; Fa. füllice/-yuflecü; “Felç oldu”.
فلح-flh	fillêh ç. fillêhîn; Fa. fellâh ç. fellâhûn; “Çiftçi”.
فليف-flyfl	fileyfli; Fa. Fa. fülfiül; “Biber”.
فندق-fndk	findûk; Fa. bunduk; “Fındık”.
فهم-fhm	'ifhîm; Fa. 'âkil; “Akıllı, zeki”.
فوت-fvt	fêt; Fa. fâte; “Geçti”.
فوق-fvk	fêk; Fa. 'efâka; “Uyandı”.
	fovka; Fa. fevka; “Üstünde”.
فيبي-fyy	feyy; Fa. zıll; “Gölge”.

ق-

قبيب-kbb	kabba/-ykabba; Fa. kabbe/-yekibbu; “Doğrulamak, yükselmek”.
قبر-kbr	kabr; Fa. kabr; “Mezar”.
قبل-kbl	kablî; Fa. kabliyy; “Güney”.
قتل-ktl	katal/-yıktil; Fa. zarabe/-yezribu; “Dövdü, öldürdü”.
قدح-kdh	kaddah/-yıkaddih; Fa. kadeha/-yekdehu, sekabe/-yeskubu; “Deldi”.
قدح-kdh	kadeh; Fa. kadeh; “Bardak”.
قدر-kdr	kadîr; Fa. kadîr; “Güç yetiren, güçlü”.
	kıdra; Fa. kudrah; “Güç”.
	muktedîr; Fa. muktedîr; “Güç yetiren, güçlü”.
قدس-kds	tkâdes/-yıkâdis; Fa. tekaddese/-yeteğaddesü; “Kutsandı, temiz oldu”.
قدم-kdm	kadem/-icir; Fa. kadem; “Ayak”.
قدم-kdm	kıddêm/- kabl; Fa. kabl; “Önce”.
قرا-kr	kara/-yıkra meç. 'inğara; Fa. kara 'e/-yekra 'u meç. kuri 'e; “Okudu”.
قرب-krb	kareyb; Fa. karîb-zü'l-kurbâ; “Yakın; Akraba”.
قرت-krt	kurt, di 'b; Fa. zi 'b; “Kurt”.
قرش-krş	karşî; Fa. müvâcih; “Karşı”.
قرقل-krkl	karaköl; Fa. mahfer; “Karakol”.

قرن- <i>krn</i>	<i>krn</i> ç. <i>kırîn</i> ; Fa. <i>kar̄n</i> ç. <i>kurûn</i> ; “Boynuz”.
قزا- <i>kz</i>	<i>kazâ</i> ; Fa. <i>hâdis</i> ; “Kaza”.
قزند- <i>kznd</i>	<i>kazand/-ikteseb</i> ; Fa. <i>'iktesebe/-yektésibu</i> ; “Kazandı”.
قسد- <i>ksd</i>	<i>taksîd</i> ; Fa. <i>taksît-kîst</i> ; “Taksit”.
قسقن- <i>ksqn</i>	<i>kaskan/-yıtkaşkan</i> ; Fa. <i>hasede/-yaşsüdü</i> ; “Kıskandı”.
قشع- <i>kş‘</i>	<i>kışı’/-yıkşa‘</i> ; Fa. <i>nazara/-yenzuru</i> ; “Baktı”.
قصب- <i>kşb</i>	<i>kışôb</i> ; Fa. <i>cezâr</i> ; “Kasap”.
قصر- <i>kşr</i>	<i>kaşîr</i> ; Fa. <i>kaşîr</i> ; “Kısa”.
قعد- <i>k‘d</i>	<i>ka‘ad/-yık‘ad</i> ; Fa. <i>ka‘ade/-yek‘udu</i> ; “Oturdu”.
قفف- <i>kff</i>	<i>kıffî</i> ; Fa. <i>kıffeh</i> ; “Sepet, folluk”.
قفل- <i>kfl</i>	<i>kıfl</i> ; Fa. <i>kıfl</i> ; “Kilit”.
قلب- <i>klb</i>	<i>kalb</i> ; Fa. <i>kalb</i> ; “Kalp”.
قلتق- <i>kltk</i>	<i>koltûka</i> ; Fa. <i>mak‘ad</i> ; “Koltuk”.
قال- <i>kl</i>	<i>bi‘l-‘eçal</i> ; Fa. <i>bi‘l-‘eçal</i> ; “En azından”.
	<i>kalîl</i> ; Fa. <i>kalîl</i> ; “Az”.
قلم- <i>klm</i>	<i>kalem</i> ç. <i>eklâm</i> ; Fa. <i>qalem</i> ç. <i>'eqlâm</i> ; “Kalem”.
قلن- <i>qln</i>	<i>kallon/-yıtkaillon</i> ; Fa. <i>'ista‘mele/-yesta‘milu</i> ; “Kullandı”.
قليي- <i>klyy</i>	<i>kolyâ</i> ; Fa. <i>tavk</i> ; “Kolye”.
قمبري- <i>kmbry</i>	<i>kımbârây</i> ; Fa. <i>haşşâleh</i> ; “Kumbara”.
قمر- <i>kmr</i>	<i>kamer</i> ; Fa. <i>kamer</i> ; “Ay”.
قمر- <i>kmr</i>	<i>kumrî</i> ; Fa. <i>yemâneh</i> ; “Kumru”.
قمش- <i>qmş</i>	<i>kumâş</i> ; Fa. <i>kumâş-nesîc</i> ; “Kumaş”.
قندر- <i>kndr</i>	<i>kundûra</i> ; Fa. <i>na‘l</i> ; “Kundura”.
قنق- <i>knk</i>	<i>kınâk</i> ; Fa. <i>‘imâreh</i> ; “Apartman, konak”.
قهو- <i>khv</i>	<i>kahvu</i> ; Fa. <i>kahveh</i> ; “Kahve”.
قورم- <i>qvr̄m</i>	<i>kavram/-yıkavrim</i> ; Fa. <i>kalê/-yeklî</i> ; “Kavurdu”.
قوس- <i>qvs</i>	<i>kavs</i> ; Fa. <i>kavs</i> ; “Yay”.
قول- <i>qvl</i>	<i>kâl/-yıkûl</i> ; Fa. <i>kâle/-yekûlü</i> ; “Söyledi”.

قوم- <i>qvm</i>	<i>kâm/-yḳûm</i> ; Fa. <i>ḳâme/-yekûmu</i> ; “Kalktı”.
قیش- <i>qyş</i>	<i>kâyiş</i> ; Fa. <i>niṭâḳ</i> ; “Kemer”.
-ك-	
كعب- <i>kbb</i>	<i>kibbi</i> ; Fa. <i>kübeybeh</i> ; “Köfte”.
كبد- <i>kbd</i>	<i>kibd</i> ; Fa. <i>kibd</i> ; “Yüksek yer”.
كبر- <i>kbr</i>	<i>kibir/-yikber</i> ; Fa. <i>kebura/-yekbüru</i> ; “Büyüdü”. <i>'ikbîr</i> ; Fa. <i>kebîr</i> ; “Büyük”.
كبريت- <i>kbrt</i>	<i>kebrîti</i> ç. <i>kebrîtêt</i> ; Fa. <i>ṣiḳâb</i> ; “Kibrit”.
كتب- <i>ktb</i>	<i>keteb/-yikteb meç</i> . <i>'inketeb</i> ; Fa. <i>ketebe/-yektübü meç</i> . <i>kütibe</i> ; “Yazdı”. <i>kitêb</i> ç. <i>kitêbêt</i> ; Fa. <i>kitâb</i> ç. <i>kütub</i> ; “Kitap”. <i>mekteb</i> ç. <i>mektebât-mekêtib</i> ; Fa. <i>mekteb</i> ç. <i>mekêtib</i> ; “Okul”.
كثر- <i>ktr</i>	<i>'iktîr</i> ; Fa. <i>keşîr</i> ; “Çok”.
كرس- <i>krs</i>	<i>kirsi</i> ç. <i>keres</i> ; Fa. <i>kürsiyy</i> ç. <i>kerâs</i> ; “Sandalye”.
كره- <i>krh</i>	<i>kerah/-yikrah</i> ; Fa. <i>kerihe/-yekrahu</i> ; “Nefret etti; kötü görmek, olmak”.
كذب- <i>kzb</i>	<i>kezeb/-yikzib</i> ; Fa. <i>kezebe/-yekzibu</i> ; “Yalan söyledi”. <i>kizzêb</i> ç. <i>kizzêbîn-kizzêbêt</i> ; Fa. <i>kezzâb</i> ç. <i>kezzâbûn-kezzâbêt</i> ; “Yalancı”.
كسر- <i>ksr</i>	<i>keser/-yikser</i> ; Fa. <i>kesera/-yeksiru</i> ; “Kırdı”.
كشف- <i>kşf</i>	<i>keşef/-yikşif</i> ; Fa. <i>keşefe/-yekşifu</i> ; “Açığa çıkardı; keşfetti; gördü”.
كعب- <i>k'b</i>	<i>ke'b</i> ; Fa. <i>ke'b</i> ; “Topuk”.
كفف- <i>kff</i>	<i>keff</i> ; Fa. <i>keff</i> ; “Avuç, tokat”.
كل- <i>kl</i>	<i>köle</i> ; Fa. <i>raḳabeh</i> ; “Köle”.
كلب- <i>klb</i>	<i>kelb</i> ç. <i>kilêb-kileyb</i> ; Fa. <i>kelb</i> ç. <i>Kilâb</i> ; “Köpek”.
كلبتن- <i>klbtn</i>	<i>kelbetêni</i> ; Fa. <i>küllâbeh</i> ; “Kerpeten”.
كلل- <i>kl</i>	<i>kill</i> ; Fa. <i>küll</i> ; “Tüm”.
كلم- <i>klm</i>	<i>kilem</i> ; Fa. <i>kelâm</i> ; “Söz”. <i>kilmi</i> ; Fa. <i>kelimeh</i> ; “Kelime”.

کلمی-klmy	kilimây; Fa. mükeyyif; “Klima”.
کلو-klv	kilvi; Fa. külveh; “Böbrek”.
کم-km	kem; Fa. kem; “Kaç?”.
کمبتر-kmbtr	kombîtur; Fa. hâsûb; “Bilgisayar”.
کمر-kmr	kemor/- kâyiş; Fa. niâtâk; “Kemer”.
کمل-kml	kêmil; Fa. kâmil; “Tam”.
کیس-kys	keys-keyyis; Fa. ceyyid; “İyi”.
کیس-kys	kîs; Fa. kîs; “Torba”.
کیل-kyl	keyyel/-ykeyyil; Fa. keyyele/-yükeyyilü; “Tarttı”.
کیل-kyl	kîlû; Fa. kîlû; “Kilo”.

گ-

گل-gl	gûli/-duvvor; Fa. buhayrah; “Göl”.
-------	------------------------------------

ل-

لأء-l'	le'; Fa. lâ; “Hayır”.
لبب-lbb	lib, miḥ; Fa. dimâg; “Beyin”.
لبس-lbs	libis/-yilbes; Fa. lebise/-yelbesü; “Giyindi”.
	lêbes/-ylêbis; Fa. 'elbese/-yülbisü; “Giyirdi”.
لبن-lbn	leben; Fa. leben; “Yoğurt”.
لحف-lhf	lihâf; Fa. lihâf; “Yorgan”.
لحق-lhk	lihîk/- vaşal; Fa. vaşale/-yeşilu; “Ulaştı”.
لحم-lhm	lahmi; Fa. lahmeh; “Et”.
لس-ls	lîse; Fa. şâneviyyeh; “Lise”.
لستاك-lstk	lastik; Fa. lastîk-maṭṭât; “Lastik”.
لسن-lsn	lisen; Fa. lisân; “Dil”.
لش-lş	leşa; Fa. limâzâ; “Ne için?”.
لعب-l'b	la'ab/-yil'ab; Fa. le'abe/-yel'abü; “Oynadı”.

لف- <i>lff</i>	<i>leffe-yleffif</i> ; Fa. <i>leffe/-yelüffü</i> ; “Çevreledi; bir şeyi, bir başka şeyin etrafında döndürdü, doladı”.
لقب- <i>lkb</i>	<i>laḳab</i> ; Fa. <i>laḳab</i> ; “Asıl, soy”.
لقش- <i>lkş</i>	<i>leḳaş/-yilḳaş</i> ; Fa. <i>tekelleme/-yetekellemü</i> ; “Konuştu”.
لقي- <i>lky</i>	<i>laḳi/-yilḳi</i> ; Fa. <i>laḳiye/-yelḳâ</i> ; “Karşılaştı”.
لكن- <i>lkn</i>	<i>lâkin</i> ;Fa. <i>lâkin</i> ; “Ama, fakat”.
لكي- <i>lky</i>	<i>lekkêy</i> ; Fa. <i>buḳ‘ah</i> ; “Leke”.
لمم- <i>lmm</i>	<i>lemme</i> ; Fa. <i>lemleme</i> ; “Topladı”.
لون- <i>lvn</i>	<i>lovn</i> ; Fa. <i>levn</i> ; “Renk”.
ليمن- <i>lymn</i>	<i>leymûn</i> ; Fa. <i>leymûn</i> ; “Limon”.

-م-

متر- <i>mtr</i>	<i>mitr</i> ; Fa. <i>mitr</i> ; “Metre”.
مدن- <i>mdn</i>	<i>medine</i> ç. <i>miden</i> ; Fa. <i>medineh</i> ç. <i>müdüin</i> ; “Şehir”.
مر- <i>mr</i>	<i>mara</i> ç. <i>nisvên</i> ; Fa. <i>mer‘e</i> ç. <i>nisâ</i> ; “Kadın”. <i>marat ‘ammi-marat ḥayyi</i> ; Fa. <i>zevcetü‘l-‘amm-zevcetü‘l-‘eh</i> ; “Yenge”.
مرد- <i>mrd</i>	<i>marad/-yimrad</i> ; Fa. <i>mariza/-yemrazu</i> ; “Hastalandı”. <i>‘imrîd</i> ; Fa. <i>marîz</i> ; “Hasta”. <i>marad</i> ; Fa. <i>maraz</i> ; “Hastalık”.
مزي- <i>mzy</i>	<i>amzi/-yimzi</i> ; Fa. <i>tevaḳḳa‘a/-yetevaḳḳ‘u</i> ; “İmzaladı”. <i>‘imzây</i> ; Fa. <i>tevḳî</i> ; “İmza”.
مسر- <i>msr</i>	<i>masari</i> ; Fa. <i>nuḳûd</i> ; “Para”.
مسك- <i>msk</i>	<i>mesek/-yimsik</i> ; Fa. <i>meseke/-yemsiku</i> ; “Tuttu”.
مشط- <i>mşṭ</i>	<i>maşşâta/-ymaşta</i> ; Fa. <i>maşata/-yemşutu</i> ; “Taradı”. <i>muşṭ</i> ; Fa. <i>muşṭ</i> ; “Tarak”.
مشمش- <i>mşmş</i>	<i>mişimşe</i> ; Fa. <i>mişmiş</i> ; “Kayısı”.
مشی- <i>mşy</i>	<i>meşe/-yimşi</i> ; Fa. <i>meşê/-yemşî</i> ; “Yürüdü”.
مطر- <i>mṭr</i>	<i>maṭor</i> ; Fa. <i>maṭar</i> ; “Yağmur”.

معلك-m'lk	mi'lek; Fa. kebd-ri'e; "Ciğer". mi'lek 'ebyad; Fa. ri'eh; "Akciğer". mi'lek 'esved; Fa. kebd; "Karaciğer".
مكنى-mkny	mâkîni; Fa. mâkîneh; "Makine".
ملأ-ml'	melle; Fa. mele'e; "Doldurdu".
ملح-mlh	milh; Fa. milh; "Tuz".
ملفف-mlff	milfûf; Fa. kerneb-kürnub; "Lahana".
ملق-mlq	mallak/-yitmallaq; Fa. tezerre'a/-yetezerra'u; "Yalvardı".
ملك-mlk	melik, sulṭôn; Fa. sũltân-melik; "Padişah, kral".
مليير-mlyr	milyâr ç. milyârât; Fa. milyâr ç. milyârât; "Milyar".
مليين-mlyn	milyon ç. milyonât; Fa. melyûn ç. melyûnât-melêyîn; "Milyon".
مندرن-mndrn	mandarîna; Fa. mandarin-yûsuf 'efendî; "Mandalina".
موت-mvt	mêt/-ymût; Fa. mâte/-yemûtu; "Öldü". movt; Fa. mevt; "Ölüm".
موز-mvz	müvz; Fa. mevz; "Muz".
مائي-my	mây; Fa. mâ'; "Su".
ميين-myn	miyn; Fa. men; "Kim?".
ميو-myv	meyva; Fa. fâkiheh; "Meyva".

-ن-

نا-n	nâ; Fa. 'eyyü; "Hangi?".
نبع-nb'	nebbû'a; Fa. neb'ah; "Kuyu".
نبى-nby	nebiy; Fa. nebiyy; "Peygamber".
نتج-ntc	netîce; Fa. netîceh; "Sonuç".
نجم-ncm	nicm ç. nucûm; Fa. necm ç. nucûm; "Yıldız".
نحل-nhl	naḥli ç. naḥl; Fa. naḥleh ç. naḥl; "Arı".
ندف-ndf	naddaf/-ynaddif; Fa. nazẓafe/-yünazẓifu; "Temizledi".
نشف-nşf	neşşef/-yneşşif; Fa. neşşefe/-yuneşşifu; "Kuruttu".
نعم-n'm	ne'am; Fa. ne'am; "Evet".

نعنع-n'n'	na'na'; Fa. na'na'; "Nane".
نقل-nkl	naqal/-yinqal; Fa. nakale/-yenqulu; "Taşdı, nakletti".
نکر-nkr	neker/-yinkir; Fa. 'enkeru/-yünkiru; "İnkâr etti".
نل-nl	na'l; Fa. na'l; "Ayakkabı".
نم-nm	nâm/-ism; Fa. 'ism; "İsim, lakab".
نهر-nhr	nehr; Fa. nehr; "Irmak".
نور-nvr	nâr; Fa. nâr; "Ateş".
نوق-nvk	nâqa; Fa. nâkah; "Dişi Deve".
نوم-nvm	nêm/-yneym-ynêm; Fa. nâme/-yenâmu; "Uyudu". novm; Fa. nevm; "Uyku".

-۵-

هز ز-hzz	hezzi; Fa. hezzeh; "Deprem".
هفت-hft	haftây; Fa. 'üsbû'; "Hafta".
هکم-hkm	hekîm; Fa. hakîm; "Doktor".
هلق-hlk	hellak; Fa. 'el-'ân; "Şimdi".
همم-hmm	hemm; Fa. hemm; "Dert".

-۶-

وجد-vcd	vücûd-'üvcûd; Fa. beden-cism; "Beden, vücut".
وحش-vhş	vaşş, hanzîr; Fa. hanzîr; "Domuz". vehîş; Fa. fuşş-seyyi'; "Çirkin; kötü".
ورد-vrd	verdi; Fa. verdeh; "Gül".
ورق-vrğ	varqa; Fa. varakah; "Yaprak". varkı't-nüfûs; Fa. hüviyyeh; "Kimlik".
ورم-urm	verrêm/-yvermu; Fa. verrame/-yuverrimu; "Şişirdi".
وزز-vzz	vezzi ç. vez; Fa. vezzeh; "Kaz".
وشخ-vşh	veşah/-yivşah; Fa. vesaha/-yevşehu; "Kirlendi". veşîh; Fa. vesih; "Kirli".

وَشِعْ -vş‘	vâsi‘; Fa. vâsi‘; “Geniş”.
وَفِي -vfy	veffe; Fa. vefâ; “Para ödedi”.
وَقْت -vkt	vakt; Fa. vakt; “Vakit”.
وَقَعْ -vk‘	vaka‘; Fa. vaka‘a; “Düştü”.
وَقَفْ -vkf	vakkafe; Fa. vakkafe; “Durdurdu”.
	vakkaf; Fa. vakafe; “Durdu”.
وَلَد -vld	veled ç.-vlêd; Fa. veled ç. ’evlâd; “Çocuk”.
وَلِي -vly	vâli; Fa. vâlin; “Vali”.

-ي-

يَتِيم -ytm	yetîm; Fa. yetîm; “Yetim”.
يَد -yd	’iyd; Fa. yed; “El”.
يَسَقْ -ysk	yesâk; Fa. memnû‘; “Yasak”.
يَوْم -yvm	yovm; Fa. yevm; “Gün”.

SONUÇ

Anadolu'da ve tüm Ortadoğu'da insanların tek bir kavim, tek bir dil, tek bir din veya mezheple sınıflandırılmayacağı, bu kadim coğrafyanın tüm insanlığının atalarınca insanlık medeniyetinin temellerinin atıldığı coğrafya olduğu herkesçe bilinmektedir. Ortadoğu coğrafyası, insanlık medeniyetinin köklerini besleyen dinamikleri içinde barındıran bir kültür mozağının de sahibidir. Bu haliyle binlerce yıldır sayısız medeniyeti, dini ve etnik kimliği yoğura yoğura bu günlere getirmiştir.

Çalışmamıza konu olan Suriye ve Lazkiye'den gelen Nusayri Arapların memleketi olan Hatay İli ve Samandağ Bölgesinde yapılan derleme metinlerin, bölgede konuşulan dilin etkilendiği dinamiklerin seyri bakımından ele alınmıştır. Çalışma ile yerli halkın ağızdan birebir duyma ve dinleme yoluyla kayıt altına alınan çalışmamız bu lehçenin mahiyeti hakkında malumat edinilmesinin önünü açmaktadır. Bu ve buna benzer çalışmaların artmasıyla aynı zamanda kültürel olarak da Nusayri kültürüne, bu kültürün Arap Diline dair barındırdığı değerlere, bu kültürü oluşturan dinamiklerin tanınmasına da katkı sağlamaktadır.

Yapılan görüşmelerin neticesi itibariyle orta yaş ve yaşlı grupların Arapçayı çok iyi düzeyde konuşabildikleri yönündedir. Bu yönüyle de kelime kıyası ile yapılan Samandağ Arapçasının Fasih Arapça'ya benzerlik gösterdiği şeklindedir. Ancak iki dilli olması hasebi ile konuşulurken daha kolay olduğu gerekçesiyle akla ilk gelen kelimelerin söylendiği gözlemlenmiştir. Örneğin "Ben çarşıya gideceğim." denilmek istendiğinde "Ene beddî rûh 'el çarşı." şeklinde bir cevapla karşılaşılabilir. Oysaki çarşı kelimesinin Samandağ lehçesinde ne anlama geldiği sorulduğunda ise "sûk" cevabı verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma aynı zamanda, Türkçenin bölgede hakim ve yaygın resmi dil olması ile zaman geçtikçe yeni nesiller arasında ana dil olan Samandağ Arap Diyalektinin kullanımının azalacağı gerçeği de göz önünde bulundurularak bu lehçenin kayıtlara geçirilmesi, bu ve buna benzer çalışmaların söz konusu lehçe için ileride bir kaynak oluşturacağı gerçeğinin bir kazanım oluşturacağı hususiyetle önem arz etmiştir.

KAYNAKÇA

- Acat, Yaşar. “Anadolu'da Konuşulan Arap Dialektleri Üzerine Avrupa ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar”. Turkish Studies, Ankara, sy.29-44.
- Ağbaht, Mahmut. “Hatay Yerleşik Arap Dialektleri: WALs'e Göre Dil Özellikleri”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.
- Ağbaht, Mahmut. Werner, Arnold. *Antakya'nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap Dialekti*, (Nüsha) Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, (2014), c.2, sy. 39.
- Alp, Musa. *Farklı İki Açından Arapça: Fusha ve Avamca*. Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Temmuz-Aralık 2011), Cilt 11, Sayı:2, sy. 93-94.
- Bağı, Resul. Karahasanoğlu, Songül. “Türkiye'de Yaşayan Arap Alevileri (Nusayriler)'in Etnik ve Müzikal Kimliği”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar-2015, Cilt:14, Sayı:53, sy.48-61.
- el-Câhiz, Amr bin Bahr. *el Beyân ve't-tebyin*. 1968, yy, (ö.255/869).
- Aksan, Doğan. *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: T.D.K. Yayınları, 2009.
- Doğanay, Ekrem. *Selef Müdafası*. İstanbul: Ravza Yayınları, 1997.
- Doğan, Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük, Türkçe/Osmanlıca/Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen ve En Çok Kullanılan Kelimeler*. Ankara: Pınar Yayınları, 2008.
- Cuma Can Güney, “Arap Alevilerinin Delilli Kısa Göç Tarihleri”, 30.04.2014, erişim 15 Ekim 2018, <http://blog.milliyet.com.tr/arap-alevilerinin--delilli--kisa-goc-tarihleri/Blog/?BlogNo=459052>
- Fischer, W. *Classical Arabic*. K. Leiden, Boston: Brill, Versteegh ve diğ. (Yay.) Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics içinde. (I, 397-405), 2006.
- Habertürk Ekonomi, *Kariyer için öğrenilmesi gereken sekiz dil*, 18.02.2014, erişim 15 Ekim 2018, <https://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/922538-kariyer-icin-ogrenilmesi-gereken-8-dil/6>
- İl Yıllığı Hazırlama Komitesi, *Cumhuriyetin 50. Yılında Hatay 1973 İl Yıllığı*, Hatay Valiliği, Adana, 1973.
- isa-sari.com. Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca) *Transkripsiyon Alfabeti*, erişim 15 Ekim 2018, <https://www.google.com.tr/search?q=OSMANLI+ALFABES%C4%B0&safe=>

- active&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiLvMKp4ezeAhWCjCwKHa-cCxIQ_AUIDigB&biw=1600&bih=789#imgrc=oS-DELXNdczjPM:
- İskenderi, Ahmed. İnani, Mustafa (ty.). *el Vasit fil edebil arabiyi ve tarihihi*. Mısır: Darül Mearif, 17. baskı, sy.24-25.
- Kahyaoğlu, Yasin. “*Şiir ve Nesir Bağlamında Arapçanın İslam Kültüründeki Yeri*”, Harran Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, Sayı: 19, (Ocak-Haziran 2008), erişim 15 Şubat 2019, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/257584>
- Koçak, İnci. *Arapça Dilbilgisi (Sözdizimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1992.
- Ortaylı, İlber. *Alevilik, Nusayrilik ve Bab-ı Ali" Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler, Ensar Neşriyat, İslami İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul, 1999.*
- Özcan, Yusuf. “Mersin'in Tarsus İlçesinde konuşulan Arapça üzerine bir derleme çalışması”. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2006.
- Özbek, Tarık. “Nusayri Etnik Kimliğinin Simgesel Oluşumu”. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, 2006.
- Prochazka, Stephan. “*Die Arabischen Dialekte der Çukurova*”. Harrassowitz,Verlag, Wiesbaden, 2002.
- Bağı, Resul. Karahasanoğlu, Songül. “*Türkiye'de yaşayan Arap Alevileri (Nusayriler)'in Etnik ve Müzikal Kimliği*”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, (Bahar-2015), Cilt:14, Sayı:53, sy.48-61.
- Engin, Sertel. *Dini ve Etnik Kimlikleriyle Nusayriler*. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005.
- Sol Haber, *Samandağ Savaş Tehlikesini Tam Kalbinde Hissediyor!*, 09.09.2012, erişim 15 Ekim 2018, <http://haber.sol.org.tr/kent-gundemleri/samandag-savas-tehlikesini-tam-kalbinde-hissediyor-haberi-59388>
- Samandağ Nüfusu – *Hatay*, erişim 15 Ekim 2018, https://www.nufusu.com/ilce/samandag_hatay-nufusu
- Sosyal Bilimler, Ülkemizin Sınırları, *Türkiye'nin Sınır Uzunlukları (km)*, erişim 15 Ekim 2018, <http://www.mynet.com/cevaplar/sorular-cevaplar/turkiye%E2%80%99nin-sinir-uzunluklari-kmkara-sinirlari-toplami-2-949bulgaristan-269yunanistan-203gurcistan-276ermenistan-328-azerbaycannahcivan-18iran-560irak-384suriye-911-deniz-sinirlari-toplami-7-816karad/7025767>

- TDK, *Büyük Türkçe Sözlük*, erişim 15 Ekim 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts.
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, *Mesafe Sorgulama*, erişim 15 Ekim 2018, <http://www.kgm.gov.tr/sayfalar/kgm/sitetr/uzakliklar/ilcedenilceyemesafe.aspx>
- Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, *1. Seleukos Nikator*, erişim 15 Ekim 2018, <http://www.wikizeroo.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvSS5fU2VsZXVrb3M>
- Yazıcı, Hüseyin. *Örnekleriyle Arapçada Bağlaçlar ve Yapılar*. İstanbul: Dağarcık Yayınları, 2013.
- Yıldız, Dursun, “*Asi Nehri Ters Akıyor!*”, 06.05.2014, erişim 15 Ekim 2018, <http://www.hidropolitikakademi.org/asi-nehri-ters-akiyor.html>

